Het Dialect van West-Voorne

M. A. van Weel

HET DIALECT

VAN

WEST-VOORNE.

HET DIALECT VAN WEST-VOORNE.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE,

AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

DR. H. W. BAKHUIS ROOZEBOOM,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER WIS- EN NATUURKUNDE,

VOOR DE FACULTEIT VAN LETTEREN EN WIJSBEGEERTE
TE VERDEDIGEN

op Vrijdag 10 Juni 1904, te 4 uur,

DOOR

MARINUS ANTHONIJ VAN WEEL,

GEBOREN TE OUDDORP (Z.-H.).

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ,
voorheen
E. J. BRILL.
LEIDEN. — 1904.

DRUKKERIJ voorheen E. J. BRILL. — LEIDEN.

INHOUD.

AAN MIJNE VROUW EN BEIDE ZOONTJES.

Gaarne maak ik van de gelegenheid, mij hier aangeboden, gebruik, om U, Hooggeleerde TE WINKEL, ROGGE, UHLENBECK en KAN, mijn oprechten dank te betuigen voor al hetgeen Gij tot mijn wetenschappelijke vorming hebt bijgedragen.

Inzonderheid U, Hooggeleerde TE WINKEL, Hooggeschatte PROMOTOR, ben ik dank verschuldigd voor de meer dan gewone belangstelling, die Gij toondet voor dezen arbeid, waardoor mij de aangenaamste herinneringen aan de leerrijke en onderhoudende uren, in Uw studeervertrek doorgebracht, steeds zullen bijblijven. Moge de voltooiing van mijn proefschrift U eenigszins voldoening voor die belangstelling schenken.

Eindelijk herdenk ik dankbaar de welwillendheid, die Gij, Hooggeleerde BOER en Gij, Hooggeleerde BRUGMANS, mij, die niet Uw leerling zich mag noemen, hebt betoond, toen ik mij voor de beoordeeling der stellingen, welke Uw vakken van onderwijs betreffen, tot U wendde.

INLEIDING.

Het eiland Goeree, oudtijds West-Voorne geheeten, is het oudste der twee eilanden, die het aanzijn gaven aan het tegenwoordige Goeree en Overflakkee. Hoewel de oorspronkelijke naam [1]) van het eiland Goeree wijst op een nauwe betrekking tot Voorne; ja zelfs de Heeren van Voorne als de rechtmatige eigenaars er van erkend werden, blijkt toch uit geen enkel authentiek stuk, dat Voorne en Goeree eenmaal een geheel gevormd hebben, zooals vaak is beweerd. Wel melden oude geschiedschrijvers, dat vroeger ten N. W. van het tegenwoordige dorp Goeree een stad gelegen heeft, waarvan de overblijfselen [2]) bij laag water zichtbaar waren en die „bij de gemeene luiden genaamd word „*De Oude Weereld*" [3]); maar van een samenhangen van Goeree en Voorne is geen enkel bewijs te vinden.

Wel echter schijnt een nauwe verbinding bestaan te hebben tusschen Goeree en Schouwen, zoo zelfs, dat de „wederzydse Inwoonderen, ter wederzyden op den oever staande, den anderen wel eer konden toespreken" [4]). Al deze mededeelingen berusten

1) Vgl. hiervoor: VAN ALKEMADE, Beschrijving van de stad Brielle pag. 166 sqq.

2) Zie VAN ALKEMADE t. a. p., alsmede P. JSZ. TWISCH, Kronijk II, aan wien VAN ALKEMADE dit ontleende en WINKLER Dialection II pag. 170 sqq.

3) Zie VAN ALKEMADE t. a. p.

4) Zie VAN ALKEMADE t. a. p. — Voor de geogr. gesteldheid der eilanden Goeree en Overflakkee raadplege men: „Korte Aanteekeningen wegens De Bedijkingen der respective polders van Goedereede en Overflacque opgehelderd door een stel van negentien kaarten" door CORNELIS GOEKOOP, Gewezen Overopzichter van den Waterstaat te Goedereede 1815, een geschenk van Mr. A. H. E. GOEKOOP te 's-Gravenhage aan het Archief te Goedereede.

echter op overlevering, al worden ze schijnbaar bevestigd door de volgende twee feiten:

Bommenede [1]) op Schouwen behoorde tot 1686 [2]) aan Holland en Sommelsdijk op Flakkee bleef tot 1805 Zeeuwsch [3]).

Ofschoon de authentieke stukken in het Archief van Goedereede (zie beneden) niet opklimmen tot het begin der grafelijke regeering en er van eiland en bewoners met zekerheid dan ook geen sprake is voor het einde der 12e eeuw [4]), wijzen gebeurtenissen uit de laatste jaren met vrij groote nauwkeurigheid er op, dat Goeree, zoo niet zeer vroeg bewoond, dan toch bezocht werd. Sedert enkele jaren n.l. is men begonnen de zandige streek, ± 10 min. ten O. van Ouddorp, „om te zetten", d.w.z. de kleilaag, die zich onder den duingrond uitstrekte, naar boven te brengen en zoodoende een schralen landbouwgrond te vervangen door een vruchtbaren. Bij die omzettingen kwamen op een diepte van ± 2 M. voorwerpen uit het Merovingische tijdperk te voorschijn [5]), welke gedurende eeuwen onder de zandlaag verborgen bleven. Uit deze opgravingen zou men mogen besluiten, dat in den Frankischen tijd het eiland Goeree zeker bestond, misschien ook bewoond was [6]).

In het begin der 14e eeuw krijgen we eerst historische zekerheid. Goedereede schijnt dan al een belangrijke handelsplaats

---

1) Vgl. hiervoor H. v. Dam. Aantt. aangaande de Geschied. van Goedereede.

2) Craandijk en Schipperus. Wandelingen met pen en potlood door Nederland. III. p. 282 beweren evenwel, dat Bommenee niet later dan 1682 te gronde ging. Op welk stuk zij die mededeeling gronden, vermelden zij niet. — Te Ouddorp leeft Bommenee nog voort in den volksmond.

3) Misschien is hieruit te verklaren, dat de Hollanders ten N. van de Maas de bewoners van Goeree en Overflakkee rekenen onder de Zeeuwen.

4) Paus Alexander III bevestigt (dd. 7 Februari 1165) de bezittingen der Vlaamsche abdij Dunes, o. a. in Zeeland en Westvoorne. — Zie Mr. L. Ph. C. v. d. Bergh. Oorkondenboek van Holland en Zeeland I, blz. 92, N°. 144.

5) Hiervoor te raadplegen Dr. C. W. Pleyte. Verslag Rijks-Museum van Oudheden, Sept. 1901, blz. 33 en id. Sept. 1902, blz. 31.

6) De veronderstelling van Winkler (Dial. II, p. 170), dat de bevolking dier zeedorpen wellicht het overblijfsel is van het volk, dat oudtijds nog verder westelijk woonde, is m. i. niet al te gewaagd.

geworden, want „1312 in Meie daghe" GERARD, heere van Voorne, burggraaf van Zeeland,

„geeft allen dengenen, die binnen de vrijheid van Goedereede „woonen, de daarbij omschreven keuren en rechten (47 Artt.),

waarvan vooral Art. 35 voor de stad van belang was:

„Item alle die van Westvoirne ter zee varen, die moeten „soeken haer markt ter Goeree; die dat niet en dade, hij ver„boerde XXX scellingen."

Dit laatste Art. kreeg nog bevestiging door een keur van 1331, waarbij de weekmarkt werd vastgesteld op den Donderdag [1]).

Verwondering kan het dus niet baren, dat Goedereede weldra een bloeiende plaats werd, waarvan het uiterlijk de sporen nog draagt. Bovendien werd, toen het Christendom zich voorgoed op het eiland had gevestigd, Goeree een pastoorsplaats, terwijl het ten W. er van liggende Ouddorp ondergeschikt was aan de parochie van Goeree. Nog toont men te Goeree het huis (thans het Logement „De Gouden Leeuw"), waar ADRIAAN FLORISZ. van Utrecht, later Paus Adriaan VI, eenmaal woonde, terwijl 't Archief nog een eigenhandigen brief (dd. 31 Aug. 1496) van genoemden prelaat bevat, waarin hij (toen bisschop van Utrecht) zekeren RENGHER GIJZEN, die bezwaar had tegen het „zingen" der missen, een nieuwigheid van Adriaan's opvolger, mededeelt, dat de manier, waarop men den Heere dient, er niets toe- of afdoet, mits men Hem maar dient.

Het kerkelijk overwicht van Goeree nam echter een einde, toen de Hervorming ook op dit eiland haar aanhangers kreeg (± 1577). Eigenaardig is, dat de buurtschap „Dė Oostdijk", ± 15 min. ten W. van Goeree en ± 30 min. ten N. van

1) Alle privilegiën enz., in den loop der jaren verleend aan Goedereede, vonden bevestiging in dat van MARIA VAN BOURGONDIË van 't jaar 1477. Vgl. bovendien VAN ALKEMADE t. a. p. Hoofdst. 61, X. — Mr. L. PH. C. v. D. BERGH. Handb. der Middelned. Geographie 2e druk vermeldt evenwel als oudste data der Oorkonden voor Goedereede 1316 (te vinden in het Rijksarchief) en voor Ouddorp 1338. (volgens VAN MIERIS).

Ouddorp, kerkelijk nog tot Goeree, maar burgerlijk tot Ouddorp behoort. Van de kerkelijke twisten gedurende het Twaalfjarig Bestand bleef Goeree niet vrij. Het Archief van Goedereede bevat zelfs mededeelingen aangaande Remonstrantsche woelingen (dd. Januari 1618).

Ongeveer tegelijkertijd met de opkomst der Hervorming schijnt de burgerlijke invloed van het stadje verdwenen te zijn. Eensdeels verminderde die invloed door de groote branden, waaraan het een paar malen ter prooi was [1]), en waardoor ook een groot deel van het Archief verloren ging; anderdeels door plunderingen, waaraan Goeree blootstond gedurende de Hoeksche en Kabeljauwsche twisten [2]); eindelijk ten gevolge van het onbruikbaar worden der reede, die hoe langer hoe ondieper werd, zoodat zelfs in 't einde der 18e eeuw Goeree voorgoed door een dam met Overflakkee werd verbonden. Vandaar dan ook, dat Goeree, hoewel het 't recht had afgevaardigden ter Staten van Holland te zenden, daarvan maar ongeveer een halve eeuw (1472—1531) gebruik maakte en er om de groote kosten in 't laatstgenoemde jaar van afzag. En al herinnert nu nog de „Hoofdpoort" aan de Noordzijde der stad aan Goeree's vroegere grootheid [3]), het oude stadje („de stad" heet het nog in den volksmond) ging sterk achteruit, terwijl juist het ± 30 min. ten W. van Goeree gelegen Ouddorp [4]) bloeide, deels door kustvisscherij, deels door landbouw.

Het tegenwoordige Ouddorp [5]) is misschien wel de oudste

---

1) JAN VAN BRABANT o. a. brandt het stadje af in 1418. Zie „Groote Holl. Kronyk" en de Kronyk van J. v. REIGERSBERGEN en BOXHORN.

2) In 1490 gedurende den Jonkerfransenoorlog.

3) „De nog overige zware muuren, en poorten, en verdere zichtbare gedenkteekenen." VAN ALKEMADE, t. a. p.

4) Ouddorp behoorde onder 't rechtsgebied van Goeree. (Sententie van den Hove van Holland van 1529).

5) „De oudste kern, van waar de vorming van dit eiland is uitgegaan, bestaat „uit de polders Oud-Nieuwland (Oude Oord „de Groede") (Octr. 1357) en Nieuwen „Oord (Nieuwen Oord „den Oirt") (Octr. 1357), in het N. W." A. A. BEEKMAN. Nederland als Polderland, blz. 278.

kern van 't eiland. Het Oudeland van Diependorst is zeker een der oudste polders. Daar het echter al spoedig verder van zee verwijderd raakte, schijnt Goeree het aanvankelijk te hebben overvleugeld. Bovendien is de om Ouddorp gelegen landstreek een duinlandschap, dat zeker niet zoo vruchtbaar is als de zware kleistreek om Goeree. Te midden van die duinstreek [1]) vinden we dan ook nog heden ten dage een nu zeer vervallen en verkleind overblijfsel van een buitenplaats, de Jonkerstee genaamd, die door haar naam ongetwijfeld de herinnering aan de vroegere Heeren van Voorne oproept.

Jammer dat het Archief van Ouddorp zoo heeft geleden, dat authentieke bewijzen voor deze vermoedens niet te vinden zijn.

Reeds Winkler (Dial. II pag. 170 ssqq.) wees er op, dat het dialect van Goeree tot de oudste van Nederland behoort en hoe 't verschilt van dat der omringende eilanden. In hoofdzaak draagt het een Frankisch karakter, alhoewel 't Friesch er ook zijn invloed liet gelden. Evenzeer vinden we er sporen van Vlaamschen invloed [2]), ofschoon het meest in de MMSS.

Niettegenstaande Goeree afgezonderd is van het algemeene verkeer, neemt toch het gebruik van het Dialect sterk af. Eigenaardig is 't, dat de overgang tot het beschaafd Nederlandsch wordt gevormd door het aannemen van het dialect van 't Oostelijk gelegen Overflakkee, waarvan de vele $\bar{æ}$'s ($\bar{æ}$ = *ai* in fra. *chair*) in de ooren der eilanders zeker minder gemaakt klinken dan de $\bar{a}$ in woorden als Ndl. *jaar*.

---

1) „ . . . . In die verwachting zullen wij ons over 't geheel ook niet bedrogen „vinden, maar een aangename verrassing is ons bij Ouddorp bereid. Daar treffen „wij een landschap aan van een gansch ander karakter, een liefelijk duinlandschap „met overvloedig, schilderachtig houtgewas. . . . . Wij bewegen ons dus „nagenoeg uitsluitend in het voormalig gebied van Voorne." Craandijk en Schipperus. Wandelingen enz. III, blz. 282.

2) Ook Winkler (Dial. II, p. 170 ssqq.) merkte dit reeds op. Uit de MMSS., berustende ten Archieve te Goeree leeren we vormen kennen met *ou* i. pl. v. *oe* vóór gutturaal, evenals *verboeren* i. pl. v. *verbeuren*. (Cf. V. Helten Mnl. Spr. § 65 en § 47). — Zie voor de uitspraak der *h*: Klankleer § 29, Opm. 2.

Indien mijn beroepsbezigheden zulks toelaten, hoop ik, binnen niet al te langen tijd, ook de taal van „Overflakkee" aan een onderzoek te onderwerpen. De resultaten hiervan hoop ik te gelegener tijd mede te deelen.

Een aangenaam gevoel van dankbaarheid, waaraan ik hier wensch uiting te geven, vervult mij jegens allen, die mij bij de samenstelling van mijn proefschrift, bewust of onbewust, behulpzaam waren.

HOOFDSTUK I.

Uitspraak en schrijfwijze der klanken in het dialect van West-Voorne.

Klinkers en Tweeklanken.

§ 1. Waar in dit werkje sprake is van Nederlandsch, wordt natuurlijk de beschaafde spreektaal met hare meer of minder kleine nuances bedoeld; onder Dialect wordt dat van West-Voorne, inzonderheid dat van Ouddorp, verstaan. Waar het dialect van Goeree verschilt van dat van Ouddorp, zal het worden aangegeven.

§ 2. Om den acoustischen indruk weer te geven, dien de verschillende klanken opwekken, zijn de onderstaande teekens gebruikt; hun waarde wordt omschreven in de achter elk teeken geplaatste §.

$a^{ə}$ (§ 3)	*e* (§ 6)	*i* (§ 11)	*ò* (§ 16)	*u* (§ 24)
$\bar{a}^{ə}$ (§ 4)	e^{a} (§ 7)	*ĭĕ* (§ 12)	$ò^{a}$ (§ 17)	*ü* (§ 25)
ǣ (§ 5)	*eij* (§ 8)	*īē* (§ 13)	*ō* (§ 18)	*ǖ* (§ 26)
	eu (§ 9)	i^{e} (§ 14)	*ò̄* (§ 19)	*ui* (§ 27)
	ē (§ 10)	*īēw* (§ 15)	$\bar{ò}^{ə}$ (§ 20)	Onduidelijke
			oe (§ 21)	klanken (§ 28)
			ōē (§ 22)	Medeklinkers
			ow (§ 23)	(§ 29)

§ 3. $a^{ə}$ komt overeen met *a* in Nederlandsche woorden als *pad*, *kan*, doch heeft een onduidelijken naklank, b.v. $pa^{ə}ddə$ (pad); $ka^{ə}nnə$ (kan).

§ 4. $\bar{a}^{ə}$ vertegenwoordigt de gerekte $a^{ə}$, b.v. $j\bar{a}^{ə}$ (ja); $v\bar{a}^{ə}dər$ (vader).

§ 5. *ǣ* heeft ongeveer denzelfden klank als de *e* in de eerste lettergrepen van *wereld* en *kerel* of de *ai* van fra. *chair* b.v. *pǣrd* (paard); *wǣtər* (water).

§ 6. *e* nadert 't meest den klank der Nederlandsche onvolkomen *e* in *dek* en heeft een eenigszins *i*-achtigen naklank; ze staat alleen vóór volgende *r*, b.v. *erəm* (arm); *merəgə* (morgen).

§ 7. e^a klinkt als de *e* in Nederlandsch *zestig* met een meer of minder duidelijken *a*-achtigen naklank, b.v. *p*e^a*ttə* (pet); *z*e^a*ssə* (zes).

§ 8. *eij* komt vrijwel overeen met de Nederlandsche *ei*, gevolgd door wat duidelijker hoorbare *j*, b.v. *reijgər* (reiger); *veijnstər* (venster).

§ 9. *eu* beantwoordt aan denzelfden klank in het Nederlandsch, b.v. *neuzə* (neus); *reuzəl* (reuzel).

§ 10. *ē* komt overeen met de heldere *e* in het Nederlandsch; alleen heeft ze een zwakken *i*-achtigen naklank, zoo weinig merkbaar echter, dat hij niet in het schrift is afgebeeld, b.v. *zēvə* (zeven); *brēkə* (breken).

Opm. In 't dialect van Goeree is de *i*-achtige naklank sterker, zoodat daar de vocaal meer overeenkomt met de *a* in 't Eng. *made*.

§ 11. *i* heeft, vergeleken met de *i* in het Nederlandsche *dik*, een *ĕ*-achtigen naklank, die bij de *i* in 't Nederlandsch wordt gemist, b.v. *dikkə* (dik); *spittə* (spitten).

§ 12. *ĭĕ* klinkt, alsof zij ligt tusschen *i* in het Nederlandsche *dik* en *ie* in het Nederlandsche *zien*, b.v. *rĭĕkə* (rijk); *krĭĕt* (krijt).

§ 13. *īē* beantwoordt aan *ie* in het Nederlandsche *zien* met een bijna onmerkbaren naklank, b.v. *hīēlə* (hiel); *līēf* (lief).

§ 14. $ī^e$ begint met een klank, die ligt tusschen *i* en *ĭĕ* en eindigt in een tamelijk goed waarneembaar *e*-element ($e = e$ in *zes*), b.v. *st*$ī^e$*n* (steen); *r*$ī^e$*pə* (reep).

§ 15. *īēw* klinkt als *īē*, gevolgd door een zeer onduidelijk *oe*-element, b.v. *kīēwə* (kieuw).

§ 16. *ò* komt overeen met de *o* in Nederlandsch *stok*, maar is meer open, b.v. *stòk* (stok); *mòggə* (mug).

§ 17. *òᵃ* heeft denzelfden klank als *ò*, doch met een *ă*-achtigen naklank, b.v. *pòᵃt* (pot); *dòᵃl* (dol).

§ 18. *ō* komt overeen met de heldere *o* in het Nederlandsch, b.v. *bōvə* (boven); *stōvə* (stoof).

Opm. In 't Goereesch heeft deze vocaal een zwakken *oe*-achtigen naklank.

§ 19. *ȍ* komt overeen met de gerekte *ò* van *pòᵃt* of de *a* in het Eng. *fall, tall*, b.v. *ȍr* (ander); *hȍn* (handen).

§ 20. *ȍᵊ* heeft als eerste element de onvolkomen *o* als in Nederlandsch *vol*, gevolgd door een onduidelijken klank, b.v. *blȍᵊt* (bloot); *klȍᵊstər* (klooster).

Opm. In 't Goereesch heeft de naklank eenigszins een *oe*-timbre.

§ 21. *oe* houdt het midden tusschen *oe* in Nederlandsch *boek* en *oe* in Nederlandsch *boer*. Hoofdzakelijk staat ze voor een gutturalen consonant, b.v. *boek* (boek); *vroeg* (bijw. *vroeg*).

§ 22. *ōē* is de gerekte *oe*, b.v. *bōēr* (boer); *schōērə* (schouder).

§ 23. *ow* vertegenwoordigt een klank met als eerste element *ò* (§ 16), die gevolgd wordt door een zeer onduidelijke, naar *oe* overhellende, *w*, b.v. *kowd* (koud); *mowə* (mouw).

§ 24. *u* ligt tusschen de *u* van Nederlandsch *dun* en de *o* van Nederlandsch *ton* en komt vrijwel overeen met *ö* in gesloten lettergrepen van Hoogduitsche woorden (b.v. *können*), b.v. *stug* (stug); *wurəm* (worm).

§ 25. *ü* houdt het midden tusschen de *u* van Nederlandsch *put* en de *u* van Nederlandsch *duur*, b.v. *rükə* (ruiken); *stüvə* (stuiven).

§ 26. *ǖ* komt overeen met *u* in Nederlandsch *schuur*, b.v *tǖrə* (turen); *lǖjə* (w.w. luiden).

§ 27. *ui* komt zelden voor en klinkt dan als in 't Nederlandsch.

Onduidelijke Klanken.

§ 28. De teekens, welke in de Nederlandsche schrijftaal worden gebezigd tot aanwijzing van een onduidelijken klank, worden hier alle weergegeven door *ə*, evenals de svarabhakti-vocaal.

Medeklinkers.

§ 29. Daar de medeklinkers in uitspraak niet verschillen van die in het Nederlandsch, zijn ze door dezelfde teekens voorgesteld. Ook zijn, in afwijking van het gebruik in de phonetiek, *ch* en *ng* behouden.

Opm. 1. De *r* is in dit dialect over het algemeen een dentale consonant; alleen wordt ze, onmiddellijk nà een gutturalen consonant, ook eenigszins gutturaal.

Opm. 2. De *h* wordt uitgesproken als in 't Nederlandsch. Wat Winkler (Dial. II p. 170 ssqq.) hieromtrent zegt, berust op verkeerde inlichtingen.

HOOFDSTUK II.

De Germaansche Klanken in het Dialect van West-Voorne.

KLINKERS.

Germ. *ă* in gesloten lettergrepen.

§ 30. *Germ. ă: Dial. a^ə*

in oorspronkelijk gesloten lettergrepen, b.v. *aəchtə* acht (os. *ahto*); *baələkə* balk (ohd. *balko*); *daəg* dag (onfr. *dag*); *gaələgə* galg (ohd. *galga*); *haəmmə* ham (ohd. *hamma*); *haənd* hand (onfr. *hand*); *haərdə* hard (os. *hard*); *kaənnə* kan (ohd. *channa*); *naət* nat (onfr. *nat*); *paəddə* pad (on. *padda*); *taənd* tand (os. *tand*); *vaəst* vast (onfr. *vast*); *zwaərtə* zwart (os. *swart*).

Opm. Een uitzondering vormt de *ă* van 't achtervoegsel *-schap*, die in dit dialect wordt vertegenwoordigd door *i*, b.v. *bōschip* (boodschap); *blĭēschip* (blijdschap); *hīerschip* (heerschap).

§ 31. *Germ. ă: Dial. e*

in die woorden, waarin ze gevolgd wordt door *r* of *r* + *cons.*, b.v. *erəm* bvnw. arm (onfr. *arm*); *nerəm* znw. arm (onfr. *arm*); *erəbīed* arbeid (onfr. *arbeit*); *derəm* darm (ohd. *daram*).

Opm. Ofschoon Germ. *ă* vóór *r*-verbindingen vaker tot *ĕ* overging in Oostelijke dialecten dan in Westelijke, vertoont de oorspronkelijke *ă* in dit westelijk dialect toch ook deze verandering. Misschien moeten we dit toeschrijven aan den invloed van het oude eiland Flakkee.

§ 32. Denzelfden overgang treffen wij aan bij de *ă* vóór *r*-verbindingen in vreemde woorden, b.v. *kerəweij* (Ndl. *karwei*, ofra. *corvée*) en *karwij*, mlat. *carvi*; *kerəpeat* (Ndl. *karpet*, ofra. **carpet*); *kerəmənāədə* (Ndl. *karbonade*), alsook in: *perəplŭ* en *perəsòal* (fra. *paraplui̇e* en *parasol*).

§ 33. *Germ. ă: Dial. ǣ*

a. in woorden, waarin ze voorafging aan *r* of *r* + *dentaal*, nadat ze vroeger gerekt was, b.v. *ǣrd* aard (ohd. *art*); *bǣrd* baard (ohd. *bart*); *bǣrzə* baars (ags. *bears*); *kǣrtə* kaart (lat. *charta*); *vǣrt* vaart (os. *fard*).

Opm. Misschien moet onder dit geval ook gebracht worden *wǣrt* (wrat); nà metathesis der *r* zou dan de *ă* gerekt en de gerekte *ă* overeenkomstig den regel tot *ǣ* geworden zijn.

b. in 't Enkelv. der Praeterita van de sterke Verba der 4e Ablautsrij, b.v. *nǣm* nam (onfr. *nam*); *gǣf* gaf (onfr. *gaf*); *zǣg* zag (onfr. *sag*); *kwǣm* kwam (onfr. *quam*).

Opm. Dat deze vormen *ǣ* hebben uit Germ. *ă*, moet verklaard worden uit analogie naar de 3 personen van 't Meerv.

§ 34. *Germ. ă: Dial. ò*

in woorden, waarin de oorspronkelijke *ă* stond of kwam te staan vóór *cht*, b.v. *bròcht* bracht (onfr. *bráhta* uit **branhta*); *dòcht* dacht (onfr. *tháhta* uit *þanhta*); *ròcht* en *əròcht*, Praet. en Part. van *rǣkə* (Ndl. *raken*), waarbij is te vergelijken ags. *racian*; *zòchtə* zacht (ags. adv. *sófte*, adj. *séfte* uit **samfti*).

Opm. 1. Voor de Germ. *ă* in deze vormen overging tot *ò*, had ze den tusschenklank *ō* gehad.

Opm. 2. Eveneens werd tot *ò*, maar zonder den tusschentrap *ō*, de *ă* van Ndl. *af*, dial. *òf* (cf. onfr. *af*).

§ 35. *Germ. ă: Dial. ṑ* in:

ṑr ander (got. *anþar*); *ṑrs* anders; *bṑn* banden (os. *band*); *hṑn* handen (onfr. *hant*); *mṑn* manden (ags. *mond*, mnd. *mande*); *rṑn* randen (ohd. *rant*); *tṑn* tanden (os. *tand*).

Opm. 1. Evenals in 't ags., waar een volgende nasaal de Germ. *ă* maakte tot *ō* (cf. ags. *ōþar*), liet de nasaal hier zijn invloed gelden.

Opm. 2. De Enkelv. *baᵊnd* (band) *haᵊnd* (hand), *raᵊnd* (rand) en *taᵊnd* (tand) hebben regelmatig *aᵊ* uit *ă*. *Mṑ* (mand) heeft de vocaal van den Pluralis aangenomen. Vgl. voor *mand* Franck *Etym. Wdb.* i. v.

Opm. 3. Ook *tṑi* taai (ohd. *zāhi*, germ. **tanhu*; cf. Kluge[6] i. v. *zäh*) behoort onder dezen regel.

§ 36. *Germ. ald en alt: Dial. owd en owt* in:
kowd koud (os. *kald*, ags. *ceald*); *owd* oud (os. *ald*); *vowə* vouwen (ohd. *faltan*); *zowt* zout (os. *salt*).

Opm. Ook *kowsə* kous (mlat. *calcia*, uitgespr. *caltsia*, ofr. *causse*) vertoont deze klankverandering.

Germ. *ă* in open lettergrepen.

§ 37. *Germ. ă: Dial. ǣ*

in oorspronkelijk open lettergrepen, b.v. *dǣgən* dagen (onfr. *daga*); *schǣ* schaduw (onfr. *scado*); *vǣrə* varen (os. onfr. *faran*): *wǣtər* water (os. *watar*); ook in die gevallen, waarinze tengevolge van buiging in open lettergreep kwam, b.v. *Sǒ*ᵃ*ndǣs* 's Zondags (onfr. *dages*); en eindelijk in het niet toonloos gėworden achtervoegsel *-zǣm* -zaam (germ. **samo*), b.v. *sprǣkzǣm* (spraakzaam); *werəkzǣm* (werkzaam), alsook in *la*ᵊ*ngzǣm* (langzaam) en *ze*ᵃ*ldzǣm* (zeldzaam); voor de 2ᵈᵉ lettergreep der beide laatste woorden zie men Franck *Etym. Wdb.* in vocibus.

Opm. 1. Ook *vǣgə* (vegen) heeft deze voc. aangenomen; vgl. voor dit verbum Kluge⁶ i. v. *fegen* en v. Helten *Mnl. Sprkk.* § 20ᶜ Opm. 1.

Opm. 2. Uitzonderingen op dezen regel zijn de woorden *ja* en *vader*, die worden uitgesproken *jā*ᵊ en *vā*ᵊ*dər*; ook *kā*ᵊ*wə* kauwen (Cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *kauwen*).

Umlaut.

§ 38. *Germ. ă: Dial. e*ᵃ

is in 't algemeen de umlautsklank, b.v. *be*ᵃ*ddə* bed (got. *badi*); *he*ᵃ*lt* helft (uit **halfti-*, met syncope der *f*; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *helft*); *he*ᵃ*ldər* halster (uit westgerm. **haliftr*, met syncope der *f* en verzachting der *t* tot *d*; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *halster*); *he*ᵃ*llə* hel (got. *halja*); *ke*ᵃ*ggə* keg(ge) (dial. hgd. *kag*, dial. eng. *cag* uit **kagjó*); *ste*ᵃ*ppə* stappen(germ.**stappjan*); *he*ᵃ*ndəg* handig (van *hand*).

Opm. 1. Denzelfden umlautsklank vertoont *twe*ᵃ*ləvə* twaalf (os. twelif, got. *twalif*) en misschien ook *e*ᵃ*lə* in *e*ᵃ*ləbe*ᵃ*ssə*,

indien nl. de *eᵃ* teruggaat op *ă*, wat twijfelachtig is. (cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *aalbes*).

Opm. 2. Analoog naar 't ww. *steᵃppə* is 't znw. *steᵃp*, stap, pas (cf. ohd. *stapf*).

Opm. 3. Door analogie naar 't ww. *deᵃkkə* werd 't Enkelv. *dak: deᵃk*; 't Meerv. echter bleef regelmatig: *dækən* (§ 37).

§ 39. *Germ. ă: Dial. e*,

wanneer op de oorspronkelijke *ă* onmiddellijk een *r* volgde, b.v. *erəg(ər)* erg(er) (ohd. *arag*); *sterək(ər)* sterk(er) (os. *stark*); *scherəp(ər)* scherp(er) (os. *scarp*) en ook bij *end* (eend), waarnaast veelvuldiger zonder Umlaut: *aᵊnd*.

Opm. 1. De positieven *erəg* (erg), *sterək* (sterk) en *scherəp* (scherp) hebben Umlaut door analogie naar de Comparatieven.

Opm. 2. Uitzonderingen op dezen regel zijn: *murəg* merg (os. *marg*); *urəvə* erven (cf. got. subst. *arbi*); *wurəft* werf (os. *hwarf*) met paragogische *t*. — De *u* heeft ook aangenomen *schuləpə* schelp (misschien uit **skalpio*; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *schelp*).

§ 40. *Germ. ă: Dial. i*

voor gutturale *n* in: *bingəl* bengel (indien althans de oorspr. voc. germ. *ă* is; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *bengel*); *hingst* hengst (ohd. *hengist* uit **hangisto*); *stringə* znw. streng (**strangi*); *zingə* zengen (uit **sangjan*); cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *zengen*); *zwingəl* (znw.) en *zwingələ* ('t vlas bereiden) (uit **svangilo*; cf. Franck i. v. *zwengel*).

§ 41. *Germ. ă: Dial. īē*

voor gutturale *n* in: *dīēnkə* denken (got. *þankjan*); *īēngəl* engel (got. *aggilus*); *Iēngəlsch* Engelsch (cf. ags. subst. *Angle*); *wīēnkə* wenken (germ. **wankjan*); *zwīēnkə* zwenken (uit **swankjan*; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *wenken* en *zwenken*).

Opm. 1. Evenals in 't Vlaamsch werd *ĕ* uit *ă* voor *ng* en *nk* tot *i* (*īē*).

Opm. 2. Bij vergelijking van § 40 met § 41 valt in 't oog, dat die woorden, welker oorspronkelijke vocaal zonder twijfel *ă* was, (§ 41) regelmatig *īē* vertoonen: de twijfelachtige (§ 40) daarentegen *i*, zoodat het misschien beter is, daar oorspr. *e* aan te nemen.

§ 42. *Germ. ă: Dial. ē,*

wanneer de oorspr. ă in open lettergrepen was gekomen, b.v. *bētər* beter (got. *batiza*); *kētəl* ketel (got. *katils*); *ēzəl* ezel (got. *asilus*).

Opm. Ook *end* (Ndl. *eend*) behoort eigenlijk tot dezen regel, maar heeft de *ē* verkort.

§ 43. *Germ.* *ă* + *gi*: *Dial. eij,*

nadat zij eerst was overgegaan in *egi*, in: *eijə* eg (got. **agiþa*, ohd. *egida*); *dweijl* dweil (uit *dwagila en vgl. Mnl. Wdb., II kol. 493 i. v. *dwale*); *heijnənk* heining (cf. ohd. *hagan* naast onfr. *hagin*); *meijd* meid (cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *maagd*); *peijl* peil (uit **pagil*).

Opm. 1. Indien Ndl. *blein* (blaar) en *brein* niet aan de schrijftaal zijn ontleend, bevestigen zij bovenstaanden regel; immers luiden ze: *bleijn* en *breijn*.

Opm. 2. Ndl. *ijselijk* luidt: *ǣsələk*; in het Dial. moet dan het taalgevoel het met *ijs* in verband hebben gebracht. (cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *ijzen*).

Germ. *ǣ*.

§ 44. *Germ. ǣ: Dial. ǣ*

a. in enkele op zichzelf staande woorden: *ǣrə* ader (ohd. *âdara*); *ǣvənd* avond (onfr. *âvont*); *bəkwǣm* bekwaam (ohd. *biquâmi*); *blǣzə* blazen (ohd. *blâsan*); *gəvǣr* gevaar (cf. ohd. *fâra*); *hǣr* haar (ohd. os. *hâr*); *jǣr* jaar (onfr. os. *jâr*); *lǣtə* laten (onfr. *lâtan*); *mǣnə* maan (onfr. *mâno*); *rǣd* raad (os. *râd*); *rǣzə* razen (on. *râza*); *tǣmələk* tamelijk (ohd. *gizâmi*); *vrǣgə* vragen (os. *frâgon*); *wǣpən* wapen (os. *wâpan*); *zwǣr* zwaar (ohd. *swâri, swâr*).

Opm. *Vrāᵊgən, vrāᵊgəboekjə* en *vrāᵊgkerəkə* hebben *āᵊ*, die ontstond uit zucht tot nabootsing van de *ā* in Ndl. *vragen* enz. en dus door de kerk is ingevoerd.

b. in den Pluralis van 't Praeteritum der sterke Verba van de 4e en 5e Ablautsrij, b.v. *kwǣmə* kwamen (onfr. *quâmon*); *nǣmə* namen (onfr. *nâmon*); *stǣlə* stalen (got. *stêlun*); *lǣzə* lazen (got. *lêsun*); *mǣtə* maten (got. *mêtun*); *zǣgə* zagen (onfr. *sâgon*).

Opm. Vergelijk voor deze verbale vormen ook §§ 191—197.

c. in enkele woorden, waarin ze oorspronkelijk onmiddellijk werd gevolgd door *w*, b.v. *blǣw* blauw (ohd. *bláo*); *grǣw* grauw (ohd. *gráo*); *lǣw* lauw (ohd. *láo*); *rǣw* rauw (ohd. *ró* uit **ráo*).

Opm. De oorspr. *w*, welke deze woorden in onverbogen vorm verloren, namen zij later weer aan naar analogie der verbogen vormen, die de *w* behielden. (Vgl. Te Winkel. *Tijdschr.* XVIII blz. 9—15).

d. in de achtervoegsels *-ǣr* en *-bǣr*, b.v. *meulənǣr* (molenaar), *haͤndəlǣr* (handelaar), *drēnkbǣr* (drinkbaar), *ētbǣr* (eetbaar).

Opm. Zie voor de vocaal van deze achtervoegsels *Ndl. Wdb.* I, kol. 529 en id. II, kol. 823.

§ 45. *Germ. ǣ: Dial. ǒᵊ*

vóór nasaal in: *gǒᵊ* gaan (onfr. *gán*); *kǒᵊn* kaan (mhd. *kán*); *spǒᵊn* spaan (ags. *spón*); *stǒᵊ* staan (onfr. *stán*).

Opm. 1. Vergelijk voor deze vocaal Te Winkel, *Noordned. Tongvallen*, blz. 67.

Opm. 2. Ook *slǒᵊ* (slaan) heeft naar analogie van *gaan* en *staan* dezelfde vocaal aangenomen, terwijl het regelmatig moest luiden *slǒ*.

Opm. 3. *Pleister* heeft in het Nederl. een onregelmatige *ei*, maar luidt in dit dialect regelmatig *plǒᵊstər* (cf. lat. *plástrum*).

§ 46. *Germ. ǣ: Dial. ǒ*

a. in die woorden, waarin een *i* of *j* volgde of later ingelascht is, b.v. *drǒjə* draaien (ohd. *drájan*); *krǒjə* kraai (ohd. *chrá(wa)*); *krǒjə* kraaien (ohd. *chráian*); *mǒjə* maaien (ohd. *máen*); *nǒjə* naaien (ohd. *nájan*); *wǒjə* waaien (ohd. *wáen*); *zǒjə* zaaien (ohd. *sáen*).

Opm. In de Subst. *drǣd* (bij *drǒjə*), *nǣd* (bij *nǒjə*) en *zǣd* (bij *zǒjə*), waarbij de oorspronkelijke Germ. *ǣ* niet werd gevolgd door *i* of *j*, ging ze regelmatig over in *ǣ*. (Vgl. Te Winkel, *De Noordned. tongvallen* blz. 118).

b. in enkele woorden, waarin ze oorspronkelijk werd gevolgd door *w*, b.v. *kǒwə* kauw (ohd. *chá*); *klǒwə* klauw (ohd. *chlá(wa)*); *krǒwə* krauwen (ohd. *chráwon*).

Opm. Evenzoo werd 't lat. *pāvo* tot *pǒwə* (pauw); daarentegen lat.-gr. *pápas* tot *pows* (paus). — Een uitzondering op dezen regel vormt *aͤnklēvə* enkel (ohd. *anchláo*); de vocaal

der 2de silbe kan echter teruggaan op Germ. *eu*; cf. *Mnl. Wdb.* I, kol. 420 i. v. *anclief*).

Umlaut.

§ 47. In slechts weinige woorden is deze *ǣ* veranderd onder den invloed eener volgende lange of korte *i* of *j*, b.v. *bədīᵉsd* bedeesd (cf. dial. hd. *däsig*, Franck *Etym. Wdb.* i. v. *bedeesd* en Opm. 1 bij deze §); *brīᵉwə* breeuwen (uit **brēwian*); *gədwī* gedwee (germ. **þwēþi*); *gīᵉf* gaaf (germ. *gêbi*); *līᵉg* laag (germ. **lēgi*); *schīᵉrə* schaar (ohd. *skâri*, plur. van *skâr*), zoowel het huis- als landbouwgereedschap; wĭens*brīᵉwə* wenk*brauw* (ohd. *brâwa*).

Opm. 1. Naast *bədīᵉsd* wordt ook gebruikt *bədüsd*.

Opm. 2. *Zǣləg* (zalig) ondervond den invloed van Umlaut niet, evenmin *kǣzə* kaas (ohd. *châsi*, lat. *câseus*). — *Gənāᵊdə* (genade), door de kerk in de spreektaal ingevoerd, behield de *āᵊ* der beschaafde spreektaal. Vgl. voor de voc. der woorden, genoemd in § 47 en de Opmⁿ, Te Winkel, *Noordned. Tongv.* blz. 97 vlgg. en blz. 104 en 109.

Germ. *ĕ* in gesloten lettergrepen.

§ 48. *Germ. ĕ: Dial. eᵃ*

in oorspronkelijk gesloten lettergrepen, b.v. *gəbeᵃd* gebed (onfr. *gebed*); *heᵃləpə* helpen (onfr. *helpan*); *weᵃgt* weg (os. ags. onfr. *weg*), met paragogische *t*.

Opm. Uitzonderingen op dezen regel zijn: *kērzən* kersen (ohd. *chersa*) en misschien *hērsəns* hersenen (met oorspr. (?) *ĕ*; vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *hersenen*).

§ 49. *Germ. ĕ: Dial. eij*

in *veijnstər* venster (ohd. *fenstar*, lat.-rom. *fenestra*).

§ 50. *Germ. ĕ: Dial. e*,

wanneer de oorspronkelijke *ĕ* onmiddellijk werd gevolgd door *r*, b.v. *berəg* berg (os. onfr. *berg*); *berəgə* bergen (onfr. *bergan*); *verəgə* vergen (os. ohd. *fergôn*).

§ 51. *Germ. ĕ: Dial. ǣ*

vóór *r* in: *hǣrd* haard (os. *herth*); *kǣrənə* karnen, (cf. Franck

Etym. Wdb. i. v. *karn*); *kǣrsə* kaars (ohd. *kerza*; cf. Kluge *Etym. Wtb.* i. v. *kaars*); *lǣrzə* laars (uit *leder*(hose); cf. ohd. *leder*); *pǣrd* paard (ohd. *pferfrit*; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *paard*); *pǣrs* paars (mnl. *paers*, *peers*, uit mlat. *persus*, *perseus*; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *paars*); *stǣrt* staart (ohd. *sterz*); *wǣrd* waard (os. *werđ* of *werd*); *zwǣrd* zwaard (onfr. *swerd*).

§ 52. *Germ. ĕ : Dial. ā^{ə}*

in *vā^{ə}rdə* ver (onfr. *ferro*); *vā^{ə}rdər* verder, compar. van *ver*.

Opm. 1. Ndl. *verder* met de beteekenis van *voorts* luidt *vò^{a}rdərs*.

Opm. 2. Ndl. *dwars* uit *dwers* (ohd. *dwërh*) luidt *dwò^{a}rs*.

Opm. 3. *Gerst* en *tuinkers* luiden in dit dialect *ga^{ə}rstə* (*gērstə*) en *sta^{ə}rrəka^{ə}s*.

Opm. 4. Ndl. *worden* en *geworden* luiden *wōrə* en *əwōrə*. Het Praes. moet dus reeds vroeg de *o* hebben aangenomen; immers eerst daarna kon de vocaal der eerste lettergreep met uitstooting van de *d* volkomen worden.

Opm. 5. Ndl. *sterven* is *sturəvə*, een vorm, die, ondanks de *r*, aan Umlaut in 't Partic. doet denken. (Cf. *əslēgə* voor *geslagen*).

§ 53. *Germ. ĕ: Dial. ò^{a}*

in die woorden, waarin de *ĕ* door metathesis vóór *r* kwam te staan, b.v. *bò^{a}rd* bord (ags. *bred*); *dò^{a}rdə* derde (rangtelw. van *drie*); *dò^{a}rschə* dorschen (ags. *þrescan*); *gò^{a}rs* gras (ags. *græs*); *Kò^{a}rsə*misse en *kò^{a}rsə*we^{a}gge (een soort van koek) uit *Christ*); *vò^{a}rst* vorst (mnd. *verst*; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *vorst*); *vò^{a}rsch* versch (ags. *fersc*).

Opm. *Vò^{a}rschə* is minder in gebruik voor *versch* dan *va^{ə}rschə*; zoo bijna regelmatig: *va^{ə}rschə eijərs*.

§ 54. *Germ. ĕ: Dial. i*

in enkele op zichzelf staande woorden, waarin echter bij de meeste *st* volgt op de vocaal, b.v. *dissəl* dissel (uit **þehsla*); *gist* gist (mnd. *gest*); *gistərə* gisteren (ohd. *gestaron*); *mis* mest (got. *maíhstus*); *nist* nest (ohd. *nest*); *nikkə* nek (ofri. *hnekka*).

Opm. 1. Ndl. *nestels* is onbekend; daarvoor wordt gebruikt *na^{ə}ssəlĭĕngən*. (Vgl. hiervoor *Mnd. Wdb.* IV, kol. 2190 i. v. *nastelinc*.)

Opm. 2. Ook *spiktǣkəl* (fra. *spectacle*) en *vərdistələwērə*

(fra. *détruire* uit *déstruire* hebben *i* uit *e*; vgl. voor het voorgevoegde *ver* Te Winkel, Taal- en Letterbode V, blz. 299—308.

Germ. ĕ in open lettergrepen.

§ 55. *Germ. ĕ: Dial. ē*

is de regel, wanneer de ĕ staat in oorspronkelijk open lettergrepen, b.v. *brēkə* breken (os. onfr. *brekan*); *gēvə* geven (onfr. *gevan*); *kēlə* keel (onfr. *kela*); *nēmə* nemen (onfr. *neman*); *rēgən* regen (onfr. os. *regan*); *wēgə* wegen (os. *wegan*); *wēzə* wezen (onfr. os. ags. *wesan*); ook in die gevallen, waarin ze door buiging in een open lettergreep komt, b.v. *bəvēlən*, mv. van *bəve*ᵃ*l*; *wēgən*, mv. van *we*ᵃ*gt* (weg).

Opm. 1. Een uitzondering op dezen regel is *smǣre* smeren, indien dit Werkw. althans een oorspronkelijke ĕ heeft. Vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *smeer* en *Tijdschr.* XV, 70. Voor de overige, door V. Helten t. a. p. genoemde woorden, raadplege men de Woordenlijst in vocibus. — Voor den klank van Ndl. *vegen* te vergelijken § 37 Opm. 1.

Opm. 2. *Vī*ᵉ vee (onfr. *fē*, ohd. *fehu*, os. *feho*) heeft een vocaal, die phonetisch niet is te verklaren. (Vgl. *Tijdschr.* XIX, 107).

Germ. ē.

§ 56. *Germ. ē: Dial. ie*

a. in oorspronkelijk Germaansche woorden, b.v. *hier* hier (os. *hēr*); *schierlək* schielijk (ohd. *scēro*).

b. in de Praeterita der Verba, die in het Gotisch Reduplicatie hebben, b.v. *viel* viel; *hiew* hield, met *w* naar analogie van den Inf. *howə*; *liep* liep; *liet* liet.

Opm. 1. Vgl. voor de vervoeging van vele dezer Verba het Hoofdstuk: *Verbuiging en Vervoeging.*

Opm. 2. *Gaan, hangen* en *vangen* hebben als Praeteritum *gieng*, *hieng* en *vieng* of *vɔ*ᵃ*ng*.

c. in vroeg aan het Latijn ontleende woorden, b.v. *brievə* brief (lat. *brevis*); *Piet* Piet (lat. *Petrus*); *riemə* riem (lat. *rēmus*); *priestər* priester (lat.-gr. *presbyter*; os. *prēstar*); *spiegəl* spiegel (lat. *speculum*).

§ 57. Daarentegen hebben de later aan het Latijn ontleende woorden met *ē* in dit dialect *ĭē*, b.v. *krĭēt* krijt (lat. *crēta*); *pĭēnə* pijn (lat. *pēna*); *spĭēzən* spijzen (mlat. *spēsa*). Tot dezen laatsten regel behoort ook *zĭējə* zijde (lat. *sēda*), dat echter door den overgang van de intervocalische *d* tot *j* de *ĭē* rekte tot *īē*.

Opm. 1. *Bēt*(wortel) (lat. *bēta*) is blijkbaar een later ingevoerd woord: *suikerbieten* zijn in dit dialect onbekend en heeten *sūkərpē*. — Evenzoo moeten de Eigenn. *Knēləs* (lat. *Cornelius*) en *Knēləja*ᵉ (lat. *Cornelia*) òf later ingevoerd òf aan de schrijftaal ontleend zijn.

Opm. 2. *Eijkə* (lat. *aequare*), *eijkər* en *eijkkətōr* behielden de vocaal van 't Nederlandsch, omdat ze uit de schrijf- in de spreektaal werden overgenomen.

Germ. ĭ in gesloten lettergrepen.

§ 58. *Germ. ĭ: Dial. i*

vertegenwoordigt den regelmatigen overgang, b.v. *biddə* bidden (os. *biddian*); (ik) *binə* ben (ohd. *bim*); *kind* kind (onfr. *kint*); *liggə* liggen (os. *liggjan*); *middən* midden (onfr. *mitdon*); *mis*-(dǣd) (onfr. *mis*-(dât)); *zittə* zitten (os. *sittian*).

§ 59. *Germ. ĭ: Dial. ĭē*

in de woorden, eindigende op 't achtervoegsel *-ling*, b.v. *jòᵃngəlĭēnk* (jongeling); *kwēkəlĭēnk* kweekeling (blijkens de voc. der eerste lettergreep uit 't Holl. of uit de schrijftaal overgenomen); *twiᵉlĭēnk* (tweeling); *schurəvəlĭēnk* (dijk van graszoden met braamtakken bezet).

§ 60. *Germ. ĭ: Dial. īē*,

wanneer ze in de betoonde lettergreep wordt gevolgd door *ng* of *nk*, b.v. *dīēnk* ding (onfr. *thing*); *drīēnkə* drinken (os. *drinkan*); *klīēnkə* klinken (eng. *to clink*); *rīēnk* ring (os. *hring*, onfr. *ring*); *stīēnkə* stinken (os. onfr. *stinkan*); *vrīēngə* wringen (ags. *wringan*); ook als de gutturaal werd gesyncopeerd, b.v. *Dīēnsdaᵊg* Dinsdag (cf. *Mnl. Wdb.* II, kol. 209 i. v. *Dinxdach*); *Pīēnstərə* Pinksteren (vgl. os. *te pinkostōn* en verder Franck *Etym. Wdb.* i. v. *Pinkster*).

Opm. 1. Vgl. voor den eindmedeklinker der woorden uit §§ 59 en 60, ook § 127 c, d.

Opm. 2. Ook *wīĕnsbrīəwə* wenkbrauw (vgl. mnl. *wincbrauwe*) behoort tot dezen regel, maar rekte de voc. der eerste lettergreep niet.

§ 61. *Germ. ĭ: Dial. u*

in eenige op zichzelf staande woorden, b.v. *lussə* lus (uit *litse*); *tummərə* timmeren (onfr. ags. *timbran*); *wurəvəl* wervel (ohd. *wirbil*); *zuləvər* zilver (onfr. *silver*).

Opm. Indien de *u* van *rund* niet oorspronkelijk is (vgl. ohd. *hrind* en Franck *Etym. Wdb.* i. v. *rund*), valt dit woord onder dezen regel.

Germ. ĭ in open lettergrepen.

§ 62. *Germ. ĭ: Dial. ē*

in oorspronkelijk open lettergrepen, b.v. *bēld* beeld (onfr. *bilithi*); *hēməl* hemel (os. onfr. *himil*); *vrēdə* vrede (onfr. *fritho*, os. *frithu*); *zēdə* zede (ags. *sidu*).

Opm. *Mē* als samentrekking van *mēdə* (ohd. *miti*) behield de oorspr. regelm. *ē*. — Evenzoo woorden als *lēn* (leden), mv. van *lid*.

§ 63. *Germ. ĭ: Dial. eu,*

een gewestelijk verschijnsel als *o*-umlaut der *ē* uit *ĭ* in open lettergrepen, in: *leunə* leunen (os. *hlinōn*); *reuzə* reus (mnl. *rese*).

Opm. *Dēzə, gēnə, bēzəm, zēvə* (telw.), *spēlə* en *vēlə* (werkw. en telw.) klinken als in 't Ndl.

§ 64. *Germ. ē: Dial. ĭĕ*

in enkele woorden, waarin ze aan 't woordeinde haar oorspronkelijke waarde behield, n.l. *bĭĕ* bij (germ. **bĭ*); *hĭĕ* hij (os. *hĭ*).

§ 65. *Germ. ĭ: Dial. īĕ in:*

nīĕw nieuw (contaminatie-product van *nuw* en *nie*); *vīĕjaənd* vijand (got. *fijands*, onfr. *fiand*); *vrīĕjə* vrijen (got. *frijōn*) en de hierbij behoorende afleidingen.

Opm. 1. Ndl. *vriend* komt alleen voor met *i*, dus: *vrind*, ofschoon zeer zelden.

Opm. 2. *Heijsche* (hijschen), dat, wat zijn vocaal betreft, misschien ook onder dezen regel behoort (zie Franck *Etym. Wdb.* i. v. *hijschen*), is uit het Holl. overgenomen.

Germ. *i*.

§ 66. *Germ. ī: Dial. ĭē*

is in verreweg de meeste gevallen de overgang geweest, b.v. *bĭētə* bijten (os. *bītan*); *brĭē* brij (mhd. *brī*); *dĭēk* dijk (os. *dīc*); *drĭēvə* drijven (os. *drīvan*); *grĭēpə* grijpen (ags. *grīpan*); *grĭēs* grijs (os. *grīs*); *ĭēs* ijs (ags. *īs*); *ĭēzdər* ijzer (os. *īsarn*); *kĭēkə* kijken (meng. *kīken*); *krĭēge* krijgen (mnd. *krīgen*); *kwĭēl* kwijl (mnd. *quīl*); *lĭēf* lijf (onfr. *līf*); *lĭēm* lijm (ohd. *līm*); *lĭēnə* leidsel (ags. *līne*); *lĭēstə* lijst (ohd. *līsta*); *rĭēkə* rijk (onfr., ags. *rīc*); *rĭēzə* rijzen (ags. *rīsan*); *slĭētə* slijten (os. *slītan*); *stĭēf* stijf (ags. *stīf*); *tĭēd* tijd (onfr., ags. *tīd*); *vrĭē* vrij (ofri. *frī*); *wĭēd* wijd (ags. *wīd*); *vrĭēvə* wrijven (ohd. *rīban*); *zwĭēgə* zwijgen (ohd. *swīgen*).

§ 67. Denzelfden overgang van *ĭ* naar *ĭē* (Ndl. *ij*) heeft meegemaakt de *ĭ* in sommige woorden van lat. oorsprong, n.l. *aəndĭēvəjə* andijvie (mlat. *endivia*); *kwaənsĭēs* kwansijs (lat. *quamsi*); *kwĭēt* kwijt (mlat. *quittus*); *nəvĭēt* fijt (lat. *ficus*); *schrĭēvə* schrijven (lat. *scribere*); *sĭēfər* cijfer (mlat. *cifra*); *wĭēn* wijn (lat. *vinum*).

§ 68. Ook *ĭē* hebben de aan 't fra. ontleende als: *fĭēn* fijn (fra. *fine*); *kərzĭēn* kozijn (fra. *cussin*); *rədĭēs* radijs (fra. *radix*), uitgezonderd *pīēpə* (piepen), met onduidelijke voc., indien het beantwoordt aan lat. *pipare*.

§ 69. *Germ. ī: Dial. īē*

a. wanneer een intervocalische *d* of *th* werd gesyncopeerd, b.v. *blīējə* blij (os. *blīthi*); *līējə* lijden (ohd. *līdan*); *rīējə* rijden (ags. *rīdan*); *snīējə* snijden (ohd. *snīdan*); *strīējə* strijden (ohd. *strītan*); *zīējə* zijde (os. *sīda*), ook in die gevallen, waarin de *d* tengevolge van buiging of afleiding intervocalisch werd, b.v. *wīēje* (wijde) naast *wĭēd* (wijd) en *vərwīējəng* (verwijding).

Opm. 1. *Bīejə* bij (ohd. *bīa*) en *kīemə* kiem, jonge meekrapplant (ohd. *kīmo*), behielden de oorspr. quantiteit.

Opm. 2. *Nīenægəl* (nijdnagel) en *īel* (ijl) ondergingen geen vocaalrekking, al werd ook de intervocalische *d* dezer woorden gesyncopeerd; evenmin *bīelə* (bijl) en *vīelə* (vijl), waarbij syncope eene intervocalische *h* plaats had.

Opm. 3. Dezelfde vocaal treffen we ook aan in de eindsilbe van die woorden, welke, aan het fra. ontleend, eindigen op *-īeje* (fra. *-ie*, ndl. *-ij*) en in 't Ndl. met hetzelfde achtervoegsel zijn afgeleid, b.v. *pərtīejə* partij (fra. *partie*); *baəkkərīejə* (bakkerij), *gǒəndərīejə* (gaanderij d. i. galerij; vgl. Te Winkel *Gramm. fig*[2], blz. 269 en *Ndl. Wdb.* i. v. *galerij*).

b. wanneer op de Germ. *ī* een *r* volgt, b.v. *gīerə* gier (ohd. *gīr*); *gīerəg* gierig (ohd. *gīri*); *klīerə* klier (oostfri. *klīre*); *līerə* lier (lat.-gr. *lyra*); *mīerə* mier (ags. *mīre*); *slīerə* slieren (glijden) een *r*-afleidsel van den wortel slĭ; zie Franck *Etym. Wdb.* i. v. *slieren*).

§ 70. *Germ. ī: Dial. i*

in enkele woorden, waar ze stond vóór *ch(t)*, b.v. *dichtə* dikwijls (mhd. *dīhte*); *lichtə* longen. (Cf. *Mnl. Wdb.* IV kol. 475 i. v. *lichte* en Kluge[6] i. v. *lunge*); *lichæm* lichaam (ohd. *līhhāmo*); *dissəl* dissel (ohd. *dīhsla*).

Opm. 1. Ook de oorspr. *ī* in *litteijkən* (ohd. *līhzeihhan*) en *linnə* (ohd. *līn*) werd verkort tot *i*.

Opm. 2. *u* heeft *duchtə* (dicht van nabijheid), een verwant uit de familie van Ndl. *dijen* (cf. got. *þeiht-s*); *ò* heeft *lòchtə* (= licht, niet zwaar) uit *līht*.

§ 71. *Germ. ī: Dial. ü*,

wanneer ze oorspronkelijk tusschen labialen stond, in: *blüvə* blijven (ags. *belīfan*); *püpə* pijp (ags. *pīpe*); *twüfələ* twijfelen (os. *twīfal*); *vüvə* vijf (ags. *fīf*; cf. got. *fimf*); *wüf* wijf (os., ags. *wīf*).

Opm. Tengevolge van verwarring van Ndl. *weifelen* met Ndl. *twijfelen* luidt *weifelen: wüfələ*. (Vgl. voor de voc. dezer § V. Helten, *Mnl. Spr.* blz. 71 Opm. 4).

§ 72. *Germ. īw + Vocaal: Dial. īe*

alleen in *spīejə* spuwen (got. *speiwan*), nadat de *w* was ge-

syncopeerd. (Cf. Paul's Grundriss *Germ. Phil.* I² blz. 824; ook Te Winkel *Album Kern* 1903 blz. 171 vlgg).

Opm. 1. De overige uit deze Germ. klankcombinatie ontstane woorden zijn in dit dialect onbekend.

Opm. 2. *Heyləkmǣkər* ontleende de uitspraak met *eij* aan de schrijftaal.

Germ. ŏ in gesloten lettergrepen.

§ 73. *Germ. ŏ: Dial. ò,*

wanneer er een gutturale consonant op volgt, b.v. *bòk* bok (ohd. *bocch*); *hòk* hok (ags. *hok*); *dòchtər* dochter (ohd. *tohtar*); *ròggə* rogge (os. *roggo*).

§ 74. *Germ. ŏ: Dial. òᵃ*

wanneer geen gutturale consonant volgt, b.v. *kòᵃt* kot (eng. *cottage*); *pòᵃt* pot (noorsch *pottr*; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *pot*); *spòᵃt* spot (ohd. ww. *spottōn*); *gəbòᵃd* gebod (os. *gibod*); *vòᵃlək* volk (os. *folc*).

§ 75. *Germ. ŏ: Dial. ō,*

wanneer *r* of *r + dentaal* volgde, b.v. *bōrd* boord (os. *bord*); *gəbōrtə* geboorte (got. *gabaurþi*); *mōrd* moord (ohd. *mord*); *nōrd* noord (onfr. ohd. *nord*); *ōrd* oord (os. *ord*); *vōrt* voort (mhd. *vort*); *wōrd* woord (os. onfr. *word*).

Opm.. 1. Dezen regel volgden ook de ontleende woorden *kōrd* koord (fra. *corde*); *pōrtə* poort (fra. *porte*) en *sōrt* soort (fra. *sorte*). — Uitzondering is *Jōˢsəp* (*Jozef*).

Opm. 2. Woorden, waarin de ŏ in dit geval geen rekking onderging, hebben *r*-metathesis òf zijn latere leenwoorden.

§ 76. *Germ. ŏ: Dial. u*

vóór *r + labiaal* of *gutturaal*, met of zonder umlautsfactor, in: *burəg* borg (ags. *borg*); *durəpəl* dorpel (mlat. *durpilus*); *gurəgələ* gorġelen (ohd. *gurgula*); *sturəm* storm (os. *storm*); *turəp* dorp (os. *thorp*); *wurəgə* worgen (mnd. *worgen*); *wurəm* worm (ohd. *wurm*); *zurəgə* zorg (os. ohd. *sorga*).

Opm. 1. *Morgen* (os. *morgan*) is *murəgə* in de uitdrukking

gōējə murəge, maar in de beteekenis van lat. *cras* luidt het *merəgə*, wat misschien uit *i*-umlaut te verklaren is.

Opm. 2. Voor *duit* en *lui* zie *Paul's Grdrss* I[2] blz. 822.

Opm. 3. Ook de ontleende woorden *kurəvə* (korf), *urəgəl* (orgel), *vurəkə* (vork) en *vurəm* (vorm) hebben zich aangesloten bij dezen regel.

§ 77. *Germ. old en olt: Dial. owd en owt:*

bowt bout (ags. *bolt*); *gowd* goud (onfr. *golt*); *howt* hout (onfr. *holt*); *stowt* stout (mhd. *stolz*).

Opm. 1. *Howə* (houden) heeft tengevolge van syncope der *d* een eenigszins gerekte vocaal.

Opm. 2. De Praeterita van *willen* en *zullen* luiden *woe* en *zoe* met *oe* als in *boek*.

Opm. 3. *Schōērə* schouder heeft tengevolge van syncope der *d* een zelfde gerekte vocaal als *rōērə* e. d.

Germ. ŏ in open lettergrepen.

§ 78. *Germ. ŏ: Dial. ō*

als regel in alle open lettergrepen, b.v *bōdə* bode (onfr. *bodo*); *bəkōrə* bekoren (onfr. *becorōn*); *bōgə* boog (os. *bogo*); *klōvə* kloof (ohd. *chlobo*); *spōre* spoor (ohd. *spor*); *stōvə* stoof, voetwarmer en meekrapfabriek, (on. *stofa*).

Opm. *Dōr* (dooier) behield, na syncope der *d* en samentrekking tot één silbe, dezelfde voc.; cf. Te Winkel *Gramm. fig.*[2] blz. 197 i. v. *dooier*. — Evenzoo heeft *ō*: *Rōmə* (Rome), maar: *Ròmsch* (Roomsch).

Germ. *ō*.

§ 79. *Germ. ō: Dial. ōē*

stelt den regelmatigen overgang voor en verschijnt:

a. vóór dentalen, b.v. *blōēd* bloed (onfr. *bluot*); *brōēr* broeder (onfr. *bruothar*), met syncope van de *d*; *gōēd* goed (os. ags. *gōd*, onfr. *guot*); *hōēd* hoed (ohd. *huot*); *hōēn* hoen (os. *hōn*, ohd. *huon*); *hōēst* hoest (ohd. *huosto*); *kōēl* koel (ohd. *chuoli*); *mōēd* moed (onfr. *muot*); *mōēdər* moeder (onfr. *muodir*, os. *mōdar*); *rōēt* roet (ags. *hrōt*); *schōēə* schoen (os. *skōh*); *spōēlə* spoelen (ohd. *spuolen*); *stōēlə* stoel (os. ags *stōl*); *vlōēr* vloer (ags. *flōr*); *vōēlə*

voelen (ohd. *fuolen*); *vōet* voet (onfr. *fuot*, os. ags. *fōt*); *zōetə* zoet (os. *swōti*).

Opm. Voor *ōestər* vgl. men Franck *Etym. Wdb.* i. v. *oester*. — *Toe* (Ndl. *toen*) heeft een korte vocaal tegenover onfr. *thuo*, os. *thố*.

b. vóór volgende *i* of *j*: *blōeje* bloeien (os. *blōjan*); *grōejə* groeien (ags. *grōwan*); *rōejə* roeien (ags. *rōwian*); *kōejə* koe (os. *kōji*; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *koe*).

c. tengevolge van syncope eener intervocalische *d*: *bōel* rommel (os. *bōd(lōs)*); *vōer* wagenvracht (ohd. *fuodar*); *vōerə* bekleeden (ohd. *fuotar*); *vōerə* voederen (ags. *fōdor*).

d. wanneer een intervocalische *d* overging in *w* of *w* werd ingelascht, b.v. *brōewə* broeden (ohd. *bruotan*); *mōewə* moede (os. *mốdi*); *rōewə* roede (onfr. *ruoda*).

Opm. 't Praet. van *staan* luidt *stĭeng*, analoog met dat van de Redupl. Verba *gaan*, *hangen* en *vangen*.

§ 80. *Germ. ō: Dial. oe,*

wanneer er op volgt een gutturaal, labiaal of labio-dentaal, b.v. *bədroefd* bedroefd (vgl. onfr. *druovon* en Franck *Etym. Wdb.* i. v. *droef*); *boek* boek (onfr. *buok*, ags. *bōk*); *broek* broek (ags. *brōc*); *doek* doek (ohd. *tuoch*); *hoevə* hoef (os. ags. *hōf*); *roemə* roemen (cf. os. *hrōm*); *stoepə* stoep (ohd. *stuofe*); *vloekə* vloeken (onfr. *fluokan*).

Opm. Ook *moes* moes (os. ags. *mōs*) heeft dezen klank.

§ 81. Sommige woorden, die onder dezen regel moesten vallen, hebben in het Dial. *ō* aangenomen, nl. *blōmə* bloem, „de bloeiende" (ohd. *bluoma*) naast *blòm* (gebuild meel); *drōg* droeg (cf. got. Praet. *drōg*); *prōvə* proeven (mhd. Praet. *pruofte*); *rōpə* roepen (onfr. *ruopen*); *slōg* sloeg (onfr. *sluog*); *snōpə* snoepen (met voc. van onzekere afkomst; cf. Franck, *Etym. Wdb.* i. v. *snoepen*); *vrōg* vroeg (met *ō* naar analogie van *drōg* en *slōg*).

Opm. Vreemd is *zō̃* (got. *swa*, ags. *svā*) met een klank, die alleen voor genasaleerde *ă* (cf. *staan*) voorkomt.

§ 82. *Germ. ō: Dial. ò*

voor *m* of *cht*, b.v. *blòm* bloem (ohd. *bluoma* en verg. § 81);

vərdòmmə verdoemen (got. *dōmjan*); *gənògt* genoeg (got. *ganōhs*, maar reeds onfr. *genuht*); *nòchtər* nuchter (ohd. *nuohturn*); *zòchte* zocht (onfr. *suohta*).

Opm. 1. Ook *moeten*, *moesten* en *gemoeten* luiden *mòttə*, *mòst* en *əmòttə* (cf. ohd. *muozan*, ags. *mōtan*).

Opm. 2. Evenzoo heeft het achtervoegsel *-dòm* (Ndl. *-dom*) deze vocaal aangenomen, b.v. *rĭĕkdòm* (rijkdom).

Umlaut.

§ 83. Waar de verschijnselen in de Nederlandsche dialecten in 't algemeen pleiten tegen Umlaut in de Westelijke tongvallen, wat betreft de lange vocalen, meen ik toch te moeten verschillen van hetgeen Dr. VERSCHUUR beweert in zijn Proefschrift omtrent *Woensdag* (§ 130 t. a. p.). Mijn meening, dat *Weunsdaəg* in het Dialect van Noord-Beveland umlaut bevat, wordt versterkt door het feit, dat niet alleen *Weunsdaəg* voorkomt in 't Dialect van West-Voorne, maar ook *meutjə* (= tante), klaarblijkelijk een Umlautsproces van **moei* met den verkleiningsuitgang. Vgl. ook § 90, Opm. 2.

Germ. *u* in gesloten lettergrepen.

§ 84. *Germ. u: Dial. ò*

vóór gutturalen in: *jòk* juk (os. *juk*, ohd. *juh* en *joh*); *gəlòk* geluk (mhd. *gelücke*); *lòkkə* lukken (voor: *gelukken* bij *geluk*); *ròkkə* rukken (ohd. *rucchen*); *mòggə* mug (os. *muggia*); *bòchtə* bocht (mnd. *bucht*); *lòcht* lucht (os. *luft*); *òchənd* ochtend (os. *uhta*) met syncope der *t*.

§ 85. *Germ. u: Dial. òᵃ*

voor *r* en *r + dentaal*, waar in dit Dialect, evenals in 't Nederlandsch, Umlaut achterwege bleef, b.v. *bòᵃrstəl* borstel (cf. ohd. simplex: *burst*); *dòᵃr* dor (ohd. *durri*); *hòᵃrtə* horten (cf. mhd. *hurt*); *schòᵃrtə* schorten (mhd. *schürzen*); *stòᵃrtə* storten (ohd. *sturzen*).

Opm. Op zichzelf staan 't Pron. *üs* ons (cf. got. *unsar*, ags. os. *us*) en *hükə* hurken (uit **huckēn*; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *huiken*).

Germ. ŭ in open lettergrepen.

§ 86. *Germ. ŭ: Dial. ō*

in enkele woorden, b.v. *gōtə* goot (cf. ohd. *guz* en Mnl. Wdb. II kol. 2078 i. v. *gote*); *vōr* voor (os. *fur*); *vōrə* voor (ohd. *furuh*).

Opm. *Aəltŏəs* staat voor *aəltŏəchs*, met bijwoordelijke *s* uit *tŏəg* (ohd. *zug*), naast *teug*. Vgl. Mnl. *altoges*, ohd. mhd. *alzoges*.

Umlaut.

A. In gesloten lettergrepen.

§ 87. *Germ. ŭ: Dial. u* in:

bult bult (mnl. *bult* en vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *bult*) en *guldə* gulden (germ. **gulþīno*), die vermoedelijk aan 't Hollandsch ontleend zijn; *butərə* boter (mlat. *butyrum*) en *schutəl* schotel (ohd. *scuzzila*; cf. V. Helten, *Mnl. Sprkk.* blz. 62, Opm. 2), die beide *u* uit *eu* hebben en misschien ook *huləpə* hulp (onfr. *hulpa*), en *vullə* vullen (onfr. *fullan*).

Opm. 1. Geen Umlaut ondervonden: *lòcht* (lucht) en *schòaddə* schudden (germ. **skudjan*; vgl. Franck, *Etym. Wdb.* i. v. *schudden*).

Opm. 2. *Kòas* en *mòasschə* zijn de zuiver phonetische vormen in dit dialect voor de Vlaamsche *kus* en *musch*. — *Kòassə* (ww. *kussen*) is analogie naar 't znw. *kòas*. *Kòassən* kussen (fra. *coussin*) nam denzelfden klank over.

Opm. 3. *Gəduld* en *schuld* zijn analogieën naar de Adj. *geduldig* en *schuldig*, maar zijn waarschijnlijk aan 't Hollandsch of de schrijftaal ontleend.

§ 88. *Germ. ŭ: Dial. i*,

een eigenaardig Zeeuwsch-Vlaamsch-Zuidhollandsche umlautswerking, in: *briggə* brug (ohd. *brucca*); *dinnə* dun (ohd. *dunni*); *grippə*, mv. *grippəls*, greppel (uit **gruppjō*); *klippələ* met een knuppel gooien (uit **knuppilo*-knots, vgl. Franck, *Etym. Wdb.* i. v. *knuppel*); *krikkə* kruk (ohd. *chruccha*); *pittə* put (germ. **putti*, uit lat. *puteus*; cf. ags. *pytt*); *rik* rug (uit **hrugjo-*; ohd. *hrukki*); *stik* stuk (os. *stucki*).

B. In open lettergrepen.

§ 89. *Germ. u: Dial. eu* in:

deur door (uit **þurih*); *deurə* deur (ohd. *turi*); *heunək* honing (os. *honeg* en *honig*, ags. *huneg*); *keugəl* kogel (mhd. *kugel*); *keunək* koning (os. *cuning*), alsook: *keunəginnə* (koningin); *kneukəl* knokkel (uit **knukil*; vgl. beneden Opm. 3); *leugən* leugen (ohd. *lugina*); *meulə* molen (ohd. *mulin*); *neutə* noot (ags. *hnuti-* in samenst.); *steurə* storen (ags. *styrian*); *veugəl* vogel (got. *fugls*; ohd. ook *fugil*); *weunə* wonen (ags. *wunian*); *zeunə* zoon (analogie naar een Plur. **suni*).

Opm. 1. Zonder invloed van den umlautsfactor zijn gebleven: *Jōd* Jood (uit *Judaeus*); *slōtəl* sleutel (os. *slutil*); *schōrə* (znw. en ww.) scheur(en) (uit **skuri*).

Opm. 2. *Jōkə* (jeuken) en *jōktə* (jeukte) (uit **juki*) komen ook voor als *joekə* en *joektə* (cf. Van Helten, *Mnl. Spraakk.* blz. 75, § 47).

Opm. 3. *Krēpəl* kreupel (uit **krupilo*) en *knēkəl* (uit **knukil*) in *knēkəlhüsje*.

Germ. *ū*.

§ 90. *Germ. ū: Dial. ü*

a. in: *brün* bruin (ags. *brūn*); *bülə* buil (ags. *byle*); *bütə* buiten (os. *būtan*); *drüvə* druif (ohd. *drūba*); *düvə* duif (onfr. *dūva*); *dügə* duig (mhd. *dūge*); *düm* duim (ohd *dūmo*); *dün* duin (ags. *dūn*); *düzənd* duizend (onfr. *thūsint*); *fükə* fuik (ofri. *fūke*); *grüs* gruis (mnd. *grūs*); *hüs* huis (onfr. *hūs*); *klütə* kluit (mnd. *klūte*); *krüt* kruit (ohd. *krūt*); *krükə* kruik (ags. *crūce*); *krüməl* kruimel (uit *crūmo*); *krüs* kruis (os. *crūci*); *lüs* luis (ags. *lūs*); *müs* muis(ags. *mūs*); *pün* puin (cf. ags. *pūnian*); *püstə* puist (mnd. *pūst*); *prümə* pruim (ohd. *pfrūma*); *plüzə* znw. pluis en ww. pluizen (mnd. *plūsen*); *plümə* pluim (ohd. *pflūma*); *rüm* ruim (ags. *rūm*); *rün* ruin (mnd. *rūn*); *rütə* ruit (mnd. *rūtə*); *rüzəjə* ruzie (oostfri. *rūse*); *schüm* schuim (ohd. *scūm*); *strükə* struik (mnd. *strūk*); *stüpən* stuipen (oostfri. *stūpe*); *stüvər* stuiver (cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *stuiver*); *tün* tuin (ags. *tūn*); *ül* uil (ags. *ūle* en cf. Franck

Etym. Wdb. i. v. *uil*); *üt* uit (os. *ūt*); *vül* vuil (ags. *fūl*); *vüst* vuist (ohd. *fūst*); *züvər* zuiver (ohd. *sūbar*).

Opm. 1. Indien *püt* (kikvorsch) hetzelfde woord is als mnl. *pude* en *pūta* in ags. *ǣlepūta*, behoort het onder dezen regel, evenals, wat de vocaal der derde silbe betreft, *ǣljəkrükəl* (alikruik), welke voc. echter van onbekende herkomst is.

Opm. 2. *Breugəm* bruidegom (os. *brūdigomo*) heeft umlautsvocaal tegenover *brüd* bruid (os. *brūd*). Cf *Weunsda'g* en *meutjə* (§ 83).

b. in de sterke Verba der 2e Ablautsreihe: *bügə* buigen (ags. *būgan*); *klüvə* kluiven (ohd. *chlūbon*); *schüvə* schuiven (ags. *scūfan*); *slütə* sluiten (ofr. *slūta*); *snüvə* snuiven (mhd. *snūben*); *zügə* zuigen (ohd. *sūgan*); *züpə* zuipen (ags. *sūpan*).

c. in de volgende zwakke werkwoorden: *brüsə* bruisen (mhd. *brūsen*); *dükələ* duikelen (ohd. *tūhhan*); *gəbrükə* gebruiken (ags. *brūcan*); *lüstərə* luisteren (ohd. *hlūstrēn*); *mütə* muiten (ruien) (onfr. *gemūtōn*); *plüzə* pluizen (mnd. *plūsen*); *rüschə* ruischen (mhd. *rūschen*); *slümərə* sluimeren (ags. *slūma*); *snütə* snuiten (ohd. *snūzan*); *strükələ* struikelen (mnd. *strūkelen*); *stükə* vallen (cf. on. *stūka*); *süzə* suizen (ohd. *sūsōn*); *tümələ* tuimelen (ohd. *tūmalōn*).

§ 91. Dial. *ui* hebben

a. oorspronkelijk-Germaansche woorden, die ten deele zijn overgenomen uit de schrijftaal, ten deele op andere klanken teruggaan, b.v. *kuijərə* kuieren; *ruilə* ruilen; *pluis* bvnw. pluis; *puik* (ook *pükə*) puik; *spuitə* znw. en ww. spuit(en); *spui(jə)* spui(en); *spuigǣtən* spuigaten; *kuizə* (dooden van runderen) en *kuishǣmər* (met *z* uit *sch*; zie de Woordenlijst i. v.).

b. aan 't Fransch ontleende woorden: *fluitə* fluit (ofr. *flehute*); *buitələ* buitelen (cf. fra. **buter* in *culbuter*); *fərnuis* naast *fərnüs* met een nog niet opgehelderde verandering van den klinker uit mnl. *fornais*, ofra. *fornaise*; zóó Franck *Etym. Wdb.* i.v. *fornuis*).

Opm. *Mülə* muil (fra. *mule*) en *prükə* pruik (fra. *perruque*) behielden de oorspr. uitspraak.

§ 92. *Germ. ū: Dial. ǖ*

a. in woorden, waarin ze wordt gevolgd door *r*: *bǖrən* buren (ohd. *būr*); *glǖrə* gluren (nd. *glūren* en vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *gluren*); *hǖrə* huur en huren (cf. ags. *hyr* en *hyrian*); *schǖrə* schuren (mnd. *schūren*); *vǖrə* castreeren (ags. *fyran*); *zǖr* zuur (ags. *sūr*).

Opm. 1. *Treurə* (treuren) heeft de Nederl. uitspraak overgenomen onder invloed van de schrijftaal. *Lōērə* loeren (mnd. *lūren*) heeft den invloed der volgende *r* niet ondervonden; *roeg* (ruw) heeft dial. een korte vocaal. (Vgl. hiervoor: Dr. J. te Winkel in *Album Kern* 1903. De uitspraak van *u* + *w* in het Middelnederlandsch. blz., 171 vlgg., alsook voor *bōēr* (boer).

Opm. 2. Verkorting van de *ū* vóór *ch* ondergingen *kuchə* kuchen (mhd. *kūchen*) en *zuchtə*, znw. ww. *zucht(en)* (uit **sūft*); bovendien met overgang van dial. *u* in dial. *ò*: *vòcht* vocht (ags. *fūht*).

b. tengevolge van syncope eener intervocalische *d* in: *krǖjə* kruien (ags. *krūdan*); *lǖjə* luiden (ags. *hlūd*); *zǖjə* zuiden (ags. os. *sūþ*); *lǖrə* luier (ohd. *lūdara*).

Opm. 1. *Bülə* (buil en builen) meelbuil is waarschijnlijk analogie naar *bülə* (ags. *byle*; zie § 90 sub a).

Opm. 2. 't Ndl. *uier* luidt *eᵃldər*, een afleidsel waarschijnlijk van den wortel *al* (= *voeden*).

Opm. 3. *Bǖjə* bui heeft een *ǖ* van onbekende herkomst; vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *bui*.

c. in enkele ontleende woorden: *dǖrə* duren (lat. *dūrāre*); *mǖrə* muur (lat. *mūrus*).

Tweeklanken.

Germ. *ai* in gesloten lettergrepen.

§ 93. *Germ. ai: Dial. iᵉ*

a. vóór oorspr. *h*, *r* of *w* in: *dīᵉsəm* deesem (uit **þaihsmo*); *īᵉrə* znw. eer (ags. *ār*); *iᵉr* bijw. *eer* (ags. *ǣr*); *hīᵉr* heer (uit germ. **hairiro*, os. *hērro*); *zīᵉ* zee (got. *saiws*); *īᵉwə* eeuw (ohd. *ēwa*, vgl. got. *aiws*); *sprīᵉwə* spreeuw (uit **spraiwon*); *schrīᵉwə* schreeuwen, schreien (os. *screiōn*).

b. in: *erəbi^ed* arbeid (onfr. *arbeit*, got. *arbaiþs*); *di^eg* deeg (ohd. *teig*); *bi^en* been (ags. *bān*); *bri^ed* breed (ohd. *breit*); *di^el* deel (onfr. *deil*); *gi^est* geest (onfr. *geist*); *hi^el* heel (got. *hails*); *wi^es* wees (uit **waisjon*?; zie Franck *Etym. Wtb.* i. v. *wees*); *zi^em* zeem (ohd. *seim*).

Opm. 1. *Wüfələ* weifelen (uit germ. **waiflo?*) nam onder den invloed van Dial. *twüfələ* (§ 71 opm. *ü* aan).

Opm. 2. Het achtervoegsel Ndl. *-heid* luidt in 't Enkelv. *-heijd*, in 't Meerv. *hēn* (samentrekking uit *hēdən*).

c. in eenige vreemde woorden: *gəri^el* gareel (ofra. *gorel*); *jəwi^el* juweel (ofra. *joel*); *kəni^el* of *ka^əni^el* kaneel (fra. *cannelle*); *kəsti^el* kasteel (ofra. *castel*); *mi^estər* meester (ofr. *maistre*); *pəni^el* paneel (ofra. *pannel*); *trəwi^el* truweel (fra. *truelle*); *zi^em* zeem (door middel van mnd. *sēmsch* uit een Oostersche taal in de onze ingevoerd) en met *i^e* zeker als homoniem van *zeem* sub b.

Opm. Ook de aan het Fransch ontleende woorden *bi^est* (beest) en *fi^est* (feest) hebben deze vocaal aangenomen. Vgl. voor deze woorden *Tijdschr.* XV, 168, alsook Dr. Verschuur, *Klankleer van 't Noordbevelandsch* § 141.

§ 94. *Germ. ai: Dial. e^a*

tengevolge van verkorting in: *e^acht* echt (ofri. *āft*); *e^ammər* emmer (indien althans Franck (*Etym. Wdb.* i. v. *emmer*) gelijk heeft); *e^aləvə* elf (got. *ainlif*); *e^attər* etter (os. *eitir*); *ve^at* vet (onfra. *feit*).

Opm. Ndl. *enkel* (= alleen) luidt, waarschijnlijk, wat de vocaal betreft, uit overeenkomst met woorden als *denken*, *wenken*, e. d.: *ēnkəld*, met paragogische *d*; *ləwerəkə* is de uitspraak van Ndl. *leeuwerik*, met accentueering van de 2de lettergreep.

§ 95. *Germ. ai: Dial. ē*

in 't Enkelv. van het Praeteritum van de sterke Verba der 1e Ablautsrij, b.v. *grēp* greep (got. *graip*); *bēt* beet (got. *bait*); *drēf* dreef (got. *draif*), welke vormen hun vocaal ontleenden aan den Pluralis van dienzelfden tijd.

Germ. *ai* in open lettergrepen.

§ 96. *Germ. ai: Dial. ī^e* in:

gī^erə geer (on. *geiri*); *kī^erə* keeren (onfr. *kéran*); *lī^elək* leelijk (ohd. *leidlīh*), na syncope eener oorspr. *d*; *mī^e* in *mī^ekra^əp* (?; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. 2 *mede*); *mī^enə* meenen (ags. *mǣnan* (?); dan is 't woord eigenlijk een uitzondering op de umlautsvocaal (§ 97); *rī^e* reede (on. *reiði*); *schī^e* scheiden (got. *skaidan*); *tī^e* teen (lichaamsdeel (ags. *tâhe*), zoowel als *twijg* (got. *tains*); 't verkleinwoord van 't laatste is echter: *tī^əntjə*; *twī^e* twee (got. *twai*); *zī^ekə* urine (ohd. *seik*).

Opm. 1. Vgl. voor de consonanten van *rī^e*, *schī^e* § 123 en voor *tī^e* § 147 Opm. 2.

Opm. 2. *Dwī^epə* (dwepen), *kī^etə* (keet), *knī^e* (kneden), *lī^ep* (leep), *rī^evə* (reven), *spī^ekə* (speek), *spī^etə* (spatten), *vrī^ekə* (wreken) en *frī^etə* (vreten) hebben vocalen van onzekere herkomst, evenals *zwǣvəl* (zwavel).

Opm. 3. *Hī^etə* heeten (= verwarmen) is regelmatig en onderscheidt zich door zijn vocaal van *hētə* heeten (= noemen).

Opm. 4. *Klā^əvərs* (klavers) met *ā^ə* uit *ai* is een uitzondering en òf van Friesche afkomst òf is aan de schrijftaal ontleend. — Een *ē* heeft *bəlēdəgə* (beleedigen), omdat het uit 't Hollandsch is overgenomen.

Umlaut.

§ 97. *Germ. ai: Dial. eij*

bij een volgende *ī*, *ĭ* of *j* in: *geijtə* geit (cf. got. dimin. *gaitein*); *gəmeijntə* gemeente (ohd. *gimeinida*); *heijləg* heilig (ags. *hǣleg*); *teijkən(ə)* teeken(en) (ags. *tǣcan* uit **taiknjan*); *vleijsch* vleesch (ags. *flǣsc*); *veijnt* vent, man; *weijnəg* weinig (ohd. *wēnag* zonder Umlaut) en *weijt* weit (alleen voorkomende in de samenst. *boekweijt*, (got. *hwaiteis*), dat echter waarschijnlijk aan 't Hollandsch ontleend is.

Opm. Dezelfde vocaal treffen we aan in *bleijk* bleek, analogie naar *bleijkə* (ww. *bleeken*). Zie hierover Dr. J. te Winkel *Feestb. Matth. de Vries* (1887) blz. 147—164; *eijkə* eik (ags. *āc*), waarnaast echter als stoffel. bvnw. meestal *ekə*, welke vormen hun vocaal ongetwijfeld danken aan

wisselwerking; *steijgərə* steiger (cf. ags. adj. *stǣger*); *veijnt*, dat wel *eij* zal hebben uit het Meerv., dat *veijntərs* luidt; *weijə* weide, met overgang eener intervocalische *d* tot *j* (ohd. *weida*); *weijgərə* weigeren (ofri. *weigaria*, ohd. *weigarôn*).

Opm. 2. *Drīᵉgə* dreigen (germ. **thraigan*; cf. Cosijn, *Taalk. Bijdr.* II, 319) *klīᵉzə* en *klīᵉsvaᵊt* (cf. ags. *clǣnsian* en Franck *Etym. Wdb.* i. v. *kleins*) hebben geen Umlaut.

Opm. 3. *Klei* uit *klai* + *j* luidt in dit Dial. *klui*.

§ 98. Woorden, aan 't Fransch ontleend en in deze taal in de betoonde lettergreep met *ée*, *ei* of *ai* geschreven, worden in dit Dial. uitgesproken met *eij*, b.v. *bleijn* (fra. *baleine*); *fənteijnə* (fra. *fontaine*); *feijt* (fra. *fait*); *kəpteijn* of *kaᵊpəteijn* (fra. *capitaine*); *kerəweij* (fra. *corvée*); *pəleijs* (fra. *palais*); *treijn* (fra. *train*), alsook in 't achtervoegsel *-teijt* (fra. *-té*), b.v. *sōsəjəteijt* (fra. *société*); *māᵊjəsteijt* (fra. *majesté*).

Opm. 1. Uitzondering is *sēs* (fra. *chaise*).

Opm. 2. 't Uit het Maleisch in 't Ndl. overgenomen *bakkeleien* luidt natuurlijk *baᵊkkəleijə*, omdat 't Dial. 't overnam uit 't Hollandsch.

Germ. *au*.

§ 99. *Germ. au: Dial. ö̇ᵊ*

a. vóór alveolaren of voorpalatalen en aan het woordeinde, b.v. *blö̇ᵊt* bloot (ags. *blēat*); *bö̇ᵊnə* boon (ags. *bēan*); *bö̇ᵊs* boos (met germ. *au*; cf. Kern *Tijdschr.* VIII, 43 vlgg.); *brö̇ᵊd* brood (on. *brauth*); *dö̇ᵊd* dood (got. *dauþus*); *grö̇ᵊt* groot (ags. *grēat*); *hö̇ᵊd* hoofd (got. *haubiþ*); *hö̇ᵊrə* hooren (got. *hausjan*); *klö̇ᵊtə* kloot (ags. **clēat*); *lö̇ᵊd* lood (ags. *lēad*); *lö̇ᵊn* loon (ags. *lēan*); *nö̇ᵊd* nood (got. *naudi-*); *ö̇ᵊlək* oolijk (indien ten minste de vocaal der 1ᵉ lettergreep teruggaat op Germ. *au*; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *oolijk*); *ö̇ᵊrə* oor (got. *ausō*); *ö̇ᵊst* oost (ags. *ēast*); *rö̇ᵊd* rood (got. *rauþs*); *schö̇ᵊt* schoot (got. *skauts*); *stö̇ᵊtə* stooten (got. *stautan*); *strö̇ᵊ* stroo (ags. *strēaw*); *trö̇ᵊst* troost (got. *trausti*); *vlö̇ᵊjə* (met intervocalische *j*-epenthesis) vloo (ags. *flēah*); *rö̇ᵊstər* rooster (uit **raust* of **hraust*? Cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *rooster*).

Opm. 1. *Zō* (zode) met de beteekenis van *hoeveelheid*

en *zō* in *graszode* stemmen niet in klank overeen met het gelijkbeteekenende mnd. nnd. *sôde*, ofri. *sâtha*. — *Rōtə* (os. *rotōn*) stemt overeen met en wijkt klankwisselend af van ohd. *rôzên*.

Opm. 2. *Bleu* (bloode) heeft Umlaut; cf. os. *blōđi*, alsook *Weunsdaəg* en *meutjə* (§ 83) en *breugəm* (§ 90 Opm. 2).

Opm. 3. *Brôəs* (broos), *dôəzə* (doos), *onnôəzəl* (onnoozel) en *vôəs* (voos) hebben *ôə* uit onbekende vocaal.

b. wanneer ze werd of wordt gevolgd door *ĭ*, *ī* of *j*, b.v. *hôəj* hooi (cf. got. gen. *haujis*); *kôəjə* kooi (cf. lat. *cavea*); *môəj* mooi (germ. **maujo?*); *dôəj* dooi (on. *þeyr*); *dôəjə* dooien (ags. *þāwian*).

Opm. 1. Voor de voc. van *ôəit* (ooit) en *nôəit* (nooit) raadplege men Franck in *Tijdschr.* XVII, 83 en Kern ibid. XIX, 201.

Opm. 2. *Vrōlək* (vroolijk) is een uitzondering en is waarschijnlijk aan de schrijftaal ontleend.

c. in 't achtervoegsel *-lôəs* -loos (ags. *-lēas*, got. *-laus*), b.v. *smǣkəlôəs* smakeloos.

d. in eenige vreemde woorden, b.v. *bôətə* boot (eng. *boat*); *fôələ* vleien (ofra. *foler*); *fôəjə* fooi (ofra. *foi*); *klôəstər* (lat. *claustrum*); *kôələ* kool (lat. *caulis*); *krôənə* kroon (met dial. *ôə*); *pətrôən* patroon (met dial. *ôə*); *tôənə* toon (met dial. *ôə*); *trôən* troon (met dial. *ôə*); *lôəs* loods (zoowel eng. *loadsman* als fra. *loge*).

Opm. Vgl. voor de voc. van *krôənə*, *trôən* en *tôənə* Paul's *Grundr.* I² blz. 821. — Bij *tôənə* zal in dit dial. de *ôə* wel in de hand gewerkt zijn door *tôən*, bijvorm van *tīən*. — Daarentegen heeft *onnôəzəl* een *ôə* tegenover het Nederlandsch.

§ 100. *Germ. au: Dial. ō*

vóór *labialen* en *velaren*: *bōm* boom (ags. *bēam*); *dōf* doof (got. *daufs*); *dōpə* doopen (got. *-daupjan*); *drōg* droog (on. *draugr*), waarbij ook *drōgər* (cf. *Woordenl.* i. v.); *glōvə* gelooven (got. *galaubjan*); *hōgə* hoog (got. *hauhs*); *hōpə* hoop (ags. *hēap*); *kōpə* koopen (ags. *cēap*); *lōf* loof (got. *laufs*); *lōg* loog (ohd. *louga*); *lōk* look (ags. *lēac*); *lōpə* loopen (got. *hlaupan*); *ōgə* oog (got. *augō*); *ōk* ook (got. *auk*); *nōm* oom (ags. *ēam*); *rōvə* rooven (ags. *rēaf*); *rōk* rook (ags. *rēc*); *rōm* room (ags. *rēam*); *schōvə* schoof

(ags. *scēaf*); *slōvə* sloof, voorschoot. (Cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *sloof*); *stȍm* stoom (ags. *stēam*); *strȍm* stroom (ags. *strēam*); *strȍpə* stroopen (germ. **straupjan*); *tȍm* toom (on. *taumr*); *tȍvərə* tooveren (on. *taufr*); *zȍm* zoom (ags. *sēam*).

Opm. *Strȍjə* strooien (got. *straujan*) en *strȍjsəl* (strooisel), alsmede *lȍjə* vlam (ohd. *loug*) hebben eveneens ȍ; ook *Rȍmsch* naast *Rōmə*. Vgl. § 78, Opm.

§ 101. *Germ. au: Dial. ō*

in 't Enkelv. van 't Praeteritum der sterke Verba van de 2e Ablautsrij: *bōg* boog (got. *baug*); *gōt* goot (got. *gaut*); *lōg* loog (got. *laug*); *schōf* schoof (got. *-skauf*), enz.

Opm. De vocaal dezer vormen is analogie naar die van 't Meerv. van 't Praeteritum.

Germ. *iu*.

§ 102. *Germ. iu: Dial. īē* in:

dīērə duur (ohd. *tiuri*); *stīērə* sturen (uit **stiurjan*); *vīēr* vuur (onfr. *fūir*; cf. *Grdrss.* I² blz. 828).

Opm. Kort is de voc. van *kĭĕtə* kuit, zoowel bedoeld als lichaamsdeel als voor vischzaad. Vgl. voor de vocaal van dit woord Franck *Etym. Wdb.* i. v. 2 *kuit.* — Ndl. *stuit* is onbekend; daarvoor *stǣrtbiᵉn*.

§ 103. *Germ. iu: Dial. ü* in:

dūvəl duivel (os. *diuvil*); *bədūjə* (met vocaalrekking ten gevolge van syncope der intervoc. *d*), beduiden; *düdələk* duidelijk en *Düsch* Duitsch (ohd. *diutisc*); *düstər* duister (os. *thiustri*).

Opm. 1. Al deze woorden zullen reeds in 't Mnl. aan naburige dialecten ontleend zijn.

Opm. 2. In plaats van *kuiken* wordt in dit dialect *tjoekə* gebruikt. — Moet *güchələ* (Ndl. *guichelen*) ook onder dezen regel vallen? Vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *goochelaar*.

§ 104. *Germ. iu + w: Dial. ōē* in:

jōēw bezitt. vnw. *jouw* (cf. ohd. *iuwar*); *klōēn* kluwen (ohd. *chliuwa*); *schōēwə* schuw (ags. *sceóh*); *sprōēwə* spruw (mnd. *sprūwe*); *wǣrschōēwə* waarschuwen.

Opm. 1. Zie voor de hier behandelde woorden J. te

Winkel *Album Kern* 1903 blz. 171 vlgg.; voor *nieuw* (§ 65), *spuwen* (§ 72), voor *roeg* en *bōēr* (§ 92, a, Opm. 1).

Opm. 2. Naast 't bezitt. vnw. *jōēw* is als pers. vnw. in gebruik *joe*, met korte voc.; eveneens korte voc. heeft *noe* (nu).

Opm. 3. Altijd *ow* hebben: *bowə* (bouwen), *dowə* (duwen) en *trowə* (trouw). Vgl. J. te Winkel t. a. p.

Germ. *eo*.

§ 105. *Germ. eo: Dial. īē* in:

a. *bīēr* bier (ags. *beór*); *bīēst* biest (ags. *beóst*); *bīējə* znw. *bij* (ags. *beó*); *dīēr* dier (onfr. *dier*); *dīēnə* dienen (onfr. *thienon*); *dīēpə* diep (onfr. *diep*) en naar analogie daarvan ook *dīēptə* diepte (onfr. *diupitha*); *kīēwə* kieuw (ohd. *chëwa*); *līēf* lief (onfr. *lief*); *līēsə* lies (uit germ. **leosko*); *nīērə* nier (ohd. *nioro*); *nīēzə* niezen (ohd. *niosan*); *rīēt* riet (ags. *hreód*); *vīērə* vier (os. *fiwar*).

b. de Praesensvormen van de Verba der 2e Ablautsrij, b.v. *bīējə* bieden (os. *biodan*); *gīētə* gieten (os. *giotan*); *bədrīēgə* bedriegen (os. *-driogan*); *kīēzə* kiezen (ohd. *chiosan*); *līēgə* liegen (os. *liogan*); *schīētə* schieten (os. *sceotan*); *vərdrīētə* verdrieten (got. *-þriutan*); *vərlīērzə* verliezen (os. *forliosan*); *vrīēzə* vriezen (ohd. *friosan*).

Opm. 1. Deze voc. hebben ook: *knīējə* knie (ohd. *chneo*), *tīēnə* tien (os. *tian*), *wīējə* wieden (os. *wiodōn*) en *zīējə* zien (*ags. seón*).

Opm. 2. Verkort werd de vocaal in *Dirək* Dirk (uit *Theodorīk*).

Opm. 3. *Sòkkələ* (sukkelen) heeft met overgang van *u* vóór *gutturaal* tot *ò* (§ 84) verkorting van germ. *iu*, indien het verwant is met Ndl. *ziek, zucht*. (Cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *sukkelen*).

§ 106. *Germ. eo: Dial. ü*,

wanneer *labialen* of *gutturale explosieven* volgen: *drüpə* druipen (onfr. *driepen*); *klüvə* kluiven (ohd. *chlioban*); *krüpə* kruipen (onfr. *kriepan*); *rükə* ruiken (ohd. *riohhan*); *stüvə* stuiven (ohd. *stiuban*).

Opm. Vgl. voor de vocaal dezer woorden Paul's *Grundriss*. I² blz. 828.

Onduidelijke Klanken.

§ 107. In overeenstemming met het teeken, in de taalwetenschap in gebruik, is de onduidelijke vocaal weergegeven door *ə*.

§ 108. Onduidelijk is de vocaal geworden in alle onbetoonde begin-, middel- en eindlettergrepen, b.v. *bədan^{ə}kə* (bedanken); *meulənaer* (molenaar); *druktə* (drukte), enz., uitgezonderd in de woorden, vermeld in § 110.

§ 109. Toonloos is ook de vocaal in eenige op zichzelf staande gevallen:

1^{0} als vocaal in de aanvangslettergreep van: *bəzò^{a}ndər* (bijzonder); *bəla^{ə}ngənǣ* (bij lange na); *vərò^{a}mə* (weerom; soms met syncope der *ə*: *vrò^{a}mə*); *məschīē* (misschien); *wəra^{ə}chtəg*, een enkele maal: *vəra^{ə}chtəg* (waarachtig); *vərbīē, vərnǣm, vərüt* (voorbij, voornaam, vooruit), enz.

Opm. Uitgezonderd is *jiffrowə* (juffrouw), dat een verzwakt accent op de aanvangssilbe behield, waardoor *u* werd tot *i*.

2^{0} als vocaal der slotlettergreep in: *hoevəl* (hoeveel); *zoevel*, ook met verkorte voc. in de eerste lettergreep, *zò^{a}vəl* (zooveel); *ǣvənd* (avond); *vrò^{a}mməs* (vrouwmensch, tengevolge van het woordaccent en met syncope der *n*); *bōgərd* (boomgaard, met *m*-syncope); *wīēgərd* en *wīēngərd* (wijngaard; de eerste vorm ondervond ook *n*-syncope).

3^{0} in vele woorden, eindigende op *ing*, waarbij de eindconsonanten tevens meer of minder belangrijke wijziging ondergingen, (waarvoor te vergelijken § 127), b.v. *hǣrənk* (haring); *pǣlənk* (paling); *bòkəm* (bokking); *bò^{a}nzəm* (bonzing).

4^{0} in sommige Casus der Pronomina Personalia en Possessiva, indien ze zonder klemtoon worden gebruikt, alsmede 't Lidw. van Onbepaaldheid: *mən* (mij, 3^{e} of 4^{e} nv. van 't Pron. Pers.) of mijn (Pron. Poss.); *zən* hem (zie de Opm^{n} bij de Verbuiging); *dər* haar (3^{e} en 4^{e} nv. Sing. en Plur. Fem.); *ən*, enclitisch voor *hij*, b.v. *zeijtən* (zegt hij) en *zeijən* (zeide hij) en i. pl. v. *hem* (Dat. en Acc. Masc.).

5° in verschillende woorden, die in het beschaafd Nederl. de vocaal ook vaak toonloos hebben, b.v. *əs* (eens, met *n*-syncope); *dər* (daar), enz.

6° evenals in 't Nederl. in de uitgangen *-lijk* (*-lək*) en *-ig* (*-əg*), alsook in *haᵊnək* (d. i. ekster) en *kīĕvət* (kievit).

7° in ontleende woorden, wanneer de klemtoon niet op de eerste lettergreep valt, b.v. *bəkāᵊl* (bokaal); *dəmaᵊst* (damast); *dəjǣkən* (diaken); *dəreᵃkt*, soms met syncope: *dreᵃkt* (direct); *fəbrīĕk* (fabriek); *mətreᵃssə* (vroeger: onderwijzersvrouw; fra. maîtresse); *rəneᵃttə* (reinette); *səkāᵊdə* (sucade), enz.

Opm. Daar in de volgende woorden de lettergrepen ongeveer even sterk betoond zijn, ondergingen de vocalen dier lettergrepen wel verandering, zonder dat ze toonloos werden: *dòᵃllǣr* (dollar); *ginərāᵊl* (generaal); *gaᵊrənsīĕnə* (garancine); *impləjērə* (fra. employer) en *sukəlāᵊdə* (chocolade).

§ 110. Ofschoon de volgende woorden ook een onbetoonde aanvangslettergreep hebben, is de vocaal toch nog waarneembaar met een eenigszins licht *i*-timbre, n.l. *fīĕkaᵊnt* (vacant) en *fīĕkaᵊnsəjə* (vacantie); *fīĕneᵃl* (flanel, met *l*-syncope; soms ook: *fərneᵃl* met dissimilatie); alsmede de uitgang *ie* (*tie, cie, gie*) in woorden, aan 't fra. ontleend, b.v. *stāᵊs(ə)jə* (staatsie); *fāᵊs(ə)jə* (uit *facie*); *ərlōzəjə* (uit *horlogie*).

Svarabhakti-vocaal.

§ 111. De onduidelijke vocaal *ə* is ook het teeken voor de Svarabhakti-vocaal:

1° tusschen *liquidae* en volgenden consonant, uitgezonderd dentaal, b.v. *sturəvə* (sterven); *wurəft* (werf); *heᵃləpə* (helpen); *meᵃlək* (melk); *gaᵊləgə* (galg); *kaᵊləf* (kalf); *haᵊləm* (halm); *kǣrənə* (karnen); *gòᵃrəneᵃt* (garnaal) en *saᵊləm* (psalm).

2° in op zichzelf staande, samengestelde woorden: *ǣrəbēzəm* (aardbezie); *deugənīĕt* (deugniet); ook in: *Aᵊngənīĕt* (*voor* Agniet) en *singəneᵃt* (*voor* signet).

HOOFDSTUK III.

Medeklinkers.

§ 112. Daar de uitspraak der medeklinkers, zooals reeds vroeger is opgemerkt, niet verschilt van die in het Nederlandsch, worden in dit hoofdstuk alleen die verschijnselen besproken, welke in 't bijzonder eigen zijn aan dit dialect.

TAALKUNDIGE FIGUREN.

§ 113. De taalkundige figuren, die hieronder worden behandeld, betreffen dus alleen die veranderingen, welke in 't bijzonder eigen zijn aan dit dialect, vergeleken met 't Nederlandsch. Achtereenvolgens worden hier besproken: 1. Prothesis. 2. Epenthesis. 3. Paragoge. 4. Aphaeresis. 5. Syncope. 6. Elisie. 7. Apocope. 8. Assimilatie. 9. Synaloephe. 10. Metathesis.

I. Prothesis.

§ 114. Prothesis heeft plaats van:

1° *n* in: *nǣrs* (aars); *nǣsəm* (asem); *nerəm* (znw. *arm*; 't bvnw. *arm* luidt steeds *erəm*); *nərziĕn* (azijn); *nòm* (oom), tengevolge van 't vaak voorafgaande lidw. of voornaamw., dat zijn slot *n* overdeed aan het znw.

> Opm. De *n* in *naᵊrrəslē* is een oorspronkelijke *n*. (Vgl. Te Winkel *Gramm. fig.*[2] blz. 77).

2° *s* in: *Sòᵃndǣsch* (met assimilatie), *smǣndǣsch*, *sweunsdǣsch*, *sǣtərdǣsch* (met assimilatie), *smǣndələksch*, *sjǣrləksch*, analogieën naar de bijwoordelijke uitdrukkingen in den 2ᵉⁿ naamval.

3° in: *rədissəl* (hagedis; of hebben we in de eerste silbe metathesis te zien? Vgl. Kil. i. v. *aerdtissie*); *remaᵊntəl* (amandel),

met verscherping van de intervocalische *d*; *turəp* (dorp,, met prothetische *t* van 't lidw. en tengevolge van assimilatie uit: *'t durəp* of met *t* uit oorspr. *þ*); *nəvīēt* (fijt; cf. ags. *fīc*, lat. *ficus* en Franck *Etym. Wdb.* i. v. *fijt*), met verzachting der oorspronkelijke *f* tot *v* tengevolge van den klemtoon op de laatste lettergreep); *aəntha*ə*ns* of *əntha*ə*ns* (thans, met onverklaarbare prothesis); *tjīēngələ* (jengelen) en *tjongə* (jongen; vgl. de *Woordenlijst* i. v. *jongen*), beide tengevolge van verzwaring van 't accent op de eerste lettergreep; *vərdistələwērə* (vernielen, *fra.* détruire) en *vərrinəwērə* (vernielen, *fra.* ruïner), voor welke vormen men vergelijke Paul's *Grundr.* I² blz. 909.

Opm. Voor de telwoorden van 40 tot en met 90 vergelijke men Te Winkel *Gramm. fig.*² blz. 53.

II. Epenthesis.

§ 115. Epenthesis vinden we

1⁰. van *d* in:

a. Comparatieven van bvnw. op *l*, *n* en *s* (mits aan de *s* een lange, door de epenthesis soms weer verkorte, vocaal voorafging), b.v. *dòᵃldər* (doller); *hòᵃldər* (holler); *vòᵃldər* (voller); *gēldər* (geler); *rəjāəldər* (royaler); *dindər* (dunner); *fīēndər* (fijner); *grīēsdər* (grijzer); *vīēsdər* (viezer); *wīēsdər* (wijzer); *grōəschdər* (grootscher = trotscher).

b. in sommige woorden, onmiddellijk na een liquida, meestal *l* of *n*, b.v. *aəldərhaəndə* (allerhande); *aəldərleijə* (allerlei); *twīᵉdərleijə* (tweeërlei); *drīēdərlijə* (drieërlei); *fərsōēndələk* (fatsoenlijk); *hǣvəndə* (haven; vgl. Mnl. *havene*); *īēdərəndīᵉn* (ieder(en)een); *īēləkəndīᵉn* (elk(en)een) en vgl. voor deze laatste twee woorden W. Dijkstra *Fri. Wdb.* I blz. 329 i. v. *elkenien*; *kəmīēndə* (*kǣzə*) (komijne kaas *of* gekomijnde kaas?); *vēldərleijə* (velerlei); *ərindərə* (herinneren); *vāərdə* (ver), als bijwoord.

Opm. Ook *īēzdər* (ijzer), *pēzdərək* (pezerik) en *zwēzdərək* (zwezerik) hebben een epenthetische *d*. — Evenzoo *schippərdərīējə* (schipperij). — *Nǣkənd* (naakt) heeft een epenthe-

tische *n* (cf. ags. *nacod*), evenals *aᵊnstraᵉnt* (astrant, *fra.* assurant).

c. in: *dubbəld* (dubbel); *īenkəld* (enkel) en *vərkowərd* (verkouden), blijkens de verbogen vormen.

2⁰ van *l* in: *kwispəldōr* (kwispedoor).

3⁰ van *m* in: *kaᵊmməneᵃt* (kabinet) met assimilatie van *mb* tot *mm* en verkorting van den klinker; *paᵊmpīer* (papier) met verkorte *a*.

4⁰ van *r* in: *fərlīes* (valies); *fərmīeləjə* (familie); *fərnīen* (venijn), ook *fərnīenəg* (venijnig); *fərsōen* (fatsoen) en *fərsōendələk* (fatsoenlijk): *fərwiᵉl* (fluweel); *kərstaᵊjə* (kastanje); *kərzīen* (kozijn); *nərzīen* (azijn); *vərlīers* (verlies) en *vərlīerzə* (verliezen).

Opm. *Schīerlək* (schielijk) heeft een oorspronkelijke *r* (cf. Mnl. *sciere*).

5⁰ van *s* in: *ræ̅gshōᵊd* (raaghoofd); *fīeləsəstērə* en *fīeləstērə* (féliciteeren); *haᵊrstə* hart (vgl. de Woordenlijst); *kaᵊpəstōrəjə* kapitorie en zie ook de Woordenl.); *wīensbriᵉwə* (wenkbrauw; vgl. Mnl. *wincbrauw*).

6⁰ van *t* in: *kəstròᵃllə* (uit fra. *casserole*); *Düschtər* (Duitscher; vgl. Duitsch in de Woordenlijst); *pərfeᵃstər* (professor); *stòᵃffræ̅n* (saffraan, met „anlehnung" aan *stof*); *stòᵃlləstērə* (solliciteeren, onder invloed der *stē* in de laatste lettergr.); *stòᵃltə* (stollen); *vischtər*, (visscher ook in aflⁿ en samenstⁿ); *waᵊschtə* (znw. *wasch*); alsmede in den Comparat. van enkele bijvnw. op *sch*, b.v. *maᵊlschtər* (malscher); *vaᵊlschtər* (valscher).

7⁰ van *w* in: *dōewə* (doen) en *schōewə* (schoen).

Opm. 't Meerv. van *schōewə* is daarentegen *schōenən*.

III. Paragoge.

§ 116. Van paragoge vonden we de volgende voorbeelden,

1⁰ van *m* in: *æ̅rəbēzəm* (aardbezie); *braᵊmboezəm* (framboos) en *mōerəbēzəm* (moerbezie), tenzij we in *em* moeten zien den verkleiningsuitgang *ing*. Vgl. hiervoor Kluge *Etym. Wtb.*⁶ i. v. *besing*.

2⁰ van *n* in: *mīen* of *mən* (mij, *dat* en *acc.* van 't Pron. pers.

1 Sing., onder invloed van 't Pron. poss.); *lǣmən*, *gṓəmən*, *wimmən* voor *lǣmə* enz. uit *lǣtən wə* enz. (Cf. voor *m* uit *nw*: *maar* uit *newaar*, Te Winkel *Gramm. fig.*² blz. 59 en Van Helten *Mnl. Sprkk.* § 85, 2⁰, § 103 en § 190 en § 213, e, Opmerk.).

3⁰ van *t* in: *beᵃlnīᵉnt* (welneen); *gənògt* (genoeg); *hòᵃmmərt* (hommer); *kṓəst* (kroos); *raəkkərt* (rakker); *scheᵃləft* (schelf); *trīept* (trijp); *sēlt* (voor *sēl* uit *cedel*); *weᵃgt* (weg) en *wurəft* (werf).

Opm. Misschien heeft *hòᵃldərt* in de uitdrukking *hòᵃldərt howə* ook een paragogische *t*. Zie de Woordenlijst i. v.

IV. Aphaeresis.

§ 117. Aphaeresis komt voor

1⁰ van *g* in alle Part. Perf., b.v. *əleijd*, *əzeᵃt*, *əbō* enz. voor *geleid*, *gezet*, *geboden*, enz. Cf. Mnl. *ivaen* enz.

2⁰ van *gə* in werkw. als *beurə*, *lòkkə*, enz. voor *gebeuren*, *gelukken*, enz., alsook altijd in *maəkkələk* voor *gemakkelijk*.

Opm. Zie voor de woorden, die met *gə* aanvangen, ook de Woordenlijst.

3⁰ van *a* in *jün* (ajuin); van *h* in *ərlōzəjə* (horloge) en *ərindərə* (herinneren); van *p* in *saələm* (psalm).

V. Syncope.

§ 118. Syncope vinden we:

1⁰ van *b* alleen in 't werkw. *heᵃ* (hebben).

2⁰ van *p* in *pròᵃnt* (met assimilatie der labiale *m* aan de dentale *t*) voor *prompt*.

3⁰ van *f* (uit *v*) in: *heijt* (heeft; cf. Van Helten *Mnl. Sprkk.* § 60); *heᵃlt* (helft); *herəst* (herfst); *hṓəd* (hoofd; cf. Mnl. *hoet*); *stīesəl* (stijfsel); *zeᵃls* (zelfs; vgl. de Woordenlijst).

Opm. Ook 't werkw. *geven* luidt in den Infin. en 't Part. vaak *gē* en *əgē*.

4⁰ van *d* in: *krünǣgəl* (kruidnagel) en *krüneutə* (kruidnoot).

5⁰ van *t* in: *kaəchəl* veulen (uit **kachtel*; vgl. *Tijdschr.* XX, 43 vlgg. en 166 vlgg.); *òchənd* (ochtend).

6⁰ van *l* in: *a³s* (als) en *zòkə* (zulke).

7⁰ van *n* in: *ȍr* (ander, met nasaleering der voorafgaande vocaal; vgl. ags. *ōþar*) en *ȍrs*; *fra³jə* (franje); *kəmpa³jər* (uit *Campagner?); *kətōr* (kantoor); *kərsta³jə* (kastanje); *klīᵉzə* en *klīᵉsva³t* (cf. ags. *claensian*); *məkā³rə* (malkander, met rekking der voorafg. voc.); *neᵃffəs* (neffens); *pəsīᵉl* (penseel); *üs* (vnw. ons); *wīēgərd* (wijngaard).

8⁰ van *k* in: *int* (inkt); *ma³rt* (markt); *Pīēnstərə* (Pinksteren); *wīēnsbrīᵉwə* (wenkbrauw; vgl. Mnl. *wincbrauwe*).

9⁰ van *g* in: *hǣmētə* (uit **hagemete* (?), dor, schraal stuk zandgrond): *līēt* (*ligt*, 3de Pers. Praes. van *liggen*).

10⁰ van *w* in: *dǣs* (dwaas) en *ertə* (erwt).

11⁰ van *m* in: *bȍgərd* (boomgaard).

VI. Elisie.

§ 119. Elisie komt, behalve evenals in 't Nederlandsch, voor in de volgende woorden: *glȍvə* (gelooven); *kleᵃndər* (kalender); *knīēn* (konijn); *kra³ffə* (karaf) en *ōljəfa³nt* voor **ōləjəfa³nt* (olifant).

VII. Apocope.

§ 120. Deze figuur treffen we aan in: *məschīē* (misschien); *tēgə* (tegen); *stra³k* (straks); ȍ (ȍk, *Ndl.* ook, aan 't einde eener vraag).

VIII. Assimilatie.

§ 121. Volkomen assimilatie komt 't meest voor en in 't bijzonder van:

1⁰ *ds* tot *s* in: *a³nstȍᵃns* (aanstonds); *beᵃstē* (bedstee); *bīētīēs* (bijtijds); *blīēschip* (blijdschap); *bōschip* (boodschap); *brōēsch* (broedsch); *dȍ³sbleijk* (doodsbleek); *fȍᵃns* (fonds); *gōēsmōēs* (goedsmoeds); *leijsta³rrə* (leidster(re)); *leijsəl* (leidsel); *lȍ³s* (loods); *pȍᵃnspērə* (pondspeer); *rǣsəl* (raadsel); *sins* (sinds); *smissə* (smidse); *sȍᵃmtīēs* (somtijds); *vōēstər* (voedster, vrouwelijk konijn).

Opm. De vorm *puzə* wijst terug op en is assimilatie

van *pudze*. — Assimilatie van *dz* tot *z* heeft ook *deugzǣm* (deugdzaam).

2⁰ *ts* tot *s* in: *ǣrs-* (aarts-); *ǣvəreᵃchs* (averechts); *bris* (brits); *Düsch* (Duitsch); *ers* (erts); *fleᵃs* (flets); *grôᵊsch* (grootsch); *gussə* (gutsen); *hòᵃssə* (hotsen); *hussələ* (hutselen, dooreen schudden met de handen); *kǣsə* (kaatsen); *kleᵃssə* (kletsen); *klòᵃssə* (klotsen); *klussə* (klutsen); *knussələ* (knutselen); *kōrsə* (koorts); *leᵃst* (vgl. *laatst*); *məlǣsch* (melaatsch); *meᵃssələ* (metselen); *plǣsə* (plaats); *pōēsə* (poetsen); *raᵊnsōēn* (rantsoen); *rissələ* (ritselen); *rümschôᵊs* (ruimschoots); *schǣsə* (schaats); *schòᵃssə* (schots); *schòᵃsch*(schotsch); *sis* (sits); *tōēsə* (toets); *tròᵃs(ch)* trots(ch); *vōēsələ* (voetselen; zie de Woordenlijst).

Opm. Indien een woord, met *s* of *sch* beginnende, wordt samengesteld met het voorvoegsel *üt-* (uit-), vindt ook assimilatie plaats, b.v. *üschīᵉ* (uitscheiden); *üstēkə* (uitsteken), enz.

3⁰ van *rd* tot *r* in: *aᵊnvǣrə* (aanvaarden); *ǣrəpəl* (aardappel) en *ǣrəbēzəm* (aardbezie), beide met svarabhakti-vocaal ter vergemakkelijking der uitspraak: *ǣrə* (aarden); *ǣrəg* (aardig); *kòᵃrəwǣgən* (uit *cordewagen* en vgl. Mnl. *crodewagen*); *mōrə* (moorden); *wīēr(ə)* (verouderd Ndl. *wierd(en)*, Praet. van *worden*); *wōrə* (worden, met rekking der vocaal).

4⁰ van *aᵊn* tot *aᵊm* en *òᵃnt* tot *òᵃm*, wanneer ze gevolgd worden door een labiaal, b.v. *aᵊmbīējə* (aanbieden); *aᵊmbində* (aanbinden); *aᵊmbēld* (aanbeeld); *òᵃmbērə* (ontberen); *òᵃmklīᵉ* (ontkleeden); *òᵃmbəschòᵃft* (onbeschoft).

Opm. *Òᵃmzīējə* (ontzien) heeft de *m* te danken aan analogie.

5⁰ in eenige op zichzelf staande gevallen: *dǣs* (daags); *flus* (fluks); *gòᵃttəkərs* (bastaardvloek voor: *God de Christ*) en *gòᵃsjənòkkə* (bastaardvloek); *kòᵃrsəmissə* (kerstmis); *mis* (mest) en *missə* (ww. *mesten*); daarentegen luidt Ndl. *mistən*: *mistə*; *naᵊssəlīēngən* (*mv.* van *nastelinc*); *nimənd ā̄ᵊle* (nietmetal); *rissə* (rist); *scheᵃllə* (schelden); *spèᵃllə* (ww. spelden); *spinnə* (spinde); *vüləs* (vuilnis).

Opm. 1. *Maᵊzəlün* verzachtte de intervocalische *ss* uit *st* tot *z*.

Opm. 2. Voor *vimmə* (vin) zie men Kiliaen in voce, die het als bijvorm van *vinne* opgeeft.

§ 122. Gedeeltelijke assimilatie (waarbij de oorspronkelijke *n* overging tot gutturale *n*, terwijl de *d* uitviel) hebben die woorden, waarin op de betoonde vocaal (als regel een gutturale vocaal *a* of *o*) volgt *nd* + *toonlooze vocaal*, b.v. *grĕngel* (grendel); *ò^{a}ngər*, ook in samenst^{n}, onder; *pò^{a}ngərbōm*, enz. (nadat *nt* eerst was geworden tot *nd*; zie de Woordenlijst i. v.); *stra^{ə}ngə* (strand); *spò^{a}ngə* (sponde); *zò^{a}ngə* (zonde); *zò^{a}ngər* (zonder); *vò^{a}ngstə* (vondst), alsmede in den Pluralis van 't Praet. en in 't Part. Perf. van de sterke Verba der 1^{e} Ablautsrij, b.v. *bò^{a}ngə* (bonden), *vò^{a}ngə* (vonden); *əbò^{a}ngə* (gebonden), *əvò^{a}ngə* (gevonden). Analoog naar deze vormen werd de Singularis *bò^{a}ng* (bond), *vò^{a}ng* (vond).

Opm. Als voorbeelden van dissimilatie moeten beschouwd worden: *fərne^{a}l* (flanel); *kurəpəl* (karper); *klippələ* (indien dit w.w. althans 't denominatief van *knuppel* is; voor de voc. raadplege men § 88); *murəpəl*, marmeren schietknikker, (vgl. Mnl. *marbel*).

IX. Synaloephe.

§ 123. Synaloephe verschijnt in de volgende woorden: *ǣrə* (ader); *erəmōē* (armoede); (be^{a})*stē* (-stede); *bī^{e}* (beide); *bənē* (beneden); *bəschī^{e}* (bescheiden); *bəstē* (besteden); *blō^{ə}* (bloode); *bōm* (bodem); *bōēl* (boedel); *brǣ* (braden); *brōēr* (broeder); *breugəm* (bruidegom); *bülə* (buidel); *dā^{ə}lək* (dadelijk); *dōr* (doder); *eijə* (eg(ge)); *klī^{e}* (kleeden); *knī^{e}* (kneden); *krō* (uit krode = menigte); *lǣ* (lade); *lǣ* (laden); (liever)*lē* (-lede); *nō^{ə}* (nooden); *rī^{e}* (reede); -*rī^{e}* (-reeden of -reiden); *slǣ* (salade); *schǣ* (schade, *ww.* schaden en schaduw); *schī^{e}* (scheede); *schī^{e}* (scheiden); *sēlt* (met paragogische *t* uit *cedel*); *slē* (slede *en ww.* sleden); *smē* (smeden); *snē* (snede); *spǣ* (znw. spade); *sprī^{e}* (spreiden); *təvrē* (tevreden); *trē* (trede); *flē* (verleden, bovendien met verscherping van den beginconson. en syncope der *r*); *vərschī^{e}* (verscheiden); *vōērə* (voederen); *zǣl* (zadel); *zō* (zode).

Opm. Ook in Meerv. als: *gəbēn* (gebeden), *gəbōn* (geboden), *lēn* (leden) vinden we deze figuur. — Evenzoo in *-hēn*, 't achtervoegsel van Meervoudsvormen, welker Enkelv. eindigt op *-heijd*.

X. Metathesis.

§ 124. Metathesis komt hoofdzakelijk voor bij aan vreemde talen ontleende woorden, waardoor hun uitspraak èn gemakkelijker werd èn meer beantwoordde aan 't Germaansch taaleigen, b.v. *A'ngənīēt* (Agniet, met svarabhakti-voc. ter vergemakkelijking van de uitspraak); *kərjōelə* (krioelen, onder invloed van woorden, beginnende met *kar*, *ker*, enz.); *mustə* (muts, ter vergemakkelijking van de uitspraak), evenals *mustərək* (mutsaard. met zonderlingen uitgang); *pərfeastər* (professor); *pərbērə* (probeeren); *pərfīēt* (profijt) en *pərfīētərtjə* (profijtertje); *pərjīel* (prieel); *pərzeant* (present = geschenk en = aanwezig); *pirəksə* (perzik; vgl. Mnl. *peseker*); *rispə* (rups); *zwǣməl* zwaluw (uit **zwǣlmə*, **zwǣlwə*; cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *zwaluw*); *singəneat* (signet, met svarabhakti-vocaal); *fīēlsəstērə* en *fīēləstērə* (feliciteeren); *stōalləstērə* (solliciteeren); *vərrinəwērə* (ruineeren met 't voorvoegsel *ver*).

Opm. Geen metathesis, doch den oorspronkelijken vorm hebben *gōars* (gras); *dōardə* en *dōartīēnə* (derde *en* dertien) tegenover 't hoofdtelwoord *drīējə* (drie). Ook *prəvǣləjə* (fra. *travail*) ondervond geen methathesis.

Verscherping van Medeklinkers.

§ 125. Van de volgende woorden wordt de beginmedeklinker verscherpt: *kərdīēn* (gordijn uit mlat. *cortina*, dat door zijn explosieve *k* herinnert aan den oorspronkelijken vorm met explosieven aanvangscons.; vgl. V. Helten *Mnl. Sprkk.* § 111); *pərtāəl* (brutaal); *fərlīēs* (valies); *fərnīēn* en *fərnīēnəg* (venijn *en* venijnig); *fərtütən* (mnl. *virtuut*); *fīēnkəl* (venkel); *flē* (verleden); *fētər* (veter); *fleattə* (uit violet(?); de Nederl. benaming dezer plant is *violier*); *friətə* (vreten); *flaək* (vlak); *fīējōlə* (viool); *fīētəl*

(mlat. vitula); *fĭekaᵊnt* en *fĭekaᵊnsəjə* (vacant *en* vacantie); *ferəməseᵃləjə* (vermicelli).

§ 126. Verscherping van medeklinkers in 't midden van een woord troffen we aan in: *rəmaᵊntəl* (amandel); *gintər* (ginder); *ŏchələk* (ooglijk); *weᵃttə* (wedden); *rŏᵃmətŏᵃmmə* (rondom).

§ 127. De zachte spirantische eindmedeklinker is verscherpt tot tenuis explosiva in woorden, die eindigen:

a. op *ang*, b.v. *bəlaᵊnk* (belang); *gaᵊnk* (gang (m.), naast *gaᵊngə* (gang (v.)); *gəlaᵊnk* (gelang); *gəzaᵊnk* (gezang); *dwaᵊnk* (dwang); *laᵊnk* (lang; uitgezonderd in de samenstelling *laᵊngzǣm* (langzaam); *zaᵊnk* (znw. zang), enz.

b. op *ing*, waarbij de *i* toonloos wordt en de *n* al of niet wordt gesyncopeerd, b.v. *baᵊlllənk* (balling); *deĭjnək* (deining); *hǣrənk* (haring); *heĭjnək* (heining); *heunək* (honing, waarnaast ook Ndl. *honig*); *keunək* (koning; evenwel: *keunəginnə*); *pǣlənk* (paling); *weunək* (woning), enz.

Opm. De Pluralis dezer woorden is *baᵊlləngən*, enz.

c. op *eling*, waarbij de *i* wordt gerekt tot *ĭe*, b.v. *hŏkkəlĭenk* (hokkeling); *jŏᵃngəlĭenk* (jongeling); *raᵊstərĭenk* (rastering); *schurəvəlĭenk*. (Zie Woordenlijst i. v.).

Opm. Ook de Pluralis dezer woorden heeft *ng*, evenals de Singularis van *maᵊntəlĭengə* (manteling) en *wǣtərĭengə* (watering).

d. op *ing*: de éénlettergrepige woorden: *dĭenk* (ding) en *rĭenk* (ring), welker Plur. ook *ng* heeft. Zie § 144.

e. op *ong*: de éénlettergrepige woorden: *jŏᵃnk* (jong) en *sprŏᵃnk* (sprong), welker verbogen vorm *ng* vertoont.

f. in: *ǣkələk* (akelig); *-baᵊlekə* (-balg, in blaasbalg, zeker onder invloed van Ndl. en dial. *balk*); *rik* (rug).

Opm. Van deze laatste 3 heeft alleen *ǣkələk* in verbogen vormen de spirantische *g*; de beide andere behouden dan ook de explosieve *k*. Zie voor *rik* § 144 Opm. 4.

Verzachting van Consonanten.

§ 128. In de volgende woorden is, in tegenstelling tot het Nederlandsch, de aanvangsconsonant verzacht, n.l. *zīēpələ* (Ndl. sijpelen); *zēkəl* (Ndl. sikkel); *zintəl* (Ndl. sintel); *zòᵃppə* (Ndl. sop in de beteekenis van *saus*).

§ 129. Onder den invloed van het woordaccent werd de harde consonant vervangen door de verwante zachte in: *aᵊkəvīētjə* (akefietje); *nəvīēt* (fijt); *mədīᵉnə* (meteen); *pərzeᵃnt* (present).

Opm. 1. Eveneens hebben den medeklinker verzacht: *heᵃldər* (uit **helter*; vgl. Mnl. *halfter*); *raᵊnzəg* (ransig; vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v.).

Opm. 2. Ook *straᵊf* (bvnw. = sterk, streng) verzacht in de verbogen vormen de intervoc. *f* tot *v*, b.v. *ən straᵊvən mīᵉstər* (een strenge meester).

Opm. 3. Den oorspronkelijken cons. behielden: *līēsə* of *līēschə* (?); vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *lies*; *reisə* (ww. reizen, waarvoor te vergelijken got. *raisjan*).

Overgang van Medeklinkers in andere.

§ 130. Dit verschijnsel openbaart zich in de beginmedeklinkers van: *sukəlāᵊdə* (eigenlijk een vereenvoudiging der uitspraak van *ch* = *sj* in: *chocolade*); *braᵊmboezəm* (framboos, misschien met „anlehnung" aan *braam*); *səleij*, *sənērə*, *səlōērsch*, *sēs*, *serəp*, *sowə* (voor: *gelei*, *geneeren*, *jaloersch*, *sjees*, *sjerp*, *sjouwen* met vereenvoudiging van de articulatie); *vròᵃmmə* (na syncope eener toonlooze *ə* ontstaan uit *weerom*) en evenzoo alle woorden, die beginnen met *wr*: *vrīēngə*, *vrīᵉkə*, *vrīᵉd*, *vricht*, *vrīēvə* enz. voor: *wringen*, *wreken*, enz.; *prəvǣləjə* (fra. travail); *beᵃl beᵃl* (wel, wel) en *beᵃlnīᵉnt* (welneen), de beide laatste ter versterking der articulatie.

§ 131. Overgang van intervocalische *d* tot *j* vinden we bijna uitsluitend na *ĭĕ* of *īē*, b.v. *bəvrīējə* (bevrijden); *bīējə* (bieden); *blīējə* (blijde); *krūījə* en *krūījənīēr* (kruiden *en* kruidenier); *līējə* (lijden en znw. *lij*; vgl. voor dit laatste de Woordenlijst i. v. *līējə*); *pōējər* (poeder); *smīējə* (uit **smijde* (?); Ndl. *smijdig*);

snīejə (snijden); *tīejə* (ge)tijde, *zoowel als tijding*, waarvan de uitgang verwaarloosd schijnt, tenzij *tīejə* = tijding op een vorm **tijde* (?) teruggaat); *weijə* (weide); *wīejə* (wieden); *zīejə* (zijde) en *zūjə(n)* zuiden.

§ 132. Van *d* tot *w* vinden we intervocalisch overgang in: *brōēwə* (broeden); *howə* (houden); *mōēwe* (moede) en *rōēwə* (soms ook *rōēə*, Ndl. *roede*).

§ 133. Op zichzelf staan: (brōē)*nēkəl* (brand)*netel*, met overgang van *t* in *k*; *haənsjòappə* en *kòarsjət*, met *sj* uit *s* voor *hansop* en *korset*; met *w* in plaats van *b*: *heawə* (hebben en vgl. Hoofdst. IV, § 220—222); *ròəjòank* (roodvonk) en *aəsjə* (asch).

§ 134. De eindmedeklinker van *Beals(ch)* voor *Belg* en *Belgisch* wijst op een poging, om de uitspraak van het fra.-vl. *Belge* te benaderen; *bīekaənt* mist de bijwoordelijke *s*. (Vgl. Mnl. *bicant*); *bòkəm* voor *bokking* schijnt te wijzen op een diminutief van *bòk*; vgl. *bēzəm* voor *bezie* en Franck *Etym. Wdb.* i. v. *bokking*); *bòanzəm* heeft een ander afleidingssuffix dan Ndl. *bonzing* (vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *bonzing*).

HOOFDSTUK IV.

Verbuiging en Vervoeging.

A. VERBUIGING.

Het Zelfstandig Naamwoord.

§ 135. Omtrent den Enkelvoudsvorm van het Substantief valt in 't algemeen op te merken, dat in dit dialect de Nomin. Sing. zonder geapocopeerde *ə* zich vertoont bij:

1^{0} de oorspronkelijke *jo*-st., b.v. *be^{a}ddə* (got. *badi*); *e^{a}ndə* (got. *andeis*); *ne^{a}ttə* (got. *nati*) en de ontleende woorden: *kǣzə* (ohd. *kāsi*) en *pittə* (ohd. *phuzzi*, *puzzi*).

Opm. 1. *Rik* rug (os. *hruggi*, ags. *hrycg*) onderging *apocope* der slot-*ə*; vgl. evenwel V. Helten *Mnl. Spraakk.* § 27 en § 91 d.

Opm. 2. *Stǭ̄lə* (ohd. *stuol*, een oorspr. *o*-st.) nam een slot-*ə* aan.

Opm. 3. Voor de woorden op -*ǣr* (ohd. -*āri*) vergelijke men § 44 d.

2^{0} de oorspronkelijke *wo*-st., b.v. *a^{ə}nklēvə* (mnd. *anclow*); *knīējə* (ohd. *kneo*); *towə* (ohd. *tou*).

Opm. 1. De neutra *mēl* (ohd. *mëlo*) en *smǣr* (ohd. *smëro*) apocopeerden de *ə*.

Opm. 2. *Schǣ*, contractie van dial. **schǣdə*, beantwoordt regelrecht aan den ohd. Nomin. *scato*. — *Zēn* (zenuw) beantwoordt aan den Singularis ofri. *sini*; beide apocopeerden de slot-*ə*.

3^{0} de *ā*-st., b.v. *gǣvə* (mhd. *gābe*); *schōlə* schaar, menigte (ags. *scolu*); *ī^{e}rə* (ohd., os. *ēra*); *ha^{ə}llə* (os. ohd. *halla*); *lī^{e}rə* (ohd. *lēra*); *zurəgə* (ohd. *sorga*); *zīēlə* (os. *seola*); *sta^{ə}ngə* (ohd. *stanga*),

alsmede de oorspronkelijke verbaal-abstracta op *-ing*, b.v. (vər)-*mǣnəngə* (ohd. *manunga*); (vər)*zǣməlængə* (ohd. *samanunga*).

Opm. Vele dezer verbaal-abstracta hebben soms ook den uitgang *-ĭĕnk*, in overeenstemming met woorden als *jŏᵃngəlĭĕnk*.

4⁰ de *jā*-st., b.v. *briggə* (ohd. *brucca*); *zŏᵃngə* (onfr. *sunda*); *stringə* (ohd. *strengi*); *keunəginnə* (ohd. *kuningin*); *ēzəlinnə* (ohd. *esilin*), alsook de abstracta op *-nis*, b.v. *bəgrǣfənəsə*, *keᵃnnəsə*, enz.

5⁰ de *wā*-st., b.v. *rowə* (ohd. *hriuwa*); *tervə* (vgl. sanskr. *dūrva*, alsmede Franck *Etym. Wdb.* i. v. *tarwe*); *verəvə* (ohd. *farawa*); *klāᵊwə* (ohd. *klāwa*).

6⁰ de *i*-st., b.v. *bēkə* (os. *beki*); *gōtə* (vgl. ohd. Pluralis *guzza*); *hǣtə* (os. *heti*), alsook verbaal-abstracties, b.v. *bētə* (os. *biti*); *grēpə* (ags. *gripe*); *breukə* (ags. *bryce*); *keurə* (ohd. *churi*) en, met den pluraaluitgang, *deurə* (os. *duri*) en *neuzə* (uit **nosi*).

Opm. Ook het mannel. langsilbige masculinum *baᵊnkə* (ags. *benc*) heeft een toonlooze *ə* als uitgang aangenomen.

7⁰ de *u*-st.: *zeunə* (got. *sunus*); *zeumərə* (uit germ. **sumrus*); *wintərə* (got. *wintrus*; vgl. voor dit woord en 't voorgaande Franck *Etym. Wdb.* i. v. *zomer* en Uhlenbeck *Wtb. der Got. Sprache* i. v. *wintrus*).

8⁰ de zwakke of *n*-st., b.v.: *hǣnə* (got. *hana*); *hǣzə* (ohd. *haso*); *mǣnə* (ohd. *māno*); *staᵊrrə* (ohd. *stërro*); *nǣmə* (ohd. *namo*); *haᵊrtə* (ohd. *hërza*); *ǒgə* (ohd. *ouga*); *ōᵊrə* (ohd. *ōra*); *düvə* (os. *dūba*); *blōmə* (ohd. *bluoma*); *zunnə* (ohd. *sunna*); *kēlə* (ohd. *chëla*); *aᵊsjə* (got. *azgō*, met overgang van *g* in *j*); *tŏᵃngə* (ohd. *zunga*); *hōērə* (ohd. *huorra*); *mòggə* (os. *muggia*, ohd. *mucca*).

9⁰ enkele oorspronkelijke *consonant*-st., b.v. *neutə* (ohd. *nuz*, ags. *hnutu*); *eijkə* (ags. *āc*, ohd. *eih*); *gaᵊnzə* (ohd. *gans*); *geijtə* (ags. *gāt*); *vōrə* (ohd. *furuh*).

Opm. Ook *kōējə* (ohd. *kuo*) nam de *ə* aan. Zie ook Braune *Althochd. Gramm.*[2] § 219 Anm. 1.

§ 136. Overeenkomstig de vormen in het Nederl. werd de korte vocaal in open lettergrepen tot volkomen klinker en bleef

dat ook, als de oorspr. open lettergreep weer gesloten werd, b.v. *dǣs* (*daags*, genit. van *dag*); (*ən paᵊk*) *slǣg*; *ŏᵃngərwēgə* (onderweg), enz.

§ 137. Tengevolge van de omstandigheid, dat de Voorzetsels in 't Germaansch vroeger ook den Datief regeerden, vinden we nog enkele vaste uitdrukkingen, waarin de Datiefvorm zich handhaafde, b.v. *üt də lichtə*; *in* en *üt də wēgə*; *aᵊn de kaᵊntə* (aan de zijde); *vaᵊn də jǣrə* (dit jaar); *tjǣrə* (uit **tə jǣrə*, d. i. 't volgend jaar); enz.

§ 138. Omtrent den Meervoudsuitgang *-ən* der Substantieven valt op te merken, dat hij zich van den verbalen uitgang *-ən* hierdoor in de uitspraak onderscheidt, dat bij de Verba in alle vormen de slot-*n* wordt geapocopeerd, maar bij de Plurales steeds wordt uitgesproken, b.v. *gǣvən* (mv. van *gave*), tegenover: *gǣvə* (Pluralis van 't Praet. van *geven*).

§ 139. Door *s* vormen alle verkleinwoordjes hun Meervoud, b.v. *hòkjəs*; *blōmpjəs* naast *blòmmətjəs*; *tüntjəs*.

Eveneens eindigen in den Pluralis op *s* Substantiva, welker Singularis eindigt op: *əm*, *ən*, *ǣr*, *īēr*, *ǣrd*, *ərd*, *əl* en *ər*, b.v. *bēzəms*; *meuləns*; *meulənǣrs*; *tünīērs*; *gīērəgǣrs*; *lŏᵃmpərs*; *kētəls*; *kǣmərs*. Zoo ook steeds: *mǣzəls*.

Opm. 1. *Wŏᵃndər* en *Christən* hebben in den Plur. *wŏᵃndərən* en *Christənən*, daar ze overgenomen zijn uit de H. S.

Opm. 2. Het Meerv. van *zeumərə* is *zeumərs*, van *wintərə*: *wintərs*.

§ 140. Evenzoo eindigt steeds op *s* de Pluralis van: *merrəjə*, mv. *merrəjəs*; *nŏm*, mv. *nŏms*; *smid*, mv. *smis*; *rāᵊ*, mv. *rāᵊs*; *breugəm*, mv. *breugəms* en *māᵊt*, mv. *māᵊs*. — *Naᵊchtəgǣl* luidt echter steeds in den Pluralis: *naᵊchtəgǣlən*.

§ 141. De oorspronkelijke *-tor*-st.: *brōēr*, *dòchtər*, *mōēdər* en *vāᵊdər* maken steeds hun Meerv. met *s*, evenals *zeunə*, mv. *zeuns* en *zustər*, mv. *zustərs*.

§ 142. De Substantiva, die in 't Nederl. hun Pluralis vormen op *s* of *ən* met verschil in beteekenis, komen slechts ten deele in dit dialect voor en wel met den Plur. op *s*: *kne^{a}cht*, mv. *kne^{a}chs*; *le^{a}ttər*, mv. *le^{a}ttərs*; *middəl*, mv. *middəls* (middellijven); *tǣfəl*, mv. *tǣfəls*; *wǣtər*, mv. *wǣtərs* (stroomen); *wò^{a}rtəl*, mv. *wò^{a}rtəls* (van planten).

Op *ən* eindigen in den Pluralis alleen *heijdənən* en *hēmələn*, beide te beschouwen als ontleeningen aan de H. S.; alsook *le^{a}ndən*, nooit *le^{a}ndənən*.

§ 143. De Substantiva neutrius generis, die in 't Nederl. den meervoudsuitgang *ərs* of *ərən* hebben, eindigen, voor zoover ze gebruikt worden, bijna zonder uitzondering op *ərs*. De volgende komen in 't Dial. met dezen meervoudsuitgang voor: *eij*, mv. *eijərs*; *hōēn*, mv. *hōēndərs* (met epenth. *d*): *ka^{ə}ləf*, mv. *ka^{ə}ləvərs*; *kind*, mv. *kindərs*; *rund*, mv. *rundərs* en *spò^{ə}n* mv. *spò^{ə}ndərs* (met epenthetische d). — Den uitgang *ərən* hebben: *bla^{ə}d*, mv. *blǣrən* (met syncope der intervocalische *d* en zoowel van boeken als van planten) en *klī^{e}d*, mv. *klī^{e}rən* (kleedingstukken, met *d*-syncope), maar *klī^{e}n* in de beteekenis van „tapijten". — Uitsluitend *ən* hebben: *bī^{e}n*, mv. *bī^{e}nən* en *vò^{a}lək*, mv. *vò^{a}ləkən*.

Opm. 1. *Gōēd* (bezitting) komt in het Meerv. niet voor.

Opm. 2. *Līēd* komt alleen voor in zijn diminutiefvorm: *līēdjə*.

Opm. 3. *Veijntərs*, mv. van *veijnt*, nam ook den uitgang *ərs* aan. — Voor *dīēngərs* zie § 148.

Opm. 4. De Pluralis *keursəns*, mv. van *keurs*, is een dubbelvorm en waarschijnlijk analogie naar vormen als *hērsəns* (hersenen).

§ 144. De Substantiva, die in den Singularis eindigen op *a^{ə}nk*, *ĭēnk* of *īēnk* en *ò^{a}nk* uit *ang*, *ing* en *ong* (zie § 127) behielden in den Pluralis een gutturale *n*, b.v. *hǣrənk*, mv. *hǣrəngən*; *schurəvəlĭēnk*, mv. *schurəvəlĭēngən*; *gəza^{ə}nk*, mv. *gəza^{ə}ngən*; *sprò^{a}nk*, mv. *sprò^{a}ngən*. (Vgl. ook V. Helten *Mnl. Sprkk.* § 91 e).

Opm. 1. *Klīēngən* en *na^{ə}ssəlĭēngən* komen uitsluitend in het Meerv. voor.

Opm. 2. *Tīejə* (tijding) geldt zoowel voor Singularis als Pluralis.

Opm. 3. Overeenkomstig den vorm van den Singularis is *rikkən* Plur. van *rik* (rug).

§ 145. Indien de betoonde silbe van den Singularis van een Substantief een der vocalen āe, ē, i, òᵃ, óᵊ of ōe bevat, welke gevolgd wordt door *d* of waarna een *d* werd gesyncopeerd, wordt in den Pluralis, al of niet met behoud van de vocaal van den Sing., in beide gevallen de *d* uitgestooten, b.v. *drǣn* (draden); *lǣn* (laden); *gəbēn* (gebeden); *slēn* (sleden); *lēn* (leden); *gəbōn* (geboden); *zōn* (zoden); *dóᵊn* (dooden); *hóᵊn* (hoofden; vgl. mnl., Brab. *hoet*); *hōēn* (hoeden); enz.

Opm. 1. 't Meerv. van *staᵊd* is: *slēn* (ook 't Meerv. van *stē* = boerenplaats).

Opm. 2. *Krō* (menigte) komt zelden voor in den Plur., maar luidt dan toch regelmatig *krōn*.

Opm. 3. Ook 't Enkelv. *vlóᵊjə* heeft als Meerv. *vlóᵊn*.

§ 146. Die Substantiva, waarvan de vocaal *īē* of *ü* is en die in den Singularis op *d* eindigen, ondergaan in den Pluralis vocaalrekking, terwijl de *d* in *j* overgaat, b.v. *tīejən* (tijden); *hǖjən* (huiden); *krǖjən* (kruiden).

Opm. Uitzondering op dezen regel is: *brüs* (uit **brüds*, mv. van *brüd*, Ndl. *bruid*).

§ 147. Assimilatie ondergingen de Plurales op *s* van Subst., eindigende in den Singularis op *cons.* + *d*, b.v. *hòᵃmmərs* (hommerds); *òchəns* (ochtends); *smis* (smids); *bōgərs* (boomgaarden); *wīēgərs* (wijngaarden), enz.

Opm. Eveneens vinden we assimilatie in de Plurales: *kaᵊmərāᵊs* (kameraads) en *māᵊs* (maats). — Het Meerv. van *hòᵃnd* luidt, met overgang van *nd* in gutturale *n*: *hòᵃngən*. 't Meerv. van *Beᵃl̥s* (Belg) is regelmatig: *Beᵃlzən*.

§ 148. Een van het Enkelvoud afwijkend Meervoud heeft men in: *grippəls* (mv. van *grippə* = greppel); *verəkəns* (mv. van *verəkə* = varken); *dīēngərs* (mv. van *dīēnk* = ding); *veijntərs*

(mv. van *veijnt* = vent). — *Schōenən* en *tiᵉnən* zijn de Meerv. van *schōewə* (schoen) en *tiᵉ* (teen). — Het Meerv. *pēn* van *pē* (Ndl. peen) komt alleen voor in de samenst. *sükərpēn*; in alle andere gevallen: *pējən*. — Samenstellingen met *maᵊn*, die een beroep beteekenen, hebben in 't Meerv. steeds *lui* (zie voor de uitspraak § 27), b.v. *vōērlui* (voerlieden); *tummərlui* (timmerlieden), enz. — Van *vròmməs* is de Plur. regelmatig: *vròmməsən*, waarnaast *vrowlīēn* (uit **vrouwlieden*).

§ 149. Geen Meervoudsvorm komt voor van: *dīᵉm* (wasem); *gòᵃrəneᵃt* (garnaal); *kerəkhòᵃf* (begraafplaats); *strüs* (struis; daarvoor in het Meerv. steeds: *strüsveugəls*); *tīējə* (getijde).

§ 150. Tot vorming van Verkleinwoorden worden alleen de achtervoegsels *-jə*, *-pjə* en *-tjə* gebruikt; de Pluralis dezer woorden eindigt steeds op *s*, b.v. *hòkjəs*; *blōmpjəs* naast *blòmmətjəs*; *tüntjəs*; enz.

Opm. *Griffəl* wordt nooit gebezigd; daarvoor altijd: *grifjə*; zoo ook *līēdjə*. (Zie § 143 Opm. 2).

Het Bijvoeglijk Naamwoord.

§ 151. Van de vroegere sterke verbuiging van het Bijvoegl. naamw. bestaan slechts weinige overblijfselen in 't Dialect. Behalve in enkele verbogen vormen als: *blòᵊshòᵊs* (blootshoofds), *owər gəweuntə* (ouder gewoonte) en derg. vindt men er alleen nog voorbeelden van in den Sing. Neutr. Indien n.l. in den 1en en 4en nv. Onzijdig Enkelv. aan 't Zelfst. nw. alleen het Bijvoegl. naamw. voorafgaat of voor 't Adjectief een woord met onbepaalde beteekenis staat, heeft 't Adjectief den sterken vorm behouden, b.v. *owḋ zuləvər* (oud zilver); *ən mòᵊj hüs* (een mooi huis); *ĭēlək gròᵊt fīᵉst* (elk groot feest); enz.

§ 152. Praedicatief gebruikt eindigen vele Adjectiva, oorspronkelijk *jo-* of *u*-st., op *ə*, b.v. *baᵊngə* (mnl. *banghe*); *blīējə* (ohd. *blīdi*); *dīērə* (os. *diuri*); *dikkə* (ohd. *dicchi*); *dinnə* (ohd. *dunni*);

ha^{ə}rdə (ohd. *herti*); *mōĕwə* (ohd. *muodi*); *rĭĕkə* ˆ(os. *rīki*); *rĭĕpə* (os. *rīpi*); *schò^{ə}nə* (ohd. *skōni*); *stillə* (os. *stilli*); *zōĕtə* (os. *swōti*); *zòchtə* (ohd. *semfti*).

§ 153. Het attributief gebruikte Bijvoegl. naamw. neemt in den Nominatief, Datief en Accusatief een *n* aan in dezelfde gevallen, waarin het Lidwoord *də* vóór een Substantief eindigt op *n*. Vgl. hiervoor § 155 en § 156.

§ 154. De vorming der Comparatieven en Superlatieven beantwoordt aan die in 't Nederlandsch. Enkele wijzigingen bij de Comparatieven zijn behandeld in § 115, 1⁰, a. — Bovendien wordt voor *bētər* vaak *bētərdər* gebruikt.

Lidwoord.

§ 155. Behalve in den Datief en Accusatief Masc. Sing. wordt het Lidw. *də* in dit dialect vaak met *n* in den Nomin. Masc. Sing. aangetroffen. Het onderzoek, dat ik hiernaar instelde, leverde de onderstaande resultaten op.

A. Met *dən* in den Nom. Sing. komen voor alle Substantiva Masc. generis, die aanvangen met:

b	*d*	*g*
dən *bǣrd;*	dən *da^{ə}g;*	dən *ga^{ə}nk;*
dən *bòk;*	dən *dǣw;*	dən *ge^{a}k;*
dən *bēdəlǣr;*	dən *dī^{e}səm;*	dən *glōĕd;*
dən *brĭĕ;*	dən *dòktər;*	dən *gruttər;*
dən *boek*; enz.	dən *dĭĕk;* enz.	enz.
h	*l*	*n*
dən *ha^{ə}k;*	dən *lòp;*	dən *na^{ə}cht;*
dən *hēməl;*	dən *la^{ə}st;*	dən *nǣm;*
dən *hòp;*	dən *lī^{e}pərd;*	dən *nēgər;*
dən *hil;*	dən *lust;*	dən *nĭĕd;*
dən *how;* enz.	enz.	enz.

r

dən *ra^{ə}m;*
dən *reijgər;*
dən *ri͞enk;*
dən *rün;*
dən *ròk;* enz.

s

dən *sā^{ə}bəl;*
dən *schu^{ə}lək;*
dən *schòkkər;*
dən *schri͡evər;*
dən *sturəm;* enz.

t

dən *ta^{ə}s;*
dən *ti͡ed;*
dən *tün;*
dən *tòcht;*
dən *tre^{a}chtər;* enz.

z

dən *za^{ə}ləm;*
dən *za^{ə}nk;*
dən *Zī^{e}w;*
dən *zwi͡engəl;*
dən *zò^{a}t;* enz.

vocalen

dən *ā^{ə}p;*
dən *ǣsəm;*
dən *ò^{a}ppər;*
dən *oest;*
dən *ül;* enz.

Opm. Vele Substantiva, Masc. gen., namen een toonlooze *ə* als slotvocaal aan en daarmede het Lidw. den vorm: *də*, b.v. *də rowə* (de rouw); *də hi͞elə* (de hiel); enz.

B. Daarentegen vertoonen *də* in den Nom. Sing. die Substantiva Masc. gen., welke aanvangen met:

f

də *flā^{ə}tər;*
də *fluitər.*

j

də *jǣgər;*
də *jò^{a}ngəli͡enk;*
də *jò^{a}ngən;*
də *jò^{a}nkər(-stē);*
də *Jōd;* enz.

k

də *ka^{ə}mpə;*
də *ka^{ə}ntə;*
də *kne^{a}cht;*
də *kǣtər;*
də *keugəl;* enz.

m

də *mā^{ə}t;*
də *mis;*
də *me^{a}ssəlǣr;*
də *mò^{a}llə;*
də *mūrə;*

p

də *pǣlə;*
də *pòwə;*
də *pi͞enkə;*
də *pò^{a}st;*
də *püt;* enz.

v

də *vā^{ə}dər;*
də *veijnt;*
də *vri͡eja^{ə}nd;*
də *veugəl;*
də *vri͡eda^{ə}g;* enz.

w

də *wǣgən;*
də *we^{a}gt;*
də *wurəvəl;*
də *wind;*
də *wi͡ezər;* enz.

Opm. Daar tot de Substantiva, aanvangende met *f*, vele woorden behooren, die òf aan een vreemde taal (meestal 't Fransch) ontleend òf van 't Vrouwelijk geslacht zijn, konden zij niet onder groep A gerangschikt worden. Toch is m. i. het vermoeden gewettigd, dat de Subst. Masc. generis, aanvangende met *f*, eigenlijk behoorden sub A, waarvoor misschien de vorm *nəvĭĕt* (Ndl. *fijt*) bewijsmateriaal levert. Vgl. bovendien §§ 164—166.

§ 156. Uit de resultaten, vermeld in § 155, blijkt:

1° dat in 11 gevallen het Lidw. een *n* aanneemt;

2° dat in 7 gevallen het Lidw. *geen n* aanneemt.

Nemen we bij de beoordeeling der laatste 7 in aanmerking, dat eenige van de daar voorkomende Substantieven een toonlooze *ə* tot uitgang hebben, waardoor vooral in later tijd nog de gedachte aan 't Vrouwelijk geslacht dier woorden is opgewekt, dan is m. i. de veronderstelling niet te gewaagd:

In 't Dialect van West-Voorne hadden oorspronkelijk alle Substantiva Masc. Gen. in den Nom. Sing. het Lidw. də *in den vorm* dən.

Indien deze veronderstelling juist is, dan is dus in dit Dialect, evenals nu nog in het Vlaamsch, het Lidw. een veilig middel geweest tot vaststelling van het geslacht van een Substantief.

Opm. 1. In dezelfde gevallen, waarin het Lidw. *də* een *n* aanneemt (zie § 155), krijgen de Aanw. voornw. *dēzə* en *dīē* een *n*.

Opm. 2. Ook na het Lidw. *ən* en de Bezittel. voornw. *mĭĕn* (*mən*) en *zĭĕn* (*zən*) heeft 't attributief gebruikte Bijvnw. een *n* in dezelfde gevallen, waarin ook 't Lidw. *də* een *n* aanneemt (zie § 155).

Het Voornaamwoord.

a. Het Persoonlijk Voornaamwoord.

§ 157. Ten einde het overzicht over het gebruik van deze woordsoort te vergemakkelijken, volgen hieronder de paradigmata:

1e Persoon.

Enkelvoud.	Meervoud.
1. *ikkə, ək.*	1. *wĭĕlə, mən.*
2. ——	2. ——
3. *mĭĕn, mən.*	3. *üs.*
4. *mĭĕn, mən.*	4. *üs.*

2e Persoon.

1. *joe, jə.*	1. *joelə.*
2. ——	2. ——
3. *joe, jə.*	3. *joelə.*
4. *joe, jə.*	4. *joelə.*

3e Persoon.

Mannelijk.

1. *hĭĕ, ən.*	1. *heurlĭĕ, zə*
2. ——	2. ——
3. *zĭĕn, zən, ən.*	3. *heurlĭĕ, zə.*
4. *zĭĕn, zən, ən.*	4. *heurlĭĕ, zə.*

Vrouwelijk.

1. *heur, zə.*	1. *heurlĭĕ, zə.*
2. ——	2. ——
3. *heur, ər, zə.*	3. *heurlĭĕ, zə.*
4. *heur, ər, zə.*	4. *heurlĭĕ, zə.*

Onzijdig.

Als in het Nederlandsch.

§ 158. Bij bovenstaande paradigmata dient het volgende in acht te worden genomen:

a. de in alle paradigmata eerstgenoemde vormen worden alleen gebruikt met sterken nadruk;

b. de Meervoudsvormen zijn ontstaan uit *wĭĕ, joe* en *heur* + *lĭĕ* (mv. lieden) met terugverplaatsing van 't woordaccent, waardoor de laatste lettergreep ook bijna toonloos is;

c. wanneer het Pron. Pers. van den 1en Pers. Sing. met den

vollen nadruk wordt gebezigd of geheel alleen staat als antwoord op een vraag, luidt het steeds: *ikkə*, b.v. *Hĭĕ dǣ ət nĭēt; ikkə heª ət ədǣ. — Wĭĕ heĭjt daᵊt ədǣ? Ikkə.*

d. in den 2en pers. wordt streng in 't oog gehouden 't verschil tusschen de beide vormen: voor 't Enkelv. wordt nooit de vorm van 't Meerv. gebruikt en omgekeerd.

e. in den Nominatief van den 3en Persoon Sing. Masc. wordt de vorm *ən* alleen enclitisch gebruikt, b.v. *Waᵊt zeĭjt ən? Merəgə kòmt ən hĭēr*, alsmede in afhankelijke zinnen, waarin het Onderwerp *niet* den nadruk heeft, b.v. *Wĭĕ zeĭj, daᵊt ən merəgə hĭēr kòmt.* — De vorm *zən* wordt steeds voorafgegaan door een Voorzetsel; valt de nadruk op dit Pronomen nà een Voorzetsel, dan luidt 't: *zĭĕn.*

> Opm. Voor den enclitischen vorm *ən* vergelijke men Van Helten *Mnl. Sprkk.* § 338. — De vorm van den Acc. is dus geworden die van den Nomin., evenals bij het vrouwelijk, bij het meervoud en bij *joe.*

§ 159. De oude Genitief *ər* luidt steeds *dər: ək heª dər gĭᵉn ĭᵉn vaᵊn* (= ik heb er geen een van).

§ 160. *Elkaar* wordt niet gebruikt, wel: *mekaar.*

§ 161. Ook *zich* is onbekend; voor Mannel. en Onz. wordt dan gebezigd: *zən eĭjgə*, voor Vrouwel. *dər eĭjgə*; deze laatste vorm geldt ook voor 't Meerv. van alle geslachten.

b. Het Bezittelijk Voornaamwoord.

§ 162. Indien de bijvoeglijk gebruikte Bezitt. vnw. *met* den klemtoon gebezigd worden, gelden de vormen:

	Enkelvoud.	Meervoud.
1e Persoon:	*mĭĕn.*	*üs* (*üzə*).
2e Persoon:	*jōēw.*	*joelə.*
3e Persoon:	*zĭĕn* (Mann. *en* Onz.) en *heur* (Vrouw.).	*heurlĭĕ* (alle 3 geslachten).

Zonder den klemtoon daarentegen:

1e Persoon:	*mən.*	*üs* (*üzə*).
2e Persoon:	*jə.*	*joelə.*
3e Persoon:	*zən* (Mann. *en* Onz.) en *dər* (Vrouw.).	*dər* (alle 3 geslachten).

§ 163. De uitdrukkingen *te mijnent*, enz. worden steeds vervangen door *bĭĕ mĭĕn* (*mən*), enz.

§ 164. Evenals 't Lidw. *də* in vele gevallen in den Nomin. een *n* aanneemt (cf. hiervoor §§ 155 en 156), eindigen de door een lidwoord voorafgegane zelfstandig gebruikte Bezitt. vnw. in den Nomin. op *n*, wanneer ze in de plaats staan van een Mannel. Subst., b.v. *Gĭĕng jōēw vāədər dīer vərbĭĕ? Nīe, dən heurən, dən üzən.*

c. Het Aanwijzend Voornaamwoord.

§ 165. Aangaande het bijvoeglijk gebruikt Aanwijzend vnw. gelden dezelfde regels als voor het Lidw. van bepaaldheid. (Vgl. §§ 155 en 156).

§ 166. Eigenaardig zijn de vormen voor het zelfstandig gebruikte Aanwijzend vnw.: *dən dēzən, dən dĭĕjən,* te vergelijken bij *degene* in 't Nederlandsch.

d. Het Vragend Voornaamwoord.

§ 167. Het Vragend voornw. *wĭĕ* wordt verbogen op de volgende manier:

	Enkelvoud.			Meervoud.
1.	*wĭĕ.*	*wĭĕ.*	*waət.*	*wĭĕ.*
2.	*wĭĕ zən.*	*wĭĕ dər.*	——	*wĭĕ dər.*
3.	*wĭĕ* of *aən wĭĕ.*	*wĭĕ* of *aən wĭĕ.*	——	*wĭĕ* of *aən wĭĕ.*
4.	*wĭĕ.*	*wĭĕ.*	*waət.*	*wĭĕ.*

§ 168. Het Vragend voornw. *welke* wordt niet gebruikt; hiervoor wordt gebezigd: *waəffər* (d. i. *wat voor*), dat, door zijn

uitspraak den klank van een Adjectief aangenomen hebbende, daarmede ook de Adjectivische verbuiging volgt, b.v. *Waᵊffərən hōed heijjə ōᵃp? Waᵊffərə rütə brēkt ən? Waᵊffər boek lēzə heurlīē? Waᵊffərə jōᵃngəs lōpə dīᵉr?*

Opm. 1. *Waᵊt* als vragende uitroep luidt: *waᵊttə.*

Opm. 2. Voor 't Vragend voornw. *hoedanige* wordt gebezigd: *hoekə.*

e. Het Bepalingaankondigend Voornaamwoord.

§ 169. Van deze soort Voornw. zijn slechts enkele in gebruik.

Degene wordt alleen gebruikt bij aanhalingen uit de H.S. en heeft dan, zonderling, de uitspraak: *dəgīᵉnə.*

De- en *hetzelfde* komen nooit voor; ze worden steeds vervangen door *də* en *ət eijgəstə.*

Voor *zulk, zoodanig, dusdanig, dergelijke* en *dezulke* wordt alleen gebezigd *zulk* (dial. *zòk*).

f. Het Betrekkelijk Voornaamwoord.

§ 170. Van de Betrekk. voornw. kent het Dialect alleen *dīē,* dat verbogen wordt als volgt:

	Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.	Meervoud.
1.	*dīē.*	*dīē.*	*daᵊt.*	*dīē.*
2.	*dīē* (of *wīē*) *zən.*	*dīē* (of *wīē*) *dər.*	*daᵊt zən* (of *dər*).	*dīē* (of *wīē*)*dər.*
3.	*dīē* of *aᵊn wīē.*	*dīē* of *aᵊn wīē.*	*daᵊt.*	*dīē.*
4.	*dīē*; nà een Voorz.: *wīē.*	*dīē*; nà een Voorz.: *wīē.*	*daᵊt.*	*dīē*; nà een. Voorz.: *wīē.*

§ 171. In den Gen. Sing. Masc. en Femin., alsmede in den Gen. Plur., worden de tusschen de haken geplaatste vormen zelden gebruikt; in den Gen. Sing. Neutr. wordt *daᵊt zən* gebruikt van een Onzijdig antecedent, welks natuurlijk geslacht Mann. of Onz. is, *daᵊt dər* van een antecedent met een Vrouwel. natuurlijk geslacht.

Opm. Het Betrekk. voornw. *welke* wordt niet gebruikt.

g. Het Onbepaalde Voornaamwoord.

§ 172. *Iemand* wordt, hoewel 't voorkomt, zeer vaak vervangen door *ïen* (een), met of zonder nadere aanduiding met behulp van *veijnt, wüf* en dergelijke Substantieven.

Niemand wordt steeds vervangen door: *gïen meanschə*, waarin *gïen* zeer zwak betoond is.

Iets is onbekend; er voor in de plaats treden: *waət* of *ïetəwaət*.

Niets luidt steeds: *niks*.

Het Telwoord.

§ 173. Van de zelfstandig gebruikte, hierna te noemen, telw. hebben, evenals in de oudere Germaansche talen, een buigingsuitgang aangenomen: *vīerə* (os. *fiori*); *vüvə* (os. *fīvi*; zie voor de voc. § 71); *zeassə* (os. *sehsi*); *zēvənə* (os. *sibuni*); *nēgənə* (os. *niguni*); *tīenə* (os. *tehani*); *ealəvə* (mnl. *elleve*); *twealəvə* (os. *twelibi*); zoo ook *drīejə* en verder in de samenst., met *tien*: *dòar-*, *vier-*, *vüf-*, *zeas-*, *zēvən-*, *aəcht-* en *nēgəntīenə*. — Aan *aəchtə* (os. *ahto*) komt de slotvocaal klankwettig toe.

§ 174. De onbepaalde Hoofdtelw. *vele* en *weinige* komen alleen voor met geapocopeerde *e*. — *Eenige* en *sommige* luiden: *ïenəstə* en *sòamməstə*. — *Alle* wordt steeds gevolgd door *maal* en luidt dus: *aəlləmǣlə*; *beide* wordt steeds vorafgegaan door *alle* en luidt: *aəlləbïe*. — *Elk* en *ieder* bestaan niet afzonderlijk, maar luiden in samenst.: *ïeləkən-* en *ïedərəndïen* (zie § 115, 1⁰, b.). — *Genoeg* heeft paragogische *t*; zie § 116, 3⁰ en verkortte de vocaal; zie § 82). — *Luttel* en *ettelijke* komen niet voor.

§ 175. De Rangtelwoorden worden op dezelfde manier gevormd als in 't Nederl. 't Rangtelw. van *drie* luidt: *dòardə* (soms: *daərdə*, beide met metathesis); van *zooveel*: *zòavəlstə* of *zoevəlstə*, in overeenstemming met de uitspraak van *zooveel*. (Zie § 109, 2⁰).

§ 176. De uitgang *-lei* der soortgetallen luidt *-leijə*. Vgl. ook § 115, 1°, b.

Het Werkwoord.

Algemeene Opmerkingen.

§ 177. Ofschoon de vervoeging der Verba in dit Dialect in 't algemeen beantwoordt aan die in 't Nederlandsch, valt toch niet te ontkennen, dat een bepaalde neiging voor de zwakke conjugatie bestaat. Zooals beneden zal blijken, zijn dan ook vele sterke Verba zwak geworden, hetzij in het Praeteritum, hetzij in 't Participium, hetzij in beide vormen.

§ 178. Zoowel de sterke als de zwakke Verba missen in den Infinitief de slot-*n*, b.v. *sprēkə* (spreken); *hồᵊrə* (hooren). Ook die Verba, welker stam eindigt op een vocaal, b.v. *dōēə* (doen); *gồᵊ* (gaan); *slồᵊ* (slaan); *stồᵊ* (staan); *zīējə* (zien). In afwijking van 't Nederl. eindigen alle Verba in den 1en Pers. Sing. van het Praes. Ind. nog op een *ə*, b.v. *ək sprēkə* (ik spreek); *ək hồᵊrə* (ik hoor); en ook *ək dōēə*, naast *ək dōēwə* (ik doe); *ək zīējə* (ik zie); uitgezonderd: *ək gồᵊ*, *slồᵊ* en *stồᵊ* (ik ga, sla en sta).

§ 179. Indien het Pron. Pers. van den 1en Pers. Plur. *wə* in Vraagzinnen of enclitisch wordt gebruikt, neemt het altijd, meestal na samentrekking van het voorafgaande werkw., den vorm *mən* (zie § 157) aan, b.v. *Lǣmən vồᵃrtgồᵊ*! (= Laten we weggaan!); *wimmən vồᵃrtgồᵊ*? (= willen we weggaan?); *kòmməmən dər zồᵊ*? (= komen we er zoo?).

§ 180. Na het Persoonlijk voornw. van den 2en Pers. Plur. *joelə* (zie § 157 en § 158) heeft het Werkw. den vorm van den 1en en 3en Pers. Plur., dus: *joelə zeᵃggə*, *kwǣmə*, enz. — Door het Pron. *jə* gevolgd, verliest de 2de Pers. Sing. van 't Praesens de *t*, dus: *kòm jə*; *hồᵊr jə*; enz.

§ 181. Eigenaardig is nog de oude Gerundiumvorm bij voor-

afgaand *te*, b.v. *tə hŏ̄ərənə, tə lēzənə*, enz. Er naast zijn echter ook in gebruik: *tə hŏ̄ərə, tə lēzə*, enz. Die Verba echter, welker stam in het dialect niet op een consonant uitgaat, missen steeds deze vormen, b.v. *tə bəstē, tə gē, tə dŏēə* (naast: *dŏēwə*), enz.

Sterke Werkwoorden.

Klasse I.

Praesens.

§ 182. Alleen in het Praes. wordt gebruikt *wĭētə* (Ndl. *wijten*); de overige vormen komen buiten samenstelling niet voor; in de samenstelling zijn ze regelmatig: *vərwēt* en *vərwētə*. — Voor de Praes. voc. van Ndl. *blijven, grijnen, hijschen* en *splijten* zie men de Woordenlijst in vocibus.

Praeteritum.

§ 183. Voorzooverre het Praeteritum niet zwak is geworden, namen alle Verba dezer klasse in den Sing. de vocaal van den Pluralis aan. Bovendien vinden we syncope eener *d* in 't Praet. van:

1. *līējə* (lijden); Praet.: *lē(ə)* (leed *en* leden);
2. *mīējə* (mijden); „ *mē(ə)* (meed *en* meden);
3. *rīējə* (rijden); „ *rē(ə)* (reed *en* reden);
4. *snīējə* (snijden); „ *snē(ə)* (sneed *en* sneden);
5. *strīējə* (strijden); „ *strē(ə)* (streed *en* streden).

Een paar Verba dezer klasse hebben zoowel een sterk als zwak Praet., n.l.

1. *bĭētə* (bijten);
2. *lĭēkə* (lijken);
3. *mīējə* (mijden);
4. *rĭēvə* (rijven).

Splīetə (splijten), *grīēnə* (grijnen) en *bəzwĭēmə* (bezwijmen) hebben altijd een zwak Praet., evenals *heijschə* (hijschen), dat waarschijnlijk uit de Holl. spreektaal is overgenomen.

Participium.

§ 184. Onder de Verba dezer klasse vertoonen de volgende afwijking in de vorming van 't Part.:

1. *blüvə* (blijven); Part. *əblē* (Ndl. *gebleven*);
2. *līējə* (lijden); „ *əlē* („ *geleden*);
3. *mīējə* (mijden); „ *əmē* („ *gemeden*);
4. *rīējə* (rijden); „ *ərē* („ *gereden*);
5. *snīējə* (snijden); „ *əsnē* („ *gesneden*);
6. *strīējə* (strijden); „ *əstrē* („ *gestreden*),

alle met syncope eener *v* of *d* en

7. *splīᵉtə* (splijten); Part. *əsplīᵉtə* (Ndl. *gespleten*);
8. *grīēnə* (grijnen); „ *əgrīēnd* („ *gegrijnd*).

Opm. De overige Verba dezer klasse stemmen in vervoeging overeen met die in 't Nederlandsch.

Klasse II.

Praesens.

§ 185. Alleen in het Praes. komt voor *betijen* in den vorm *bətūjə* (zie Woordenlijst i. v. *betijen*) en *vərdrīētə* in de uitdrukking: *ət kaᵊn mən nīēt vərdrīētə.* — Een onregelmatig Praes. heeft soms *vərlīērzə* (Ndl. *verliezen*), met epenthetische *r*, ingedrongen uit Praet. en Part. — Ndl. *spuwen* luidt steeds *spīējə* en heeft als Praet. en Part. *spōg* en *əspōgə*.

Praeteritum.

§ 186. Een zwak Praet. hebben in deze klasse:

1. *bügə* (buigen); Praet. *bügədə* (boog *en* bogen);
2. *klüvə* (kluiven); „ *klüvədə* (kloof *en* kloven);
3. *krūjə* (kruien); „ *krūjədə* (kruide *en* kruiden);
4. *rükə* (ruiken); „ *rükədə* (rook *en* roken);
5. *snütə* (snuiten); „ *snütədə* (snoot *en* snoten);
6. *kīēzə* (kiezen); „ *kīēzədə* (koos en kozen).

Opm. 1. Sommige dezer Verba komen óok voor met een sterk Praet., dat volgens den regel (§ 101) de vocaal

van den Pluralis heeft aangenomen, n.l. *bügə, drüpə, rükə* en *kīēzə.*

Opm. 2. Afwijkend in hun Praet. zijn:

1. *bīējə* (bieden); Praet. *bō* (bood *en* boden);
2. *vrīēzə* (vriezen); „ *vrōs* (vroor),

het eerste tengevolge van de regelmatige syncope der *d* in den Infin., het tweede met oorspr. *s*; de Plur. en 't Part. hebben analogie-vorm met *z.*

Participium.

§ 187. Dezelfde afwijking als het Praet. vertoont het Part. van:

1. *bīējə* (bieden); Part. *əbō* (geboden);
2. *vrīēzə* (vriezen); „ *əvrōzə* (gevrozen),

het eerste met *d*-syncope, het laatste een analogie-vorm.

Klasse III.

Praesens.

§ 188. De *i* van het Praesens dezer Verba is steeds gerekt, wanneer ze wordt gevolgd door *ng* of *nk* (Cf. § 59 en 60). Ook het Praes. van het oorspronkelijk zwakke werkw. *schīēnkə* (schenken), Praet. *schīēnkədə* nam dezen klank aan.

Van de Verba dezer klasse, welker Praesens-vocaal *e* gevolgd wordt door *r* + *v*, ging deze voc. dial. over in *u* bij: *bədurəvə* (bederven); *kurəvə* (kerven); *sturəvə* (sterven); *zwurəvə* (zwerven). Door klankovereenkomst met deze Verba sloot het oorspr. zwakke *erven* zich bij hen aan, zoodat 't Praes. steeds luidt *urəvə.*

Ndl. *worden* luidt in 't Praes. *wōrə*; Ndl. *bersten*: *bō*[a]*rstə.* — Ndl. *gelden* wordt alleen in het Praesens gebruikt.

Praeteritum.

§ 189. Vele Verba dezer klasse hebben, ofschoon het Part. den sterken vorm behield, in 't Praet. den zwakken aangenomen. Ze zijn:

1. *de*[a]*ləvə* (delven); Praet. *de*[a]*ləvədə* (dolf *en* dolven);
2. *he*[a]*ləpə* (helpen); „ *he*[a]*ləpədə* (hielp *en* hielpen);
3. *me*[a]*ləkə* (melken); „ *me*[a]*ləkədə* (molk *en* molken);

4. *scheᵃllə* (schelden); „ *scheᵃllədə* (schold *en* scholden);
5. *zweᵃllə* (zwellen); „ *zweᵃllәde* (zwol *en* zwollen);
6. *berəgə* (bergen); „ *berəgədə* (borg *en* borgen);
7. *bòᵃrstə* (bersten); „ *bòᵃrstədə* (borst *en* borsten);
8. *bədurəvə* (bederven); „ *bədurəvədə* (bedierf *en* bedierven);
9. *kurəvə* (kerven); „ *kurəvədə* (korf *en* korven);
10. *sturəvə* (sterven); „ *sturəvədə* (stierf *en* stierven);
11. *zwurəvə* (zwerven); „ *zwurəvәde* (zwierf *en* zwierven);
12. *glimmə* (glimmen); „ *glimmədə* (glom *en* glommen);
13. *sl͞iënkə* (slinken); „ *sl͞iënkədə* (slonk *en* slonken);
14. *winnə* (winnen); „ *winnədə* (won *en* wonnen);
15. *vr͞iëngə* (wringen); „ *vr͞iëngədə* (wrong *en* wrongen);
16. *vleᵃchtə* (vlechten); „ *vleᵃchtədə* (vlocht *en* vlochten).

Den ouden klinker behielden de volgende Verba dezer klasse: *smeᵃltə, zweᵃmmə, klimmə, krimpə, bində, bl͞iënkə, dr͞iëngə, dr͞iënkə, dw͞iëngə, kl͞iënkə, vərslində, (alleen bij aanhalingen uit de schrijftaal in gebruik), spinnə, spr͞iëngə, st͞iënkə, vində, wində, z͞iëngə, z͞iënkə, veᵃchtə* en *treᵃffə*, dus: *smoᵃlt*, enz.

Wat den eindmedeklinker betreft, vertoonen de volgende Verba in het Praeteritum afwijking van het Ndl., n.l.

1. *bində* (binden); Praet. *bòᵃng* (bond);
2. *vində* (vinden); „ *vòᵃng* (vond);
3. *wində* (winden); „ *wòᵃng* (wond);
4. *wōrə* (worden); „ *w͞iër* (werd); de 1 Pers. Sing. luidt soms: *w͞iërə*.

Op zichzelf staat

bəginnə (beginnen); Praet. *bəgust* (begon).

Sterk in het Praet. is geworden:

vərzinnə (verzinnen); Praet. *vərzòᵃn* (verzon).

Daarentegen behielden een zwak Praet.:

1. *sch͞iënkə* (schenken); Praet. *sch͞iënkədə* (schonk *en* schonken) en
2. *d͞iëngə* (dingen); „ *d͞iëngədə* (dong *en* dongen).

Participium.

§ 190. De Verba, welker Praet. overging tot de zwakke conjugatie, behielden alle een sterk Partic., maar *u* hebben de Participia: *əburəgə* (Ndl. *geborgen*); *bədurəvə* (Ndl. *bedorven*); *əsturəvə* (Ndl. *gestorven*) en *əzwurəvə* (Ndl. *gezworven*), in welke vormen misschien ook Umlautswerking moet gezien worden. — Bij het werkw. *urəvə* hoort 't Partic.: *əurəvə* (Ndl. *geërfd*). — Van *scheᵃllə* (Ndl. *schelden*) is 't Partic. niet in gebruik; evenals bij sommige andere sterke Werkw. wordt het Part. vermeden òf door gebruik van 't Praet. òf door een synoniem.

De Participia van *bində*, *vində* en *wində* (Ndl. *binden*, *vinden* en *winden*) luiden: *əbòᵃngə*, *əvòᵃngə* en *əwòᵃngə*; analogie naar deze vormen is 't Part. van *winnə*: *əwòᵃngə* (Ndl. *gewonnen*).

Het Part. van *wōrə* (Ndl. *worden*) luidt *əwōrə* (Ndl. *geworden*).

Klasse IV.

Praesens.

§ 191. Bij het Praes. van de Werkw. dezer klasse valt alleen op te merken, dat bij *kòmmə* (Ndl. *komen*) de vocaal van 't Praes. werd verkort. — *Treᵃkkə* (Ndl. *trekken*) wordt evenals in 't Ndl. sterk vervoegd: Praet. *tròk*, Partic. *ətròkkə*.

Praeteritum.

§ 192. Zoowel een zwak als een sterk Praet. hebben de volgende Werkw. dezer klasse:

1. *bəvēlə* (bevelen); Praet. *bəvēlədə* (beval *en* bevalen);
2. *brēkə* (breken); „ *brēkədə* (brak *en* braken);
3. *schērə* (scheren); „ *schērədə* (schoor *en* schoren);
4. *sprēkə* (spreken); „ *sprēkədə* (sprak *en* spraken);
5. *stēlə* (stelen); „ *stēlədə* (stal *en* stalen);
6. *zwērə* (zweren); „ *zwērədə* (zwoor *en* zworen).

Ook de sterke vorm van deze Praeterita wordt gebruikt, die

dan meestal de voc. van den Pluralis in den Singularis aanneemt, vooral van de Verba: *breken*, *komen* (Praet. *kwǣm*), *nemen* en *spreken*.

Opm. Men verwarre niet dial. *vrīᵉkə* met Ndl. *wreken*. Zie § 96. Opm. 2.

Participium.

§ 193. 't Part. van *bəvēlə* (Ndl. *bevelen*) wordt niet gebruikt; van: *kòmmə* (Ndl. *komen*) luidt het *əkòmmə*, in overeenstemming met den Infin.; van *vrīᵉkə* is het Part. *əvrōkə*.

Klasse V.

Praesens.

§ 194. Ndl. *geven* luidt soms *gē*, met syncope der *v* en samentrekking tot één lettergreep. — Evenzoo luidt, in overeenstemming met den algemeenen regel, Ndl. *treden*: *trē*. — Voor de vocaal van *knīᵉ* (Ndl. *kneden*) en *frīᵉtə* (Ndl. *vreten*) zie men § 96. — Ndl. *zien* luidt in den Inf. (ook in den 1 Pers. Sing. Praes. Ind.): *zīējə*. — 't Praes. van Ndl. *liggen* luidt: *ək*, *wīēlə*, *joelə* en *heurlīē liggə*, maar: *joe*, *hīē*, *heur* en *ət līēt*.

Praeteritum.

§ 195. Een zwak Praet. komt voor bij:

1. *bəwēgə* (bewegen); Praet. *bəwēgədə* (bewoog *en* bewogen);
2. *biddə* (bidden); „ *biddə* (bad *en* baden);
3. *ētə* (eten); „ *ētədə* (at *en* aten);
4. *gənēzə* (genezen); „ *gənēzədə* (genas *en* genazen);
5. *gē* (geven); „ *gēvədə* (gaf *en* gaven);
6. *lēkə* (lekken); „ *lēkədə* (lekte *en* lekten);
7. *liggə* (liggen); „ *leij*(*ə*) (lag *en* lagen, tengevolge van verwarring met *leᵃggə*).
8. *mētə* (meten); „ *mētədə* (mat *en* maten);
9. *frīᵉtə* (vreten); „ *frīᵉtədə* (vrat *en* vraten).

Met een sterk Praet. komen ook voor: *ētə*, *gē* en *frīᵉtə* (*ǣt*,

gǣf en *frǣt*); voor de vocaal van deze en de overige Praeterita vergelijke men § 33 b. — 't Praet. van *plēgə* luidt *plaəcht*. — Van *vərgētə* en *trē* komt geen Praet. voor. — 't Praet. van *wēgə* en *bəwēgə* luidt *wōg* en *bəwōg* (naast *bəwēgədə*). — Van *zīējə* (Ndl. *zien*) is 't Praet. *zǣg* (zie voor deze vocaal § 33 b); *ǒamzīējə* (Ndl. *ontzien*) is echter zwak: Praet. *ǒamzīējədə*. — Het Praet. van *wēzə* (Ndl. *wezen*) is: *waəs* (in de 3 Pers. Sing.), *waəzə* of *wǣrə* (in de 3 Pers. Plur). — Dial. *knīe* (Ndl. *kneden*) heeft een zwak Praet.: *knīeədə* (Ndl. *kneedde*).

Participium.

§ 196. Het Part. van *biddə* is *əbē* (Ndl. *gebeden*), overeenkomstig den regel voor de syncope der *d*, evenals *ətrē* (Ndl. *getreden*). — 't Part. van *gē*(*və*) (Ndl. *geven*) is analoog naar den Inf. *gē* soms *əgē* (Ndl. *gegeven*), evenals van *zīējə*: *əzīējə* (Ndl. *gezien*). 't Part. van *frīetə* (Ndl. *vreten*) heeft dezelfde vocaal als het Praes. en luidt dus: *əfrīetə* (Ndl. *gevreten*). — De Participia van *wēgə* en *bəwēgə* zijn altijd sterk: *əwōgə* en *bəwōgə*. — Dial. *knīe* (Ndl. *kneden*) heeft een zwak Part.: *əknīed*.

Klasse VI.

Praesens.

§ 197. Het Praes. van Ndl. *laden* luidt *lǣ*, met syncope der *d*; voor de vocaal van *slǒə* (Ndl. *slaan*) vergelijke men § 45 Opm. 2; voor die van *steappə* (Ndl. *stappen*) § 38. — De Inf. van Ndl. *waaien* luidt *wǒjə*. (Zie over de vocaal van dit Werkw. Te Winkel. *Noordned. Tongvallen* blz. 116—124).

Praeteritum.

§ 198. Een sterk Praet. vertoonen:

1. *drǣgə* (dragen); Praet. *drōg* (droeg);
2. *slǒə* (slaan); „ *slōg* (sloeg).

Zwak daarentegen is het Praet. van:

1. *grǣvə* (graven); Praet. *grǣvədə* (groef *en* groeven);
2. *vǣrə* (varen); „ *vǣrədə* (voer *en* voeren);
3. *lǣ* (laden); „ *lǣədə* (laadde *en* laadden);
4. *laᵊchə* (lachen); „ *laᵊchədə* (lachte *en* lachten);
5. *mǣlə* (malen); „ *mǣlədə* (maalde *en* maalden);
6. *zwērə* (een eed afleggen); „ *zwērədə* (zwoer *en* zwoeren);
7. *wōjə* (waaien); „ *wōjədə* (waaide);
8. *waᵊssə* (wassen); „ *waᵊssəde* (wies *en* wiesen);
9. *waᵊsschə* (wasschen); „ *waᵊsschədə* (waschte *en* waschten);
10. *baᵊkkə* (bakken); „ *baᵊkkədə* (bakte *en* bakten);
11. *steᵃppə* (stappen); „ *steᵃppədə* (stapte *en* stapten);
12. *bəseᵃffə* (beseffen); „ *bəseᵃffədə* (besefte *en* beseften).

De Praeterita van *jǣgə* en *vrǣgə* zijn: *jōg* (Ndl. *joeg*) en *vrōg* (Ndl. *vroeg*), welke, evenals het Praet. van *drǣgə* (Ndl. *dragen*), een anorganische vocaal vertoonen, die doet denken aan analogie naar vormen als *wōg, bəwōg*. — Op dezelfde manier is m. i. te verklaren de voc. van *slōg*; naast *slōg* komt ook voor *slēg*. (Zie voor de vocaal van den laatsten vorm § 199). — Van *jǣgə* is ook een zwak Praet. in gebruik: *jǣgədə* (Ndl. *jaagde*). *Scheᵃppə* (Ndl. *scheppen*) wordt alleen gebruikt in aanhalingen uit de H.S. en wordt vervoegd als in 't Nederlandsch.

Participium.

§ 199. Enkele Verba dezer klasse vertoonen ook afwijking in 't Praet. Ze zijn:

1. *drǣgə* (dragen); Prat. *ədrōgə* (Ndl. *gedragen*);
2. *lǣ* (laden); „ *əlǣ* (Ndl. *geladen*);
3. *slōᵊ* (slaan); „ *əslōgə* (Ndl. *geslagen*) of *əslēgə*, een Umlautsvorm; vgl. Kern in *Tijdschr.* XIX, 110.

't Part. van *jǣgə* luidt: *əjōgə*, van *vrǣgə*: *əvrōgə*, in overeenstemming met de vormen van 't Praet.; dat van *steᵃppə* (Ndl. *stappen*) is: *əsteᵃpt*, van *bəseᵃffə* (Ndl. *beseffen*): *bəseᵃft*.

Klasse VII.

Praesens.

§ 200. De Verba *braden*, *raden* en *scheiden* syncopeerden, overeenkomstig den algemeenen regel, de *d* en luiden: *bræ̅*, *ræ̅* en *schī*ᵉ. — Ndl. *houden* luidt *howə*, Ndl. *heeten*: *hīētə* en Ndl. *roepen*: *rōpə*.

Praeteritum.

§ 201. Zwak is 't Praet. van de volgende Verba:
1. *blæ̅zə* (blazen); Praet. *blæ̅zədə* (blies *en* bliezen);
2. *ræ̅* (raden); „ *ræ̅ədə* (ried *en* rieden);
3. *bræ̅* (braden); „ *bræ̅ədə* (braadde *en* braadden);
4. *hīētə* (heeten); „ *hīētədə* (heette *en* heetten);
5. *schī*ᵉ (scheiden); „ *schī*ᵉ*ədə* (scheidde *en* scheidden);
6. *lǒpə* (loopen); „ *lǒpədə* (liep *en* liepen);
7. *stǒ*ᵊ*tə* (stooten); „ *stǒ*ᵊ*tədə* (stootte *en* stootten).

De vocaal van 't Praet. der volgende Verba is *ĭē*:
1. *ha*ᵊ*ngə* (hangen); Praet. *hĭēng* (hing);
2. *va*ᵊ*ngə* (vangen); „ *vĭēng* (ving).

Afwijkend in zijn consonant is het Praet. van:
howə (houden); Praet. *hīēw* (hield).

Participium.

§ 202. Van 't Nederl. onderscheiden zich alleen de Participia der volgende Verba:
1. *howə* (houden); Part. *əhowə* (gehouden);
2. *ræ̅* (raden); „ *əræ̅* (geraden);
3. *bræ̅* (braden); „ *əbræ̅* (gebraden);
4. *hīētə* (heeten); „ *əhīētə* (geheeten; cf. Praes.);
6. *schī*ᵉ (scheiden); „ *əschī*ᵉ (gescheiden; cf. Praes.).

Praeterito-praesentia.

1. Kunnen.

§ 203. De Infin. van het Praes. luidt: *kunnə*. — De Sing.

Praes. Ind. luidt: *ək ka*ᵊ*n*(*nə*), *joe* en *hĭĕ ka*ᵊ*n*; de Plur. is als in 't Nederl., met inachtneming van den verbalen vorm bij *joelə*. (Zie § 180). — Het Praet. luidt *kust* (voor: **kunstə*, met uitstooting der *n*). — 't Part. wordt niet gebruikt.

2. Zullen.

§ 204. De Infin. van het Praes. luidt: *zullə*. — Het Praes. is: *ək*, *joe*, *hĭĕ*, enz. *za*ᵊ*l*; in den Plur. als in 't Nederl. — De Sing. van 't Praet. is als in 't Ndl.: *zow* of *zoe* (zie § 77 Opm. 2); de Plur. ondervond *d*-syncope, terwijl intervocalisch *w* werd ingevoegd: *zowə*.

3. Mogen.

§ 205. Met de beide voorgaande zijn deze 3 Praeterito-praesentia de eenige, die somtijds door het gemis der *ə* in den tegenwoordigen Praesensvorm herinneren aan het feit, dat die oorspronkelijk de vorm van 't Praet. was. — 't Praes. luidt: *ək ma*ᵊ*g*(*ə*), *joe* en *hĭĕ ma*ᵊ*g*; *wĭĕlə*, enz. *ma*ᵊ*gə*. — Naar analogie hiervan zijn Infin. en Part. *ma*ᵊ*gə* en *əma*ᵊ*gə*. — 't Praet. is: *ək mòchtə*, *joe* en *hĭĕ mòcht*, *wĭĕlə*, enz. *mòchtə*.

4. Weten.

§ 206. De Infin. luidt: *wētə*, alsook alle Pers. van het Praes. Ind., uitgezonderd *joe* en *hĭĕ wēt*. — 't Praet. is: *ək wistə* enz., maar *joe* en *hĭĕ wist*. — 't Part. luidt: *əwētə*.

5. Moeten.

§ 207. Ndl. *moeten* luidt in den Inf. *mòttə*. — Ook 't Praes. is: *ək mòttə*, enz., doch *joe* en *hĭĕ mòt*. — 't Praet. luidt: *ək mòst*, enz. — Analoog naar 't Praes. is 't Part.: *əmòttə*.

6. Durven.

§ 208. *Durəvə* is, evenals in 't Nederl., zwak; 't Praet. luidt: *durəvədə*; een enkele maal *durst*.

Zijn. Doen. Staan. Gaan.

1. Zijn.

§ 209. De Infin. *zijn* wordt niet gebruikt; daarvoor wordt gebezigd: *wēzə*. — 't Praes. is: *ək, wīēlə*, enz. *binə*; *joe bint* en *hīē is*. — Het Praet. luidt: *ək, joe, hīē wǣr*; *wīēlə*, enz. *wǣrə*. (In den Plur. soms: *waᵊzə*). — 't Part. is steeds *əwēst*, terwijl de voltooide tijden altijd met *hebben* worden vervoegd.

2. Doen.

§ 210. Het Praes. is *dōēə*; echter: *joe* en *hīē dōēt*. — 't Praet. luidt: *ək dǣ*, enz., 't Part.: *ədǣ*.

3. Staan.

§ 211. Het Praes. luidt *stòᵊ*, maar: *joe* en *hīē stòᵊt*. — 't Praet. luidt *ək*, enz. *stīēng*, Plur. *stīēngə* (vgl. § 56 Opm. 2). — 't Part. is: *əstòᵊ*.

4. Gaan.

§ 212. 't Praes. is: *gòᵊ*; 2e en 3e Pers. Sing. Praes. luiden: *joe* en *hīē gòᵊt*. — 't Praet. luidt: *ək gīēng*, enz. — 't Part. is analoog naar 't Praes. *əgòᵊ*.

> Opm. In de beteekenis van *verkeering hebben met* wordt 't in de samengestelde tijden vervoegd met *hebben*, b.v. *Hīē heijt aᵊl drīē jǣr mit heur əgòᵊ*.

Het Werkwoord *willen*.

§ 213. Het Praes. van *willə* luidt: *ək willə*, enz., maar *joe hīē wil*. — 't Praet. is: *ək, joe, hie woe*; *wīēlə*, enz. *woeə*. — 't Part. luidt: *əwild*.

Zwakke Werkwoorden.

§ 214. Evenals bij de sterke Verba geldt bij de zwakke de regel, dat de 1e Pers. Sing. Praes. Ind. eindigt op een toon-

looze *ə*, alsmede dat van den Infin. de slot-*n* wordt geapocopeerd. Zie echter voor den vorm van den Inf. Praes. nà het voorzetsel *tə* § 181.

§ 215. Indien van een zwak Werkw. de stam eindigt op een liquida, voorafgegaan door de toonlooze *ə* (niet de Svarabhakti-vocaal *ə*), komt de uitgang van 't Praet. steeds onmiddellijk achter den stam, dus:

bēdəldə, Praet. van: *bēdələ* (stam: *bēdəl*);
bədüvəldə, „ „ : *bədüvələ* („ : *bədüvəl*);
dǣvərdə, „ „ : *dǣvərə* („ : *dǣvər*);
vərrēkəndə, „ „ : *vərrēkənə*(„ : *vərrēkən*).

§ 216. In alle andere gevallen gaat aan den Praeteritalen uitgang *ə* vooraf, b.v.:

ǣrədə, Praet. van *ǣrə* (stam: *ǣrə*);
bərdǖrədə, „ „ *bərdǖrə* („ : *bərdǖrə*);
plòkkədə, „ „ *plòkkə* („ : *plòkkə*);
plüzədə, „ „ *plüzə* („ : *plüzə*).

§ 217. Verba als *bəstē* (Ndl. *besteden*), *brǣ* (Ndl. *braden*), enz., met syncope van een cons., volgen eveneens den laatsten regel, b.v.:

bəstēədə, Praet. van *bəstē*;
brǣədə, „ „ *brǣ*.

§ 218. Ook de volgende Verba vertoonen onregelmatigheden, zonder dat daarvoor een algemeene regel kan gegeven worden:

1. *breijə*; Praet.: *brē*; Part. *əbrē*;
2. *mōrə*; „ : *mōrədə*.
3. (*vər*)*schillə*; „ : *schoe*; „ *əschoe*;
4. *schüle*; „ : *schülədə*; „ *əschōlə* en *əschüld*;
5. *stòᵃltə*; „ : *stòᵃllədə*; „ *əstòᵃltə*;
6. *vrējə*; „ : *vrē*; „ *əvrē*.

Opm. *Bowə* (bouwen, in de beteekenis van *boter kneden*) heeft een sterk Partic.: *əbowə*.

§ 219. *Zeaggə* (zeggen) luidt in het Praes.: *ək, wĭĕlə, joelə, heurlĭĕ zeaggə*, maar: *joe* en *hĭĕ, zə* of *heur zeijt*. — Het Praet. is: *ək*, enz. *zeij*; *wĭĕlə*, enz. *zeijə*. — 't Partic. is: *əzeijd*.

Opm. 1. *Zeaggə* luidt in den 2en Pers. Sing. en Plur. Praes. Ind. in vraagzinnen *s*: *waəsjoe* en *waəsjoelə*, d. i. *waət zeij joe* en *waət zeaggə joelə*? (Ndl. *wat zeg je* en *wat zeggen jullie?*)

Opm. 2. Evenals *zeaggə* wordt vervoegd *leaggə* (Ndl. *leggen*).

Brengen. Denken. Hebben. Koopen. Raken. Zoeken.

Praesens.

§ 220. De Praesensvocaal van *brĭĕngə* en *dĭĕnkə* stemt overeen met die der sterke Verba, welker *i* gevolgd wordt door *ng* of *nk*. (Zie § 60).

De Inf. van Ndl. *hebben* luidt: *hea* of *heawə*; bij dezen vorm sluit zich de vervoeging van 't Praes. Ind. aan, dus: *ək hea(wə)*, enz., uitgezonderd: *joe* en *hĭĕ heijt* (cf. voor dezen vorm Van Helten, *Mnl. Sprkk.* § 60).

Praeteritum.

§ 221. 't Praet. van *brĭĕngə* is: *bròcht*; dat van *dĭĕnkə*: *dòcht*. Van Ndl. *hebben* luidt 't Praet. *hāə*, zoowel voor den Singularis als voor den Pluralis; van *kŏpə* (Ndl. *koopen*) en *zoekə* (Ndl. *zoeken*) wordt soms gebezigd: *kŏpədə* en *zoekədə* naast *kòcht* en *zòcht*. — Hiertoe behoort ook *ròcht*, 't Praet. van *rǣkə* (Ndl. *raken*).

Participium.

§ 222. Wat de vocaal betreft, wijken af van 't Ndl.: *əbròcht* en *ədòcht*, de Part. van *brĭĕngə* en *dĭĕnkə*. — 't Part. van Ndl. *hebben* heeft dezelfde vocaal als 't Praet. en luidt: *əhāəd*. — 't Part. van *rǣkə* is: *əròcht*.

§ 223. Zonderling is het, dat bij *kĭĕkə* en *kŏərə* de oorspronkelijke Imperatiefvorm van den Sing. op *ə* uitgaat, wanneer hij

voorafgaat aan een Object in den Pluralis, b.v. *Kĭĕkə zə əs lòpə. Hòᵊrə dĭĕ mòᵃsschən əs.* — Daartegenover staat, dat, wanneer tusschen Imperatief en Object een bepaling staat, de Imperatief den gewonen vorm heeft, b.v. *Kĭĕk dīᵉr dĭĕ veĳntərs əs! Hòᵊr əs, hoe dĭĕ mòᵃsschen tjiləpə!*

Het Bijwoord.

§ 224. *Ergens* en *nergens* worden niet gebruikt; in de plaats daarvan: *ĭĕvərs* en *nĭĕvərs*. (Zie voor deze vormen *De Bo*[2] in vocibus). — Ndl. *beneden* komt weinig voor; dit wordt meestal vervangen door *òᵃngər*. — Voor Ndl. *herwaarts* is in gebruik: *ditòᵃp*, voor Ndl. *derwaarts*: *gintòᵃp*, voor Ndl. *heen en weer*: *hēnəndəwēr*.

§ 225. *Ginsəndəwēr* is geworden bijw. van tijd met de beteekenis van Ndl. *even*. — Ndl. *sinds* wordt weinig gebruikt en dan alleen nog met assimilatie der slotcons. *ds* tot *s*. — *Mədīᵉnə* en *zòᵃmədīᵉnə* zijn Ndl. *meteen* en *zoo meteen*, met verzachting der intervocalische *t* en verkorting der *ō* van *zoo*. — Ndl. *laatst* wordt zelden gebruikt en luidt dan: *leᵃst*; meestal treedt er voor in de plaats: *òᵃngərleᵃstən*. — Ndl. *wanneer* wordt nooit gebruikt; daarvoor: *hoenīᵉr*.

§ 226. Ndl. *zeer* en *heel* worden als bijw. van graad niet gebruikt; daarvoor dienen: *erəg, glaᵊd, haᵊrdə* en *vrīᵉd*.

Zonderling is de vorm *vēlaᵊ* (= Ndl. *veel*) vóór een Comparatief, b.v. *vēlaᵊ gròᵊtər, vēlaᵊ neᵃtjəstər* (= veel netter).

§ 227. Als vragend bijw., ter versterking van den indruk eener indirecte vraag, wordt na de eigenlijke vraag gebezigd *ò*, in plaats van *òk* (Ndl. *ook*), dat in andere dialecten in gebruik is, b.v. *Waᵊt ən mòᵊjən wēr, ò? Jə kòmt vaᵊn æ̆vənd nòg aᵊn, ò?*

§ 228. De ontkenning *ən* vergezelt *niet* in afhankelijke zinnen nà *daᵊt*, wanneer de hoofdzin aan het Werkw. voorafgaat, b.v.

*Ik ze*ª*ggə jə, da*ᵊ*t ək ət niet ən wētə*, maar: *ək wētə ət nīēt, ze*ª*ggə ək jə ò*ª*mmərs.*

§ 229. Van sommige Adv. zijn de vormen op *ə* nog in gebruik, b.v. *dichtə: Jə mòt ma*ᵊ*r dichtə* (dikwijls) *kòmmə, ò*ᵊ*r; la*ᵊ*ngə: Hīē heijt hīēr la*ᵊ*ngə əweund.*

§ 230. Van andere Adv. zijn die vormen in gebruik, welke door middel van den verkleiningsuitgang *-jə* + bijw. *s* gevormd zijn van Adjectieven, b.v. *zōētjəs: Hīē wört zōētjəs a*ᵊ*n owd; ka*ᵊ*lləmpjəs: Dōē ma*ᵊ*r ka*ᵊ*lləmpjəs a*ᵊ*n.*

Opm. Zonderling is de Adverb. vorm: *ne*ª*tjəstər*, blijkbaar gevormd als een Comparatief.

WOORDENLIJST.

WOORDENLIJST.

A.

Aaien, *ā°jə*. Zie *Tijdschr.* IX, 153 vlgg.

Aak (vaartuig), *ǣkə*.

Aal (visch), *ǣl*.

Aalbes, *e^{a}ləbe^{a}ssə*.

Aalmoes, *ā°lmoes*.

Aan, *a°n* (ook in samenst.).

Aanbeeld, *a°mbēld*.

Aaneen, wordt niet gebruikt; daarvoor *a°n məkā°rə*.

Aanmatigen (zich —), *a°mmǣtəgə* (*zən eijgə* —).

Aannemelijk, *a°nnēmələk*.

—— *A°nnēməlĭĕnk*, aanstaand lidmaat van een kerkelijke gemeente.

Aanranden, *a°nra°ndə*.

Aanschijn, *a°nschĭĕn*.

—— *Ǣnstə*, aangezicht.

Aanstonds, *a°nstŏ^{a}ns*.

Aanvaarden, *a°nvǣrə*.

Aap, *ā°p*.

Aar (korenaar en ader), *ǣrə*.

Aard, *ǣrd*.

Aardappel, *ǣrəpəl*.

—— *Ǣrəpələ*, aardappelen verbouwen.

Aardbezie, *ǣrəbēzəm*.

Aarde, *ǣrdə*.

Aarden (ww.), *ǣrə*.

Aarden (bvnw.), *ǣrdə*.

—— *Ǣrdədŏ^{a}nkər*, pikdonker.— Vgl. Dr. G. J. Boekenoogen *De Zaansche Volkstaal* i. v. *aarde*.

Aardig, *ǣrəg*.

Aardmannetje, *ǣrdma°nnətjə*.

Aars, *nǣrs*.

Aarts- (in samenst.), *ǣrs-*.

Aas (spijs en eenheid in het spel), *ǣs*.

Abraham (eigenn.), *Ā°bra°m*.

Abuis, *a°buis*.

Accijns, *a°kseijns*.

Ach, *ŏch*.

Acht (telw.), *a°chtə*.

Achter, *a°chtər*.

Achternaam, *aͤchtərnǣm*; 't Ndl. znw. *van* is zoo goed als niet bekend.

—— *Aͤchtərütbōērə* achteruitgaan in zaken.

Adder, *aͤddər.*

Adel, *ǣdəl.*

Adelaar, *ǣdəlǣr.*

Adem (asem), *nǣsəm.*

Ader; zie i. v. *aar.*

Af, *òf.*

Afgang, *òfgaͤnk* in de uitdrukking *aͤn dən òfgaͤnk wēzə* = diarrhee hebben.

Afleggen, wordt in 't Perf. in 't bijzonder gebruikt in de bet. van *gestorven zijn* in de uitdr.: *'t Òfəleijd heᵃ.*

—— *Òfleᵃggər*, een woord masc. gen., waarmede een vrouw wordt genoemd (cf. Ndl. *baker*).

Agaat, *Aͤgāͤt.*

Agurk, *əgurəkə.*

Ajuin, *jün*; *ət is jün mit zən* = zijn zaken staan slecht; daar de handel in uien vrijwel een windhandel is, kreeg deze uitdr. die beteekenis.

Akefietje, *aͤkəvīͤtjə.* Vgl. hiervoor *Ndl. Wdb.* II, kol. 2 i. v. *akefietje.*

Akelig, *ǣkələk*; denzelfden uitgang vindt men *N. Kl.* II[3] 39, 5.

Aker (emmer en vrucht van den els), *ǣkər.*

Akker, *aͤkkər.*

Al, *aͤl.*

Alarm, *ələrəm.*

Albast, *eᵃləbaͤst.*

Alikruik, *ǣljəkrükəl*; vgl. hierbij *krükəl.*

Alkoof, *aͤlkōvə.*

Alleen, *aͤllīᵉnə.*

Alleenig, *aͤllīᵉnəg.*

Allegaar, *aͤlləgǣrə.*

Allemaal, *aͤlləmǣlə.*

Allengs, *aͤllings.*

Allerhande, *aͤldərhandə.*

Allerlei, *aͤldərleijə.*

Alles, *aͤlləs.*

Almachtig, *aͤlləmaͤchtəg.*

Almanak, *aͤləmənaͤk.*

Als, *aͤs*; als ik *aͤk*; als hij *aͤsən*; als zij *aͤsə*; als wij *aͤzəmən.*

Altaar, *aͤltǣr.*

Altoos, *aͤltōͤs.*

Aluin, *aͤlün.*

Amandel, *rəmaͤntəl.*

Ambacht, *aͤmbaͤcht.*

Amper, *aͤmpər.*

Ander, *ōr.*

Anderhalf, *aͤndərhaͤləf.*

Anders, *ōrs.*

Andijvie, *a^{ə}ndīēvəjə.*
Angel, *a^{ə}ngəl.*
Angst, *a^{ə}ngstə.*
Anijs, *a^{ə}nīēs.*
Anker, *a^{ə}nkər.*
Ansjovis, *a^{ə}nsjōvis.*
Antwoord, *a^{ə}ntwōrd.*
Apotheek, *a^{ə}pətēk.*
Appel, *a^{ə}ppəl.*
April, *A^{ə}pril.*
Ar, *na^{ə}rrə.*
Arak, *a^{ə}ra^{ə}k.*
Arbeid, *erəbī^{e}d.*
Arend, *ǣrənd.*
Ark, *a^{ə}rəkə.*
Arm (znw.), *nerəm.*
Arm (bvnw.), *erəm.*
Armoede, *erəmōē.*
Aronskelk, *Ǣrənske^{a}ləkə.*
As, *a^{ə}ssə.*
Asch, *a^{ə}sjə.*
Asperge, *əsperzəjə.*
Astrant, *a^{ə}nstra^{ə}nt.*
Augustus, *əgustus.*
Avenant (naar —), *nǣvəna^{ə}nt.*
Averechts, *ǣvəre^{a}chs.*
Avond, *ǣvənd.*
Avontuur, *ǣvəntūr.*
Avonturen (wagen), *ǣvəntūrə.* Vgl. De Vries, *P. C. Hooft's Warenar* blz. 198 (aant. bij blz. 47 reg. 20).
—— *A^{ə}wār,* vooruit, goed zoo.

Azen, *ǣzə.*
Azijn, *nərzīēn.*

B.

Baadje, *bā^{ə}djə.*
Baai (wollen stof), *bā^{ə}j.*
Baak, *bǣkə.*
Baal, *bǣlə.*
Baan, *bǣnə.*
Baar (berrie, golf en staaf), *bǣrə.*
-baar (in afl.), *-bǣr.*
Baard, *bǣrd.*
Baars, *bǣrzə.*
Baas, *bǣs.*
Baat, *bǣt.*
Babbelen, *ba^{ə}bbələ.*
Bad, *ba^{ə}d.*
Baden. *bǣ.* Eigenaardig is de vocaal van 't ww. in de uitdr. *pō^{ə}tjəs bā^{ə}jə* (pootjes baden).
Bagger, *ba^{ə}ggər.*
—— *Ba^{ə}ggərs,* baggerlaarzen.
Bak, *ba^{ə}k.*
—— *Bǣkəspe^{a}k* (ruggespek; cf. *Mnl. Wdb.* I kol. 528 i. v. *bakijn*).
—— *Ba^{ə}kjə* in de uitdr.: *ba^{ə}kjə tē* voor Ndl. *kop thee.*
Baker, *bǣkər.*
Bakkeleien, *ba^{ə}kkəleijə.*
Bakken, *ba^{ə}kkə.*
Bakkerij, *ba^{ə}kkərīējə.*
Bakkes, *ba^{ə}kkəs.*

Bal (m.), *ba*^{ə}*llə*.

Balein, *bleijn*.

Balie (leuning), *bā*^{ə}*ləjə*.

Balk, *ba*^{ə}*ləkə*.

Balken, *ba*^{ə}*ləkə*.

Ballast, *ba*^{ə}*lla*^{ə}*st*.

Balling, *ba*^{ə}*llənk*.

Baloorig, *ba*^{ə}*lǒ*^{ə}*rəg*.

Balsem, *ba*^{ə}*lsəm*.

Band, *ba*^{ə}*nd*; *deur dən-* = gewoonlijk (vgl. *bank*).

Bang, *ba*^{ə}*ngə*; bijna uitsluitend in gebruik in de beteekenis van *misselijk*; zie hiervoor *Ndl. Wdb.* II kol. 969 i. v. *bang*, B^{1}.

Bank, *ba*^{ə}*nkə*; ook bekend in de uitdr.: *deur də ba*^{ə}*nk*, waarvoor te vergelijken *Ndl. Wdb.* II kol. 975 i. v. *bank*. — In *də ba*^{ə}*nkə liggə* zegt men van iemand, die ernstig ziek is en daarvoor uit de bedstede in een ledekant wordt gelegd. Vandaar dat de uitdrukking ook de bijbeteekenis heeft van: *ernstig ziek zijn*.

—— *Ba*^{ə}*nkə*, een donkere wolk aan den gezichteinder. — Vgl. Dr. G. J. Boekenoogen, *De Zaansche Volkstaal*, kol. 31 i. v.

Banken, *ba*^{ə}*nkə* = vertoeven. Zie *Ndl. Wdb.* II kol. 986 i. v. *banken* (4).

Barbier, *berəbīēr*.

Barg, *əsnēə berəg*. Vgl. *Ndl. Wdb.* II kol. 1020 i. v. *barg*.

Bark, *ba*^{ə}*rəkə*.

Barmhartig, *berəmha*^{ə}*rtəg*.

Barnsteen, *ba*^{ə}*rənstī*^{e}*n*.

Barsten, *bō*^{a}*rstə*.

Bassen, *ba*^{ə}*ssə*; altijd gebruikt voor *blaffen*, dat onbekend is.

Bast, *ba*^{ə}*st*.

Bed, *be*^{a}*ddə*.

Bedaren, *bədǣrə*.

Bedeesd, *bədī*^{e}*sd*.

Bedelen, *bēdələ*.

Bederven, *bədurəvə*.

Bedriegen, *bədrīēgə*.

Bedstee, *be*^{a}*stē*.

—— *Bədüsd*, verlegen. Vgl. Dr. G. J. Boekenoogen, *De Zaansche Volkstaal* kol. 41 i. v. *beduusd*.

Beduivelen, *bədüvələ*.

Bedwang, *bədwa*^{ə}*nk*.

Beek, *bēkə*.

Beeld, *bēld*.

Been, *bī*^{e}*n*.

Beer, *bī*^{e}*r*, alleen voorkomende in de volgende bett.: *varken, drek, verscheurend dier en muurstut*.

Beest, *bī*^{e}*st*.

Beet (hap), *bēt.*

Beet (wortel), *bēt*, alleen in *bēt-wò*^{a}*rtəl* (vgl. *sükərpē*).

Bef, *be*^{a}*ffə.*

Begeeren, *bəgērə.*

Begeerig, *bəgī*^{e}*rəg.*

Beginnen, *bəginnə.*

Begrafenis, *bəgræ̅fənəsə.*

Behalve, *bəha*^{ə}*lvə.*

Beheer, *bəhī*^{e}*r.*

Behendig, *(bə)he*^{a}*ndəg.*

—— *Bəheijmscht*, geheimzinnig, b.v. *hīē is dər zō*^{ə} *bəheijmscht mē.*

Beide, *bī*^{e} (steeds met de versterking *a*^{ə}*llə: a*^{ə}*lləbī*^{e}).

Beitel, *beijtəl.*

Bek, *be*^{a}*k.*

Bekaaid, *bəkā*^{ə}*jd.*

Beker, *bēkər.*

Bekken, *be*^{a}*kkən.*

Bekomst, *bəkòmstə.*

Bekoren, *bəkōrə.*

Bekwaam, *bəkwæ̅m.*

Bel, *be*^{a}*llə*, met de beteekenis van *schelknop* en *oorknopje*; in het laatste geval vaak ook: *ò*^{ə}*rbe*^{a}*llə.*

Bel (opborreling), *be*^{a}*llə.* Ook bij Kil. i. v. *belle.*

Belang, *bəla*^{ə}*nk.*

Beleedigen, *bəlēdəgə.*

Beleefd, *bəlēfd.*

Belg, *Be*^{a}*ls*, met slotconsonant, die duidt op een poging om de uitspraak der fra. *ge* na te bootsen.

Belgisch, *Be*^{a}*lsch.*

Belofte, *bəlò*^{a}*ftə.*

Belroos, *be*^{a}*lrōzə.*

Ben (mand), *be*^{a}*nnə.*

Benauwd, *bənā*^{ə}*wd.*

Beneden, *bənē.*

Bengel, *bingəl.*

Berg, *berəg.*

Berk, *berəkə.*

Berm, *berəm.*

Berrie, *burrəjə.*

Bes, *be*^{a}*ssə.*

Bescheiden, *bəschī*^{e}.

Beschroomd, *bəschròmd.*

Beschuit, *bəschüt.*

Besef, *bəse*^{a}*f.*

Besteden, *bəstē.*

Bestendig, *bəste*^{a}*ndəg.*

Beter, *bētər.*

Beteren, *bətērə* (met teer besmeren).

Betijen, *bətǖjə* in de uitdr. *læ̅t ən ma*^{ə}*r bətǖjə* = laat hem begaan. Vgl. Dr. Boekenoogen, *De Zaansche Volkstaal* kol. 59 i. v. *betien.*

Beugel, *beugəl.*

Beuk, *beukə.*

Beuken, *beukə.*

Beul, *beul*, doch in de betee-

kenis van: „brutale jongen": *beult*.

Beun (vischkaar), *bunnə*; vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *beun*.

Beunhaas, *beunhǣzə*.

Beuren (optillen), *beurə*.

Beuren, cf. gebeuren.

Beurs, *bōrzə*.

Beursch, *bōrsch*.

Beurt, *beurtə*.

Bevallen, *bəvaᵊllə*.

Bevel, *bəveᵃl*.

Bevelen, *bəvēlə*.

Beven, *bēvə*.

Bever, *bēvər*.

Bevriend, *bəvrind*.

Bevrijden, *bəvrījə*.

Bezaan, *bəzǣn*.

Bezeeren, *bəzīᵉrə*.

Bezem, *bēzəm*.

Bezie, *bēzəm*.

Bezig, *bēzəg*.

Bezuren, *bəzǖrə*.

Bezwijken, *bəzwĭēkə*.

Bibberen, *bibbərə*.

Bidden, *biddə*.

Biecht, *bīechtə*.

Bieden, *bīējə*.

Bier, *bīer*.

Bies, *bīēzə*.

Biest, *bīest*. — Zie ook: De Bo. *Westvl. Id.*[2] i. v.

Big, *biggə*.

Biggelen, *biggələ*.

Bij (voorz. *en* bijw.), *bĭē*.

Bij (dier), *bīējə*.

Bijbel, *bĭēbəl*.

Bijkans, *bĭēkaᵊnt*.

Bijl, *bĭēlə*.

Bijna, *bĭēnǣ*.

—— *Bĭēsgəlĭēkə*, bij wijze van.

Bijt, *bĭēt*.

Bijten, *bĭētə*.

Bijtijds, *bĭētĭēs*.

Bijzonder, *bəzòᵃndər*.

Bikkel, *bikkəl*. Zie Kil. i. v. *bickel*, *pickel* (talus lusorius).

Bikken, *bikkə*.

Bilhamer, *bilhǣmər*.

Billen (ww.), *billə*.

Billijk, *billək*.

Binden, *bində*.

Binnen, *binnə*.

Bint, *bint*.

Bisdom, *bisdòm*.

Bisschop, *bisschòp*.

Bitter (bvnw.), *bittər*.

Bitter (znw.), *bittərə*.

Blaar (witte plek), *blissə*; vandaar dat ook een paard, dat een witte vlek op 't voorhoofd heeft, wordt genoemd: *dən blissən*.

Blaar (optrekking der huid), *blǣrə*.

Blaas, *blǣzə*.

Blaasbalg, *blæsbaəlakə.*
Blad, *blaəd.*
Blaker, *blækər.*
Blank (bvnw.), *blaənk.*
Blaten, *bliᵉtə,* niet alleen van schapen, maar bijna altijd ook gebruikt voor *schreien* van kinderen. Ags. *blēate.*
Blauw, *blæw.*
Blazen, *blæzə.*
Bleek, *bleijk.*
Blein, *bleijn.*
Bles, *blissə;* vgl. i. v. *blaar.*
Bleu, *bleu.*
Blij(de) *bliejə.*
Blijdschap, *blieschip.*
Blijken, *bliekə.*
Blijven, *blüvə.*
Blik, *blik.*
Blikken, *blikkə.*
Bliksem, *bliksəm.*
Blind, *blind.*
Blinken, *blienkə.*
Bloed (o.), *bloed.*
Bloeden, *bloewə.*
Bloedvin, *bloedvinnə.*
Bloei, *bloej.*
Bloeien, *bloejə.*
Bloem (gebuild meel) *blòm.*
Bloesem, *bloesəm.*
Blok, *blòk;* 't verkleinw. hiervan wordt gebezigd, om een niet al te groot stuk land te benoemen: *ən blòkjə laənd* en *də Hōgə Blòkkən* (een buurt in de nabijheid van Ouddorp). Vgl. voor de beteekenis van 't diminutief N. Kl. I[3], 58, 1 en *Mnl. Wdb.* I, kol. 1317 i. v. *bloc* (4).
—— *Blōkən* (muilen met houten zolen, bijna in onbruik). Cf. *Mnl. Wdb.* I, kol. 1317 i. v. *bloc* (5).
—— *Blòkiᵉlhowt* (gezaagd of gekloofd hout). Cf. *Mnl. Wdb.* I, kol. 1317 i. v. *blocdeel.*
—— *Blòmzoet,* soort van vroegen appel.
Blond, *blòand.*
Bloode, *blōə.*
Bloot, *blōət.*
Blozen, *blōəzə.*
Blusschen, *blusschə.*
Bobbel, *bòabbəl.*
Bocht (buiging), *bòchtə.*
Bod, *bòad.*
Bode, *bōdə.*
Bodem, *bōm.*
Boedel, *boel.*
Boef, *boef.*
Boeg, *boeg.*
Boei, *boejə.*
Boek, *boek.*
Boekweit, *boekweijt.*
Boenen, *boenə.*

—— *Boengoed*, wrijfwas. — Zie ook V. Dale blz. 275 i. v.
Boer, *boer*.
Boerderij, *boerdərīejə*.
Boete, *boetə*.
Boezelaar, *boezəlær*.
—— *Boezəndəvòal* boordevol; waarschijnlijk is dit woord een samenstelling van *boeze* (groote hoeveelheid eener vloeistof; vgl. Molema *Wdb. der Gron. Volkstaal* blz. 47 i. v. *boeze*) en *vol*.
Boezeroen, *boezəroen*. Vgl. De Bo *Westvl. Id.*[2] i. v. *boezeroen*.
Bof, *bòaf*.
Boffen, *bòaffə*. (Cf. De Bo[2], i. v.).
Bok, *bòk*.
Bokaal, *bəkāəl*.
Bokking, *bòkəm*, mv. *bòkəms*.
Boksen, *bòksə*.
Bol, *bòallə*.
Bom, *bòammə*.
Bombardeeren, *bòambərdērə*.
Bombazijn, *bòambəzīen*.
Bonk, *bòankə*; ook in de bet. van *massa*, b.v. *ən bòankə geald*.
Bonken, *bòankə*. Cf. Franck, *Etym. Wdb.* i. v. *bonken*. In dit dial. heeft 't woord alleen de bet. van *slaan*, *stooten*.
Bons, *bòans*.
Bont, *bòant*.
Bonzing, *bòanzəm*.
Boodschap, *bōschip*.
Boog, *bōgə*.
Boom, *bòm*.
Boomen (w.w.), *bòmə*.
Boomgaard, *bògərd*.
Boon, *bòənə*.
—— *Bòənòattər*, soort van kever. (Sitona lineatus Linn.).
—— *Bòənzāəjərtjə*, kwikstaartje; vgl. Van Dale blz. 290 i. v. *boonzaaier*.
Boor, *bōrə*.
Boord, *bōrd*, vooral van *plank* in een kast gebezigd; vandaar: *bōrdəkaəstə*.
Boorden, *bōrə*.
Boordevol, *bōrəndəvòal*, maar met dezelfde beteekenis even vaak: *boezəndəvòal*. Zie Dr. Boekenoogen, *De Zaansche Volkstaal*, kol. 98 i. v. *borendevol*.
—— *Bōrzə* in de uitdr.: *Zən eiygə ən bōrzə ētə*. — Vgl. voor dit woord *Ndl. Wdb.* III, kol. 627 i. v. *bort*.
Boos, *bòəs*.
Boot, *bòətə*.
Bord, *bòard*.
Borduren, *bərdūrə*.
Boren, *bōrə*.
Borg, *burəg*.
Borgen, *burəgə*.

—— *Bòarrə*, geldbeurs.
Borrel, *bòarrəl.*
Borst (lichaamsdeel), *bòarstə.*
Borstel, *bòarstəl.*
Bos, *bòassə.*
Bosch, *bòasch.*
Bot, *bòat*; als bijvnw. ook steeds in de bet. van *stomp* (van messen enz.).
Boter, *butərə.*
—— *Butərlòggə.* — In „*Bijdrage tot een Middel- en Oudnederl. Wdb.*" van A. C. Oudemans Sr. vond ik (Deel IV, blz. 176) aangeteekend: *Logge*, bier- *of* melkkan. Als bewijsplaats haalt O. hier aan:

Is 't niet beter dat men eet,
Daer men van geen knorren weet?
Daer het teyltje niet en leeckt?
Daer de *logge* niet en breekt?

Cats *door* Dr. V. Vloten I, 586, b. (Galathea ofte Harders Minneklachte vs. 1064). — Vgl. ook Molema blz. 54: *botermolle.*
—— *Butərtaənd*, een van de 2 groote snijtanden in de bovenkaak.
Bout, *bowt* (ijzeren staaf), eendvogel en steen eener vrucht, b.v. *dən bowt vaən ən prümə*).
Bouwen, *bowə.* — Ook met de beteekenis van *kneden* (boter). Zie hiervoor *Ndl. Wdb.* III, kol. 776 i. v. *bouwen.*
Boven, *bōvə.*
Braaf, *brāəf.*
Braak (braak liggen), *bræ̈k.*
Braam, *bræ̈mə.*
Brabant, *Bræ̈baənt.*
Braden, *bræ̈.*
Brak, *braək.*
Braken, *bræ̈kə.*
Bram, *braəm.*
Brand, *braənd.*
Branden, *braəndə.*
Brasem, *bræ̈səm.*
Breed, *brīed.*
Breeuwen, *brīewə.*
Breien, *breijə.*
Brein, *breijn.*
Breken, *brēkə.*
Brem (plant), *bream.*
Brem (bvnw.); bijna uitsluitend als bijw. in gebruik bij *zowt*: *breamzowt*, d. i. sterk zout. Vgl. voor *brem*, Franck *Etym. Wdb.* i. v. *brijn.*
Brengen, *brīengə.*
Breuk, *breukə.*
Brief, *brīevə.*
Bries, *brīes.*
Brieschen, *brīeschə.*
Brij, *brīe.*
Brik, *brikkə.*
Bril, *brillə.*

Brits, *bris.*

Broeden, *brōēə.*

Broeder, *brōēr.*

Broedsch, *brōēsch.*

Broeien, *brōējə.*

Broek (kleedingstuk), *broek.*

—— *Brōēnēkəl*, brandnetel. — Vgl. Molema blz. 56 i. v. *branekkel.*

Brok, *bròk.*

Brommen, *bròᵃmmə.*

Brons, *bròᵃns.*

Brood, *bróᵊd.*

Broos, *bróᵊs.*

Brouwen (bier), *browə.*

Brug, *briggə.*

Bruid, *brüd.*

Bruidegom, *breugəm.*

Bruiloft, *brülòᵃft.*

Bruin, *brün.*

Bruisen, *brüsə.*

Brullen, *brullə.*

Buffel, *buffəl.*

Bui, *bǖjə.*

Buidel, *bülə.*

Buigen, *bügə.*

Buik, *bük.*

Buil, *bülə.*

Buit, *buit.*

Buiten, *bütə*; ook in de uitdr.: *ət is ər nīēt bütə* ('t kan wel zoo zijn).

Bukken, *bòkkə.*

Buks, *buksə.*

Bul (stier), *bul.*

Bult, *bult.*

Bun, *bunnə.*

Bunder, *bundər.*

Burrie, *burrəjə.*

Buur, *bǖr.*

Buurt, *bǖrtə.*

C.

Cedel, *sēlt.*

Cel, *seᵃllə.*

Cement, *səmeᵃnt.*

Cent, *seᵃnt.*

Chocolade, *sukəlāᵊdə.*

Christen, *Kristən.*

Cijfer, *sīēfər.*

Cijns, *seijns.*

Comedie, *kəmēdəjə.*

Commies, *kəmīēs.*

Conditie, *kəndīēsjə.*

Courant, *kraᵊntə.*

Credit, *krədīēt.*

D.

Daad, *dǣd.*

Daalder, *dǣldər.*

—— *Dǣldərə*, wisselen van zomer- met winterdos, en omgekeerd, bij paarden. — Zie W. Dijkstra *Fri. Wdb.* I blz. 257 i. v. *daelderje.*

Daar, *dīᵉr.*

Dadel in: *veijntədā*^{ə}*lən*, een verbastering van: *geconfijte dadels.*

Dadelijk, *dā*^{ə}*lək.*

Dag, *da*^{ə}*g.*

Dagen, (ww. en mv. van *dag*) *dǣgə(n).*

Dak, *de*^{a}*k.*

Dal, *da*^{ə}*l.*

Dalen (ww.), *dǣlə.*

Dam, *da*^{ə}*m*, ook in de beteekenis van: toegang tot een erf of stuk bouw- of weiland. Vgl. voor deze bet. *Ndl. Kl.* III², 21, 141.

Damast, *dəma*^{ə}*st.*

Dame, *dā*^{ə}*mə.*

—— *Da*^{ə}*mmələ*, voortdurend bewegen met de voeten, vooral van paarden. Vgl. *Kil.* i. v. *dabben.*

Damp, *da*^{ə}*mpə.*

Dan, *da*^{ə}*n.*

Dank, *da*^{ə}*nk.*

Dans, *da*^{ə}*ns.*

Darm, *derəm.*

Dartel, *da*^{ə}*rtəl.*

Das (halsdoek), *da*^{ə}*ssə.*

Dat, *da*^{ə}*t.*

Datum, *dā*^{ə}*təm.*

Dauw, *dǣw.*

Daveren, *dǣvərə.*

Deeg (bvnw.), *dēgə.*

Deeg (znw.), *Dēg*, pret, genoegen: *hĭĕ heijt dēg va*^{ə}*n zən kindərs.*

Deeg (bakkers-), *dī*^{e}*g.* Vgl. *Taal- en Letterb.* V, blz. 72.

Deel, *dī*^{e}*l.*

—— *Dī*^{e}*m*, wasem: *dən dī*^{e}*m slŏ*^{ə}*t ər òf.*

Deesem, *dī*^{e}*səm.*

Deftig, *de*^{a}*ftəg.*

Degelijk, *dēgələk.*

Deinen, *deijnə.* Vgl. De Vries, *P. C. Hooft's Warenar* blz. 197 (aant. bij blz. 47 reg. 5).

Deining, *deijnək.*

Deinzen, *deijnzə.*

Dek, *de*^{a}*k.*

Deken (dekking), *dēkən.*

Dekken, *de*^{a}*kkə.*

Delven, *de*^{a}*ləvə.*

Dempen, *de*^{a}*mpə.*

Den, *de*^{a}*nnə.*

Denken, *dĭĕnkə.*

Derde, *da*^{ə}*rdə* of *dŏ*^{a}*rdə.*

Deren, *dērə.*

Derrie, *derəjə.*

Dertien, *da*^{ə}*rtĭēn* of *dŏ*^{a}*rtĭēn.*

Dertig, *da*^{ə}*rtəg* of *dŏ*^{a}*rtəg.*

Deugd, *deugd.*

Deugdzaam, *deugzǣm.*

Deugen, *deugə.*

Deugniet, *deugənĭĕt.*

Deur, *deurə.*

Deze, *dēzə.*

Diaken, *dəjǣkən.*
Dicht (nabij), *duchtə.*
Dicht (vaak), *dichtə.*
Die, *dīe* of *dīě.*
Dief, *dīef.*
Dienen, *dīenə.*
Diep, *dīepə.*
Dier (bvnw.), *dīerə*; cf. i. v. *duur.*
Dier (znw.), *dīer.*
Dijen (ww.), *dīejə.*
Dijk, *dīěk.*
Dijzig, *dīězəg*,(= ietwat nevelig). Cf. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *dijzig.*
Dik, *dikkə.*
Dimmen, *Dimmən*; alleen bekend als Eigenn. (voornaam); zie voor de beteekenis *Fri. Wdb.* I blz. 273 i. v. *Dimmen.*
Ding, *dīenk*; mv. *dīengərs.*
Dingen (ww.), *dīengə.*
Dinsdag, *Dīensdaəg.*
Direct, *dəreakt.*
Dirk, *Dirək.*
Dissel, *dissəl.*
Distel, *distəl.*
Dobbel, *dŏabbəl.*
Dobber, *dŏabbər.*
Dochter, *dòchtər.*
Doedel, *dōēdəl.*
Doek, *doek.*
Doel, *dōēl.*
Doen, *dōēwə* of *dōēə.*
—— *Dōēndə wēzə* = bezig zijn.
Dof, *dŏaf.*
Doffer, *dŏaffər.*
Dog, *dòggə.*
Dok, *dòk.*
Dokteren, *dòktərə.*
—— *Dŏal*, moeite. — Zie ook *Onze Volkstaal* I, 200.
Dol (bvnw.), *dŏal.*
Dolen, *dōlə.*
Dolfijn, *dŏalfeijn.*
Dollar, *dŏallǣr.*
Dom(bvnw. en achtervoeg.),*dòm.*
Domine, *dōmənīě.*
Donder, *dundər.*
Donderdag, *Dundərdaəg.*
Donker, *dŏankər.*
Dons, *dŏans.*
Dood, *dŏəd.*
Doodsbleek, *dŏəsbleijk.*
Doof, *dòf.*
Dooi, *dŏəj.*
Dooier, *dōr.*
Doopen, *dòpə.*
Door, *deur.*
—— *Deurmiddə*, middendoor.
Doorgaans, *deurgŏəns.*
Doorn, *dōrən.*
—— *Dōrəbeijə*, klapbes, waarvan *dōrə* uit *dōrən* (vgl. *doorn*) en *beijə*, een ontleening aan 't fra. *baie.* Cf. Van Dale blz. 308 i. v. *doornbes.*

Doos, *dôᵒzə.*
Dop, *dôᵃppə.*
Dor, *dôᵃr.*
Dorp, *turəp.*
Dorpel, *durəpəl.*
Dorschen, *dôᵃrschə.*
Dorst, *dôᵃrst.*
Dot, *dôᵃttə,* ook in de beteek. van groote hoeveelheid, b.v. *ən dôᵃttə geᵃld.* Vgl. ook: *knôᵃrrə.* — Wat de beteekenis betreft te vergelijken oostfri. *dotte* = hoop, klomp.
Dozijn, *dəzīēn.*
Draad, *drǣd.*
Draaien, *drōjə.*
Draak, *drǣkə.*
Dracht, *draᵊcht.*
Draf, *draᵊf.*
Dragen, *drǣgə.*
Drang, *draᵊnk.*
Drank, *draᵊnk.*
Dras (bvnw.), *draᵊs.*
Draven, *drǣvə.*
Dreef, *drēvə.*
Dreg, *dreᵃggə.*
Dreigen, *drīᵉgə.*
Drenzen, *dreᵃnzə.*
Dreumes, *dreuməs.*
Dreun, *dreun.*
Dreutel, *dreutəl.*
Dribbelen, *dribbələ.*
Drie, *drīējə.*
Drieërlei, *drīēdərleijə.*
—— *Drīēlīēnk,* aardappel van middelbare grootte.
Drift, *drift.*
—— *Dreijnə,* synon. van *drenzen,* maar vooral gebruikt van dwingende kinderen. Vergel. hiervoor Franck *Etym. Wdb.* i. v. *drijnen.*
Drijven, *drīēvə.*
Dril, *dril.*
Dringen, *drīēngə.*
Drinken, *drīēnkə.*
Droes (paardenziekte), *droēs.*
Droesem, *droes.*
Drogen, *drōgə.*
Droger, *drōgər,* een werkman, dien men den meesterknecht van een *stōvə* (d. i. meekrapfabriek) kan noemen. Bij 't verdwijnen der laatste zal dit woord weldra vergeten zijn.
Drogerij, *drōgərīējə.*
Drol, *drôᵃllə.*
Dromedaris, *drôᵃmədāᵊrəs.*
—— *Drôᵃnkəg,* dronken. Voor den uitgang van dit woord vgl. men *Mnl. Wdb.* II, kol. 435 i. v. *dronkich.*
Droog, *drōg.*
Droom, *drōm.*
Drop (geneesmiddel), *drôᵃp.*
Droppel, *drôᵃppəl.*

Druif, *drüvə*.
Druipen, *drüpə*.
Druk, *druk*.
Dubbel, *dubbəld*.
Duffel, *duffəl*.
Duidelijk, *düdələk*.
Duiden, *dǖjə*.
Duif, *düvə*.
Duig, *dügə*.
Duik, *dükə*.
Duim, *düm*.
Duin, *dün*.
Duister, *düstər*.
Duit, *duit*. — Het verkleinwoord hiervan in 't Meerv.: *duitjəs* is in gebruik voor: *madeliefje* (mnl. *matelieve* of *kersoude*).
Duitsch, *Düsch*.
Duitscher, *Düschtər*.
Duivel, *düvəl*.
Duizelen, *düzələ*.
Duizend, *düzənd*.
Dukaat, *dəkāət*.
Dukaton, *dükətòan*.
Dukdalf, *dükdaələf*.
Dulden, *duldə*; meest vervangen door: *vərdrǣgə*.
Dun, *dinnə*; hierbij de platte uitdr.: *aən dən dinnən wēzə* = diarrhee hebben.
Duren, *dǖrə*.
Durven, *durəvə*.
Dus, *dus*.
Dut, *dut*.
Dutten, *duttə*.
Duur (bvnw.), *dīērə*.
Duur (znw.), *dǖr*.
Duwen, *dowə*.
Dwaas, *dwǣs* of *dǣs*. Vgl. over den vorm met en zonder *w* en de vocaal *Mnl. Wdb.* II, kol. 491 i. v. *dwaes*.
Dwalen, *dwǣlə*.
Dwang, *dwaənk*.
Dwars, *dwòars*. Zie over de slotcons. van Ndl. *dwars*: Verdam in *Tijdschr.* IV, 214.
Dweil, *dweijl*.
Dwerg, *dwerəg*.
Dwingen, *dwīēngə*.

E.

Ebbe, *eabbə*.
Ebbenhout, *eabbəhowt*.
Echo, *eachō*.
Echt (bvnw.), *eacht*.
Edel, *ēdəl*.
Eed, *īed*.
Eekhoorn, *ēkhōrən*.
Eelt, *ēlt*.
Een, *īen*.
Eend, *end* of *aənd*.
Eendracht, *īendraəcht*.
Eenhoorn, *īenhōrən*.
Eenig, *īenəg* of *īenəstə*.

Eens, *i^{e}ns.*

Eenvoud, *i^{e}nvowd.*

Eer (znw.), *i^{e}rə.*

Eer (bijw.), *i^{e}r.*

Eeuw, *i^{e}w.*

Effen, *e^{a}ffə.*

Egel, als dier wel bekend, maar te onrechte geheeten: *stēkəl-verəkə.*

Egge, *eijə.* Zie *Mnl. Wdb.* II kol. 582 i. v. *egede.*

Ei, *eij,* mv. *eijərs.*

Eigen, *eijgə.* In de beteekenis van *dezelfde* wordt altijd gebruikt *eijgəstə,* een analogon naar *eenigste.* — *Va^{ə}n eijgəs* wordt vaak gebezigd in plaats van *va^{ə}n ze^{a}ls* (van zelf).

Eik, *eijkə.*

Eiken (stoff. bvnw.) *ēkə* of *eijkə.*

Eiland, *eijla^{ə}nd.*

Einde, *e^{a}ndə.*

—— *E^{a}ndəla^{ə}ngə,* languit; cf. ags. *andlong.*

Eindelijk, *eijndələk.*

Eisch, *eijsch.*

El, *e^{a}llə.*

—— *E^{a}ldər,* uier, waarschijnlijk een afleiding van den wortel *al,* waarvan o. a. lat. *alere* (voeden).

Elf, *e^{a}ləvə.*

Elft, *e^{a}ləft.*

Elk, *ĭélək,* ook als eerste lid der samenst.: *ĭéləkī^{e}n* en *ĭéləkən-dī^{e}n.* Vgl. voor deze woorden *Fri. Wdb.* I, blz. 329 i. v. *elkenien* en Molema blz. 100 i. v. *elkenijn.*

Elleboog, *e^{a}lləbōgə.*

Ellende, *e^{a}lle^{a}ndə.*

Els, *e^{a}lzə.*

Emmer, *e^{a}mmər.*

En, *in.*

Engel, *īengəl.*

Enkel (znw.), *a^{ə}nklēvə.* Vgl. *Mnl. Wdb.* I, kol. 420 i. v. *anclief.*

Enkel (bvnw.), *īenkəld.*

Enten, *intə.* Vgl. Kil. i. v. *enten.*

Er, *ər* of *dər.*

Erf, *urəf.*

Erfgenaam, *urəfgənǣm.*

Erg, *erəg.*

Ergens, *īevərs.* — Vgl. De Bo[2] i. v. *ievers.*

Ernst, *erənst.*

Erts, *ers.*

Erven, *urəvə.*

Erwt, *ertə.*

—— *Ertəpikkər,* landbouwwerktuig, zie i. v. *pikken.*

Esch, *e^{a}sschə.*

Esp, *e^{a}spə.*

Eten, *ētə.*

Etgroen, *e^{a}tgrōēn.*

Etmaal, *e^{a}tmǣl.*

Etter, *e^{a}ttər.*
Evangelie, *ēva^{ə}ngēləjə.*
Even, *ēvə.*
Ezel, *ēzəl.*

F.

Fabel, *fā^{ə}bəl.*
Fabriek, *fəbrīek.*
Facie, *fā^{ə}sjə.*
Falie, *fā^{ə}ləjə.*
Fatsoen, *fərsōen.*
Fatsoenlijk, *fərsōendələk.*
Fazant, *fəza^{ə}ntə.*
Februari, *Fēbrəwā^{ə}rəjə.*
—— *Fēbrəwā^{ə}rīege^{a}kjəs,* sneeuwklokjes. Zie ook i. v. *va^{ə}stənǣvəndzō^{a}tjəs.*
Feeks, *fēksə.*
Feest, *fi^{e}st.*
Feit, *feijt.*
Fel, *fe^{a}l.*
Feliciteeren, *fīeləsəstērə* of *fīeləstērə.*
Ferm, *ferəm.*
—— *Fərtütən,* kuren, grillen (mnl. *virtuut* = eigenschap).
Fielt, *fīelt.*
Fijn, *fīen.*
Fijt, *nəvīet.*
Fiks(ch), *fiks(ch).*
—— *Fintən,* kuren, grillen (waarschijnlijk 't fra. *finte*). V. Dale blz. 466 i. v. *fint* teekent bij dit woord aan: *list, uitvlucht.* — Zie ook Oudemans *Bijdr.* II, blz. 303 i. v. *fint.*
Fistel, *fistəl.*
Fladderen, *fla^{ə}ddərə.*
Flanel, *fīene^{a}l* ook: *fərne^{a}l.*
Flank, *fla^{ə}nkə.*
Flarden, *fla^{ə}rdən.*
Flater, *flā^{ə}tər.*
Flauw, *flǣw.*
Flenter, *fle^{a}ntər.*
Flesch, *fle^{a}sschə.*
Flets, *fle^{a}s.*
Flikflooien, *flikəflō^{ə}jə.*
Flikje, *flikjə.*
Flikken, *flikkə.*
Flikkeren, *flikkərə.*
Flink, *flīenk.*
Floddermuts, *flō^{a}ddərmustə,* gebezigd als naam van een muts, die in vorm overeenkomt met de neepjesmutsen, maar bijna niet meer gedragen wordt. — Zie hetzelfde woord met andere beteekenis. *Fri. Wdb.* I, blz. 370 i. v. *floddermûtse.*
Flonkeren, *flō^{a}nkərə.*
Fluim, *flümə.*
Fluisteren, *flüstərə.*
Fluit, *fluitə.*
Fluks, *flus.*
Fluweel, *fərwi^{e}l.*

Foei, *fōej.*

Foelie, *foeləjə.*

Foeteren, *foetərə.*

Foezel, *foezəl.*

Fok, *fòkkə.*

Fokken, *fòkkə.*

Folen, *fō*^{ə}*lə* (mnl. *folen*; vgl. *Mnl. Wdb.* II, kol. 832 i. v. *folen*); in 't dial. heeft het meestal de beteekenis van: *vleien* met de bedoeling van iets te zullen krijgen.

Fonds, *fò*^{a}*ns.*

Fontein, *fənteijnə.*

Fooi, *fō*^{ə}*j.*

Fornuis, *fərnüs* of *fərnuis.*

Forsch, *fò*^{a}*rsch.*

Fortuin, *fərtün.*

Fout, *fowt.*

Framboos, *bra*^{ə}*mboezəm.* Vergel. Franck, *Etym. Wdb.* i. v. *braam.*

Franje, *fra*^{ə}*jə.*

Fregat, *frəga*^{ə}*t.*

Frisch, *frisch.*

Frommelen, *frò*^{a}*mmələ.*

Fruit, *fruit.*

Fuik, *fükə.*

Fust, *fust.*

G.

Gaaf (gave), *gǣvə.*

Gaaf (bvnw.), *gī*^{e}*f.* Vgl. Van Helten, *Mnl. Sprkk.* § 21 Opm. 2.

Gaan, *gō*^{ə}.

Gaanderij, *gō*^{ə}*ndərīejə.*

Gaar, *gǣr.*

Gaas, *gǣs.*

Gaatje, *gǣtjə.*

Gaderen, *gǣrə.* Gezegd in: *eijərs gǣrə* = eieren uit het hoenderhok halen.

Gaffel, *ga*^{ə}*ffəl.*

Gaggelen, *ga*^{ə}*ggələ.*

Gal (vocht), *ga*^{ə}*llə.*

Galg, *ga*^{ə}*ləgə,* de gewone benaming voor 't fra. *bretels.*

Galm, *galəm.*

Galop, *ga*^{ə}*lò*^{a}*p.*

Gang (m.), *ga*^{ə}*nk.*—Voor de uitdr. *ən ga*^{ə}*nk wǣtər,* enz. vergelijke men Molema blz. 114 i. v. *gang.*

Gang (v.), *ga*^{ə}*ngə.*

Gans, *ga*^{ə}*nzə.*

Gansch, *ga*^{ə}*nsch.*

Gapen, *gǣpə.*

Garancine, *ga*^{ə}*rənsīenə.*

Gareel, *gərī*^{e}*l.*

Garen (znw.), *gǣrən.*

Garf, *gerəvə.*

Garnaal, *gò*^{a}*rəne*^{a}*t.* Vgl. voor dezen vorm *Mnl. Wdb.* II, kol. 1097 i. v. *geernaert* en *Ndl. Wdb.* IV, kol. 298 i. v. *garnaal.*

—— *Gaᵊrrə*, reet of kier. Zie De Bo i. v. *gerre.*

Garstig, *gaᵊrstəg.*

Gast, *gaᵊst.*

Gat, *gaᵊt*, mv. *gǣtən.*

Gauw, *gāᵊw.*

Gebed, *gəbeᵃd*, mv. *gəbēn.*

Gebeteren, *gebētərə*, alleen nog over in de uitdr. *ək kaᵊnnə ət nīet gəbētərə* = ik kan 't niet helpen, er niets aan doen.

Gebeuren, *beurə.*

Gebloemd, *gəblōmd.*

Gebod, *gəbòᵃd*, mv. *gəbōn.*

Geboorte, *gəbōrtə.*

Gebrek, *gəbreᵃk*, mv. *gəbrēkən.*

Gedoe, *gədōē*. Vgl. *Mnl. en Ndl. Wdb.* i. v. *gedoente* (= bedrijf). Dial. *gədōē* beteekent, hetgeen noodig is voor 't boerenbedrijf: *huis, schuur, erf* en *bouwgrond.*

Geduld, *gəduld.*

Gedwee, *gədwīᵉ.*

Geef (Te-), *gēf* (*tə-*).

Geel, *gēl.*

—— *Gēlhǣr.* — Vgl. Boekenoogen kol. 555 i. v. *langhaar.*

—— *Geᵃləvə schrīevər*, dial. voor *geelgors* (Emberiza citrina). Zie voor den vorm *geᵃləvə*, *Mnl. Wdb.* II, kol. 1297 i. v. *gelu*, alsook *Album Kern* 1903 Dr. J. te Winkel. De uitspraak der *u* + *w* in het *Middelned.* blz. 171 vlgg. — Het vogeltje heeft dezen naam te danken aan de krabbels, die op zijn eitjes voorkomen en aan schrijven doen denken.

Geen, *gīᵉn*, ook in de uitdrukking: *nòg gīᵉn īᵉns* = nog niet eens.

Geep, *gīᵉpə.*

Geer, *gīᵉrə.*

Geesel, *gīᵉsəl.*

Geest (m.), *gīᵉst.*

Geeuwen, *gīᵉwə.*

Geheel, *gəhīᵊl.*

Geheim, *gəheijm.*

Gehemelte, *vərhēməltə*. Zie ook i. v. *ōvərrōēst.*

Geil, *geijl.*

Geit, *geijtə.*

Gek, *geᵃk.*

Gelag, *gəlaᵊg.*

Gelang (Naar — van), *gəlaᵊnk* (*nǣ* — *vaᵊn*).

Geld, *geᵃld.*

Gelden, *geᵃldə.*

Gelegenheid, *gəlēgəndəgheijd.*

Gelei, *səleij.*

Gelijk (bvnw.), *gəlīekə.*

Gelijken, *gəlīekə* (zeer zelden gebruikt).

Gelijkenis, *gəlĭēkənəsə.*

Geloof, *gəlŏf.*

Gelooven, *glŏvə.*

Geluk, *gəlòk.*

Gemak, *gəmaᵊk.*

Gember, *geᵃmbər.*

Gemeen, *gəmīᵉn.*

Gemeente, *gəmeijntə.*

Gemet, *gəmeᵃt,* (± ³/₇ H. A.); mv. *gəmētən.* — Zie ook Van Dale blz. 565 i. v. *gemet.*

Gems, *geᵃmzə.*

Genade, *gənāᵊdə.*

Gene, *gēnə.*

Geneeren, *sənērə.*

Genegen, *gənēgə.*

Generaal, *ginərāᵊl.*

Genezen, *gənēzə.*

Geniep, *gənĭēp.*

Geniepig, *gənĭēpəg.*

Genieten, *gənīētə.*

Genoeg, *gənògt.*

Gerecht, *gəreᵃcht.*

Gereed, *gərīᵉd.*

Gerei, *gəreij.*

Gering, *gərīēnk.*

Gerinkel, *gərīēnkəl.*

Gerst, *gērstə* of *gaᵊrstə.*

Geschikt, *gəschikt.*

Geschut, *gəschut.*

Geslacht (familie), *gəslaᵊchtə.*

Gesp, *geᵃspə.*

Gespuis, *gəspuis.*

Gestel, *gəsteᵃl.*

Getij, *tīējə*; *hŏg tīējə* : *vlōēd*; *līᵉg tīējə* : *eᵃbbə.*

Getuige(n), *gətügə.*

Geul, *geulə.*

Geur, *geurə.*

Gevaar, *gəvǣr.*

Gevaarlijk, *gəvǣrlək.*

Gevaarte, *gəvǣrtə.*

Geval, *gəvaᵊl.*

Gevel, *gēvəl.*

Geven, *gēvə.*

Gevoeg, *gəvoeg.*

Gewaarworden, *gəwǣrwōrə.*

Geweer, *gəwēr.*

Gewei, *gəweij.*

Geweld, *gəweᵃld.*

Geweten, *gəwētən.*

Gewicht, *gəwichtə.*

Gewis, *gəwis.*

Gewoon, *gəweun.*

Gewricht, *gəvrichtə.*

Gezang, *gəzaᵊnk.*

Gezel, *gəzeᵃl.*

Gezicht, *gəzichtə.*

Gezin, *gəzin.*

Gezond, *gəzòᵃnd.*

Giek, *gīēk.*

Gier, *gīēr.*

Gieren (scheef loopen), *gīᵉrə.* Vgl. *Fri. Wdb.* I, blz. 442 i.v. *gearje.*

Gieren (met *gier* mesten en lachen), *gīērə.*

Gierig, *gīerəg.*

Gieten, *gīetə.*

Gift (geschenk), *giftə.*

Ginder, *gintər.*

Ginds, alleen in de uitdr. *gins-ində wēr* (Mnl. *gens ende weder*) met de beteekenis van: *vlug, spoedig, even.*

Ginnegappen, *ginnəgaᵊppə.*

Gips, *gips.*

Gist, *gist.*

Gisteren, *gistərə.*

Git, *gittə.*

Glad, *glaᵊd*; ook met de beteekenis van: *geheel en al, volkomen* in: *'t is glaᵊd üt*; *hīe is glaᵊd geᵃk*; *hīe is glaᵊd bētər* e. d.

Glans, *glaᵊnzə.*

Glanzen, *glaᵊnzə.*

Glas, *glaᵊs.*

Gleuf, *gleuvə.*

Glimmen, *glimmə.*

Glippen (ontglippen), *glippə.* — Kil. teekent hierbij aan: Holl. *fugitare.*

Gloed, *glōed.*

Gloeien, *glōejə.*

Glooien, *glòᵊjə.*

Glorie, *glōrəjə.*

Gluipen, *glüpə.*

Gluren, *glürə.*

God, *Gòᵃd.* — Ook in de bastaardvloeken: *gòᵃstərnòkkə* en *gòᵃttəkərs* (*aᵊlēvəl*).

Goed, *gōed.*

Goedschiks, *gōeschiks.*

Goedsmoeds, *gōesmōes.*

Golf, *gòᵃləvə.*

Gom, *gòᵃm.*

Gonzen, *gòᵃnzə.*

Goochelen, *kükələ.* Vgl. hiervoor Franck *Etym. Wdb.* i. v. *goochelaar.*

Gooien, *gòᵊjə.*

Goor, *gòᵊr.*

Goot, *gōtə.*

Gordijn, *kərdīen.*

Gorgel, *gurəgəl.*

Gors, *gòᵃrs* (o.), b.v. *ət Stèᵃlləndaᵊmschə gòᵃrs.*

Gort, *gòᵃrt.*

Goud, *gowd.*

Graad, *græd.*

Graaf, *græf*; als eigenn.: *Grāᵊf.*

Graag, *græg.*

Graan, *græn.*

Graat, *grætə.*

Grabbelen, *graᵊbbələ.*

Gracht, *graᵊchtə.*

Graf, *graᵊf*, mv. *grævən.*

Granaat (bom), *grənāᵊt.*

Gras, *gòᵃrs.*

Grauw (bvnw.), *græw.*

Grauw (znw.), *grāᵊw.*

Graveel, *grəvīᵉl.*

Graven, *grǣvə.*

Greep (m.), *grēpə.*

Greep (v.), *grīepə.*

Greinen, *greijnən* of *grēnən.*

Grendel, *grīengəl.*

Greppel, *grippə,* mv. *grippəls.* — Zie Kil. i. v. *greppe.*

Griesmeel, *grīesmēl.*

Grif, *grif.*

Griffel, alleen als verkleinw. in gebruik: *grifjə.*

Grijnen, *grīenə.*

Grijpen, *grīepə.*

Grijs, *grīes.*

Grijzelen, *grīezələ.*

Gril, *grillə.*

Grint, *grint.*

Groeien, *grōejə.*

Groen, *grōen.*

Groeten (mv. van groet), *grōetən.*

Groetenis, *grōetənəsə.*

Groezelig, *groezələg.*

Grof, *gròaf.*

Grond, *gròand.*

Groot, *gròət.*

Grootsch, *gròəsch*; alleen gebruikt in de beteekenis van *trotsch, hooghartig.*

Gruis, *grüs.*

Guit, *guit.*

Gul (bvnw.), *gul.*

Gulden (znw.), *guldə.*

Gulp, *guləpə.*

Gulzig, *gulzəg.*

Gunnen, *gunnə.*

Gunst, *gunstə.*

Gutsen, *gussə.*

Guur, *gǖr.*

H.

Haag (Den —), *Hǣgə* (*Dən* —).

Haai, *hāəjə.*

Haak, *hǣkə.*

—— *Hǣkmustə*, gehaakte muts, gedragen door arbeidersvrouwen en als nachtmuts.

Haaks(ch), *hǣks*(*ch*).

Haal (trek), *hǣlə* b.v. *ən hǣlə aən jə səgāərə*, doch *hǣl* in: *aən dən hǣl gòə* = wegloopen.

Haam, *hǣm.* Zie *Mnl. Wdb.* III kol. 65 i. v. *haem* (*hame*).

—— *Hǣmētə*, schraal stuk zandgrond, dat alleen nog geschikt is voor weidegrond. — Het woord is een samenstelling van *hǣgə* (Ndl. *haag*) en *gəmētən* (mv. van *gemet*). 't Eerste deel van het woord wijst op de omstandigheid, dat de „*hǣmētə*" steeds door een haag (hier: *schurəvəlīenk* geheeten; zie i. v.) is omgeven; 't tweede deel, dat de oppervlakte meer dan één gemet is. Later zag men er een

Enkelvoud in: mv. *hǣmētən.* — Ook in den familienaam *Hǣmētəmaᵊn* vindt men 't besproken woord.

Haan, *hǣnə.*

Haar (znw.), *hǣr.*

Haar (vnw.), *heur* of *dər.*

—— *Hār* (bijw.), links, in gebruik tegen paarden. Vgl. i. v. *hit.*

Haard, *hǣrd.*

Haas, *hǣzə.*

Haast, *hǣst.*

Haat, *hǣt.*

Hagedis, *hǣgədis* of *rədissəl.*

Hagel, *hǣgəl.*

Hak (houw), *haᵊk.*

Hak (hiel), *haᵊkkə.*

Haken, *hǣkə.*

Hal (overdekte plaats), *haᵊllə,* uitsluitend met de beteekenis van *slachtplaats.*

Halen, *hǣlə.*

Half, *haᵊləf.*

Halm, *haᵊləm.*

Hals, *haᵊls.*

Halster, *heᵃldər.* Vgl. *Mnl. Wdb.* III, kol. 44 i. v. *halfter.* — *Dən heᵃldər strīekə* wordt gegezegd van een jongen, die na een partijtje een meisje zal thuis brengen, maar haar in den steek laat.

Halt, *haᵊlt.*

Ham, *haᵊmmə.*

Hamel, *hǣməl,* alleen bekend uit: *beᵃlhǣməl.*

Hamer, *hǣmər.*

Hand, *haᵊnd.*

Handel, *haᵊndəl.*

Handhaven, *haᵊndhǣvə.*

Handig, *heᵃndəg.*

——. *Haᵊndpǣrd,* bijdehandsche paard; vgl. ook i. v. *roepǣrd.*

Hanebalk, *hǣnəbaᵊləkə.* Vgl. *Mnl. Wdb.* III, kol. 76 i. v. *hanenbalc.*

Hangen, *haᵊngə.*

Hanig, *hǣnəg.*

—— *Haᵊnək,* ekster. — Vgl. Dr. G. J. Boekenoogen, *De Zaansche Volkstaal,* kol. 292 i. v. *hannik.*

Hannekemaaier, *haᵊnəkəmōjər.*

Hanssop, *haᵊnsjōᵃppə.*

Hansworst, *haᵊnswōᵃrstə.*

Hanteeren, *haᵊntērə.*

Haperen, *hǣpərə.*

Happen, *haᵊppə.*

—— *Haᵊppəg,* flink; belust op. Vgl. voor de laatste beteek. Molema. bladz. 147 i. v. *happig.*

Hard, *haᵊrd.*

Harden, *haᵊrdə.*

Haring, *hǣrənk.*

Harpuis, *ha^{ə}rpuis.*

Hars, *ha^{ə}rstə.*

—— *Ha^{ə}rstikədō^{ə}d*, morsdood; vgl. *Ndl. Wdb.* VI kol. 86 i. v. *hartstekendood.*

Hart, *ha^{ə}rtə* of *ha^{ə}rstə.* De laatste vorm wordt altijd gebezigd in de uitdr.: *ət ò^{a}p zən ha^{ə}rstə he^{a}* = verkouden zijn.

Hartelijk, *ha^{ə}rtələk*, ook vaak gebezigd in de bet. van *hartig.*

Haspel, *ha^{ə}spəl.*

Haten, *hǣtə.*

Haveloos, *hǣvəlō^{ə}s.*

Haven, *hǣvəndə.*

Haver, *hǣvərə.*

Hazelaar, *hǣzəlǣr.*

Hebben, *he^{a}* of *he^{a}wə.*

Hecht (znw.), *he^{a}cht.*

Heel, *hī^{e}l.*

Heemraad, *hēmrǣd.*

Heen, *hēn*; als 1ste lid van een samengest. werkw. komt dit in 't dial. niet voor; daarvoor steeds: *vò^{a}rt* = weg.

Heer, *hī'r.*

Heerschap, *hī^{e}rscha^{ə}p* of *hī^{e}rschip.*

Heesch, *hǣrsch.* Vgl. voor dezen vorm *Mnl. Wdb.* III, kol. 235 i. v. *heesc* en de daar aangehaalde Wddbb.

Heester, *hī^{e}stər.*

Heet, *hī^{e}t.*

Heeten (warmen), *hī^{e}tə.*

Heeten (noemen), *hīētə.*

Heg(ge), *he^{a}ggə.*

Hei (tusschenw.), *heij.*

Heibei, *hā^{ə}jəbā^{ə}jə.* Vgl. De Bo, *Westvl. Id.*[2] i. v. *haaibaai.*

— *heid*, — *heijd*, mv. *hēn.*

Heiden, *heijdən.*

Heil, *heijl.*

Heimelijk, *heijmələk.*

Heinen, *heijnə.*

Heining, *heijnək.*

Hek, *he^{a}k.*

Hekel, *hēkəl.*

Heks, *he^{a}ksə.*

Hel (znw.), *he^{a}llə.*

Helder, *he^{a}ldər.*

Helen, *hēlə.*

Helft, *he^{a}lt.*

Helm, *he^{a}ləm.*

Helmstok, *he^{a}ləmstòk*, de gewone benaming voor: *roerpen.*

Helpen, *he^{a}ləpə.*

Hemd, *he^{a}mdə.*

Hemel, *hēməl.*

Hengel, *hīēngəl.*

Hengsel, *hīēngsəl.*

Hengst, *hingst.*

—— *Hingstəbōēr*, Hengste(n)-houder of geleider van een rondgaanden dekhengst. Zie ook *Fri. Wdb.* i. v. *hynsteboer.*

Hennep, *he^{a}nnəp.*

Herberg, *herəberəgə.*

Herfst, *herəst.*

Herinneren, *ərindərə,* met opmerkelijke aphaeresis van de *h.*

Hersens, *hērsəns.*

Hert, *hertə.*

Hertog, *hertòg.*

Heugen, *heugə.*

Heup, *heupə.*

Heuvel, *heuvəl.*

Hevel, *hēvəl.*

Hiel, *hīelə.*

Hier, *hīer.*

Hij, *hīē.*

Hijgen, *hīēgə.*

Hijlikmaker, *heijləkmǣkər.*

Hijschen, *heijschə.*

—— *Hikkələ,* hinken bij 't spel in de hinkebaan.

Hikken, *hikkə.*

—— *Hil,* werf; vgl. *Mnl. Wdb.* III kol. 436 i. v. *hille.*

Hinderen, *hindərə.*

Hinken, *hīenkə.*

Hinneken, *hinnəkə.*

—— *Hit,* rechts; tegenstelling van *hār* en eveneens alleen tegen paarden in gebruik.

Hit (m.), *hit* of *hittə.*

Hobbelen, *hò^{a}bbələ.*

Hoe, *hoe,* ook in *hoenī^{e}r* = wanneer.

—— *Hoeba^{ə}nk,* toonbank. — Zie Van Dale blz. 711 i. v. *hoekbalk.*

Hoed, *hōēd.* — Ook een steenkolenmaat ter grootte van 18 H. L. Zie voor deze beteekenis *Mnl. Wdb.* III, kol. 486 i. v. *hoet.*

Hoef, *hoevə.*

Hoek, *hoek;* ook in de beteekenis van *landstreek.*

—— *Hoekə,* hoedanige. Cf. Molema, blz. 169 i.v. *houke.*

Hoen, *hōēn,* mv. *hōēndərs.*

Hoep, *hoepə.*

Hoepel, *hoepəl.*

Hoer, *hōērə.*

Hoest, *hōēst.*

Hoeven, *hoevə.*

Hof, *hò^{a}f,* de gewone benaming voor: *tuin.*

Hok, *hòk.*

Hokkeling, *hòkkəlīēnk.*

—— *Hò^{a}ldərt* in de uitdr.: *hò^{a}ldərt howə,* d. w. z. ophouden met werken. —Vgl. *Fri. Wdb.* I, blz. 535 i. v. *holdert* en Molema, blz. 163 i. v. *holdert.*

Hollen, *hò^{a}llə.*

Hom, *hò^{a}mmə.*

Hommel, *hò^{a}mməl.*

Hommer, *hò^{a}mmərd.*

Homp, *hò^{a}mpə.*

Hond, *hòand.*

Honderd, *hòandərd.*

Honger, *hòangər.*

Honig, *heunək.*

Honk, *hòank.*

Hoofd, *hŏəd.*

—— *Hŏəddoek,* keuvel. Zie Kil. i. v. *hoofd-doeck.*

Hoog, *hògə.*

Hoogdag, *hògdaəg*; niet feestdag in 't algemeen, maar de 2de der algemeen erkende Christelijke feestdagen en de Nieuwjaarsdag.

Hooi, *hŏəj.*

Hoop (m.), *hòp.*

Hoop (v.), *hōpə.*

Hoor (tusschenw.), *ŏər.*

Hooren, *hŏərə.*

Hoorn, *hōrən.*

—— *Hòarrəkŏəjə,* meikever, een samenstell. van *hòarrə* (*hoorn,* horn) en *kŏəjə* = aars; vgl. *lichtekooi.*

Hoos (water — of wind —) *hŏəzə.*

Hop (plant), *hòappə.*

Hor, *hòarrə.*

Horloge, *ərlōzəjə.*

Hort, *hòart.*

Hort, *hòartjə,* korte tijdsruimte. Zie voor deze beteekenis *Taal- en Letterb.* III, blz. 176 en *Fri. Wdb.* I blz. 530 i. v. *hoart.*

Horzel, *hòarzəl.*

Hotsen, *hòassə.*

Houden, *howə.*

Hout, *howt.*

Huichelaar, *hüchəlǣr.*

Huid, *hüd.*

Huig; zie i. v. *lel.*

Huik, *hükə,* in de uitdr.: *òap jə hükən zittə.* Zie voor het Subst. o. a. Huygens Boer 101, 9. (Ndl. Klass. III).

Huilen, *hülə.*

Huis, *hüs.* — 't Verkleinw. *hüsjə* is de algemeene benaming voor: *privaat.*— Cf. Molema blz. 173 i. v. *huuske.*

Hulp, *huləpə.*

Hulst, *hulst.*

Hulze, *hulzə.*

Hurken (ww.), *hükə.*

Hutselen, *hussələ.*

Huur, *hūrə.*

I.

Ida, *Īədaə.*

Ieder, *īədər.*

Iedereen, *īədərəndīən.*— Vgl. *elk.*

—— *Īədərəndūrəg,* telkens.

—— *Īələ,* bloedzuiger. Zie voor dit woord *Mnl. Wdb.* III, kol. 807 i. v. *yl.*

Iemand, *īəmaənd.*

Ietwat, *īətəwaət.*

—— *Īəvərs,* ergens.

IJdel (ijl), *ĭĕdəl* (*ĭĕl*).
IJk, *eijk.*
IJken, *eijkə.*
IJker, *eijkər.*
IJlen (in de koorts), *ĭĕlə.*
Iep, *ĭĕpə.*
IJs, *ĭĕs.*
IJselijk, *ĭĕsələk.*
IJver, *ĭĕvər.*
IJzegrim, *ĭĕzəgrim.*
IJzel, *ĭĕzəl.*
IJzer, *ĭĕzdər.*
Ik, *ək* of *ikkə.*
Immers, *òᵃmmərs.*
—— *Impləjērə*, gebruiken; fra. *employer*; alleen nog bij bejaarden in gebruik.
In, *in.*
Ingewand, *ĭĕngəwaᵊnd* (met een uitspr. der *ng* als in Ndl. *zingen*).
Inkt, *int.*
Ivoor, *ĭĕvōr.*
Izaäk, *Ĭĕzaᵊk.*

J.

Ja, *jāᵊ*; ja ik, *jā ᵊk*; ja hij, *jeijən*; ja het, *jĭᵉt.*
Jaap, *jāᵊp*, synon. van *snede*, b.v. *Hĭĕ gaᵊf zən eijgə ən lĭᵉləkən jāᵊp in zən vĭĕngər.*
Jaap, *Jāᵊp*, samentrekking van *Jāᵊcòᵃb* (Ndl. *Jacob*).
Jaar, *jǣr.*
Jacht (het jagen), *jaᵊchtə.*
Jacht (vaartuig), *jaᵊcht.*
Jachtig, *jaᵊchtəg* (vooral van paarden gebruikt met de beteekenis: *kortademig*); Kil. *jughtigh*: valde celer et festinus.
Jagen, *jǣgə.*
Jak, *jaᵊk.*
Jakkeren, *jaᵊkkərə.*
Jaloersch, *jə—* of *səlōērsch.*
Jammer, *jaᵊmmər.*
Jan, *Jaᵊn.*
Jane, *Jāᵊnə*, (*j* als *j* in *Jan*).
Janhagel, *jaᵊnhǣgəl.*
Janken, *jaᵊnkə.*
Januari, *Jaᵊnəwāᵊrəjə.*
Japon, *jəpòᵃn.*
Jas, *jaᵊs.*
Je, *jə.*
Jenever, *jaᵊnēvərə.*
Jengelen, *tjĭĕngələ.*
Jeugd, *jeugd.*
Jeuk, *jōkə* of *joekə.*
Jeuken, *jōkə* of *joekə.*
Jeukte, *jōktə* of *joektə.*
Jicht, *jichtə.*
—— *Joe*, jij.
—— *Joelə*, jullie.
Jokken, *jòkkə.*
Jol, *jòᵃllə.*
Jolig, *jōləg.*

Jong, *jò^{a}nk*; ook in de beteekenis van: *ongehuwd*; b.v. *hïë is nòg jò^{a}nk*, wat zoowel beteekenen kan: *hij telt weinig jaren* als: *hij is ongehuwd.*

Jongeling, *jò^{a}ngəlïënk.*

Jongen, *jò^{a}ngən*; bij uitroepen van verbazing met prothetische *t*: *tjò^{a}ngə jò^{a}ngə.*

Jood, *Jōd.*

Juffrouw, *jiffrowə.* — Vgl. voor de vocaal der 1ste silbe Molema blz. 185 i. v. *jiffer.*

Juist, *jüst.*

Juk, *jòk.*

Juli, *Jüləjə* of *Jüleij.*

Juni, *Jünəjə* of *Jüneij.*

Jurk, *jurək.*

Juttepeer, *juttəpērə.*

Juweel, *jəwī^{e}l.*

K.

Kaai, *kā^{ə}jə.*

Kaak, *kǣkə.*

Kaakje, *kǣkjə.*

Kaal, *kǣl.*

Kaan, *kô^{ə}n.*

Kaap (voorgebergte), *kǣpə.*

—— *Kǣpə*, vuurtoren; vgl. *Mnl. Wdb.* III, kol. 1178 i. v. 2 *cape.*

Kaapstander, *kǣpsta^{ə}ndər.*

Kaar, *kǣrə.*

Kaars, *kǣrsə.*

Kaart, *kǣrtə.*

Kaas, *kǣzə.* — *Ve^{a}ttə kǣzə* = zoetemelksche kaas.

Kaatsen, *kǣsə.*

Kabel, *kǣbəl.*

Kabeljauw, *ka^{ə}bəljā^{ə}w.*

Kabinet, *ka^{ə}mməne^{a}t.*

Kachel, *ka^{ə}chəl.*

—— *Ka^{ə}chəl*, veulen. Zie voor dit woord *Tijdschr.* XX 43 vlgg. en 166 vlgg.

—— *Ka^{ə}chələ*, veulens werpen: *dēzə merrəjə heijt flē wēkə pa^{ə}s əka^{ə}chəld.*

Kadet, *kəde^{a}ttə.*

Kaf, *ka^{ə}f.*

Kajuit, *kəjütə.*

Kakelbont, *kǣkəlbò^{a}nt.*

Kakement, *kǣkəme^{a}nt.*

Kakken, *ka^{ə}kkə.*

—— *Ka^{ə}kkəstōēləmeijə*, iemand (meestal een kind) dragen tusschen twee andere personen, die elkaar de hand geven en zoo de(n) gedragene een zitplaats verschaffen. — Vgl. voor de andere vormen en beteekenissen dezer uitdr.: Oprel. *'t Dial. v. Oudbeierland* blz. 63 i. v. *kastelemaije* en de daar aangehaalde plaatsen.

Kalebas, *ka^{ə}ləba^{ə}ssə.*

Kalender, *k(ə)leandər*.
Kalf, *kaəlәf*.
Kalfateren, *kaəlәfāətərə*.
Kalk, *kaəlәkә*.
Kalkoen, *kaəlәkōēn*.
Kalm, *kaəlәm*.
Kam, *kaəmmə*.
Kameel, *kəmīel*.
Kamenier, *kaəmənīēr*.
Kamer, *kǣmər*.
Kameraad, *kaəmərāəd*.
Kamfer, *kaəmfər*.
Kamille, *kəmillə*.
Kamp (stuk land), *kaəmpə*.
—— *Kəmpaəjər*, soort van appel.
Kan, *kaənnə*.
Kanaal, *kənāəl*.
Kandeel, *kəndīel*.
Kandelaar, *kaəndəlǣr*.
Kandij, *kaəndeij*.
Kaneel, *kənīel*.
Kanker, *kaənkər*.
Kanon, *kənòan*.
Kans, *kaənsə*.
Kant (zijde), *kaəntə*.
Kant (speldenwerk), *kaənt*.
Kant (bvnw.), *kaənt*. Zie voor de beteekenis van dit woord Franck *Etym. Wdb.* i.v. *kant* en *Mnl. Wdb.* III, kol. 1174 i. v. *cant*.
Kantoor, *kətōr*.
Kap, *kaəppə*.

Kapitorie, *kaəpəstōrəjə*. Zie *Mnl. Wdb.* III, kol. 1672 i. v. *coeverture*.
Kaper (muts), *kǣpər*.
Kapitein, *kəpteijn*; als Eigenn. echter: *Kaəpəteijn*.
Kapot, *kəpòat*; behalve de algemeene bet. van *stuk*, heeft dit woord ook nog die van *ten hoogste bedroefd* en *ziek*, b.v. *Dīer zow jə jə kəpòat aən ētə*.
Kappen (hakken), *kaəppə*.
Kar, *kaərrə*.
Karabies, *kerəbīēs*.
Karaf, *kraəffə*.
Karbonade, *kerəmənāədə*.
Karkas, *kaərəkaəs*, (omwoeld zeer dun ijzer- of koperdraad voor vrouwenmutsen); zie Koenen, *Verkl. Hdwdb.*[4] blz. 299 i. v. 2 *karkas*.
Karn, *kǣrənə*.
Karnen, *kǣrənə*.
Karos, *kəròassə*.
Karper, *kurəpəl*.
Karpet, *kerəpeat*.
Karwei, *kerəweij*.
Karwij, *kerəweij*.
Kas, *kaəssə*.
Kast, *kaəssə*.
Kastanje, *kərstaəjə*. Zie voor dezen vorm *Mnl. Wdb.* III, kol. 1219 i. v. *castaenge*.

Kasteel, *kəstī^{e}l.*

Kastelein, *ka^{ə}stəleijn.*

Kat, *ka^{ə}ttə.*

Katoen, *kətōēn.*

Katrol, *kəstrò^{a}llə.*

Kauw, *kòwə.*

Kauwen, *kā^{ə}wə.*

Kavel, *kǣvəl* of *kǣbəl.*

Keel (lichaamsdeel), *kēlə.*

Keep, *kī^{e}pə.*

Keer, *kī^{e}r.*

Kees, *Kēs.*

—— *Kēs* (*bò^{a}ntə* —), Junikever; *bont* geheeten naar de stippels op zijn schildvleugels.

Keet, *kī^{e}tə,* ook met de beteekenis van *bijkeuken,* in 't bijzonder op een hofstede. — Vgl. Kil. i. v. *keese.*

Keg(ge), *ke^{a}ggə.*

Kei, *keijə.*

Keizer, *keijzər.*

Kelder, *ke^{a}ldər.*

—— *Ke^{a}ləf,* zindelijk, b.v. *ən ke^{a}ləf wüf.*

Kelk, *ke^{a}ləkə.*

Kennen, *ke^{a}nnə.*

Kennis, *ke^{a}nnəsə,* bijna uitsluitend in de uitdr.: *ək he^a dər gī^{e}n ke^{a}nnəsə a^{ə}n* = ik weet er niet van, ik ben er niet van op de hoogte.

Keper, *kēpər.*

Kerel, *kǣrəl.*

Kerk, *kerəkə.*

Kerkhof, *kerəkhò^{a}f,* ook met de beteekenis van *begraafplaats,* welk woord niet bekend is.

Kermen, *kerəmə.*

Kermis, *kerəməsə.*

Kers (vrucht), *kērzə.*

Kers (plant), *ka^{ə}s* in *sta^{ə}rrəka^{ə}s,* (Ndl. *tuinkers*).

Kerstmis, *Kò^{a}rsəmissə.* Zie V. Helten, *Mnl. Sprkk.* pag. 58 § 35.

—— *Kò^{a}rsəwe^{a}ggə,* Kerstbrood, soort van krentenbrood, meestal in den vorm eener dubbele wig: <|>.

Kerven, *ku^{r}əvə,* ('t Ndl. znw. *kerf* is niet bekend).

Ketel, *kētəl.*

Ketting, *ke^{a}ttənk.*

Keu, *keu* (varken).

Keuken, *keukən.*

Keur, *keurə.*

Keuren, *keurə.*

Keurs, *keurs,* mv. *keursəns.*

Keus, *keuzə.*

Keutel, *keutəl.*

Keuvel, *keuvəl.* Vgl. *Mnl. Wdb.* III, kol. 2007 i. v. *covel.*

Kiel, *kīēlə.*

Kiem (bvnw.), *angstvallig bezorgd* en vgl. Kil. i. v.

Kiem (znw.), *kīēmə*, alleen in de beteek. van: *meekrapplant.* Zie ook het volgende woord.

Kiemmand, *kīēmò*, mv. *kīēmòn.*

Kienen, *kīēnə.*

Kier, *kīērə.*

Kies, *kīēzə.*

Kieuw, *kīēwə.*

Kievit, *kĭĕvət.*

Kiezen, *kīēzə.*

Kijken, *kĭĕkə.*

Kikken, *kikkə.*

Kil (bvnw.), *kil.*

Kil (znw.), *killə.* Vgl. *N. Kl.* I 57, 7 en *Tijdschr.* I blz. 30 en 161.

Kin, *kinnə.*

Kind, *kind.*

Kink, *kīēnkə.*

Kinkel, *kīēnkəl.*

Kinkhoest, *kīēnkhōēst.*

Kinkhoorn, *kīēnkhōrən.*

Kinnetje, *kinnətjə.* Vgl. *Tijdschr.* XI blz. 52 vlgg.

Kist, *kistə.*

Kisten, *kistə.*

Kittelen, *kĭĕtələ.*

Kittig, *kittəg.*

Klaar, *klǣr.*

Klaas, *Klā*^{ə}*s.*

Klacht, *kla*^{ə}*chtə.*

Klad, *kla*^{ə}*ddə*, met de beteekenis van:

a. inktvlak.

b. klisse, ook Westfriesch. Zie voor deze bet. De Vries, *Warenar* pag. 122.

Klagen, *klǣgə.*

Klakkeloos, *kla*^{ə}*kkəlō*^{ə}*s.*

Klamp, *kla*^{ə}*mpə.* Vgl. voor de 2 beteekenissen van dit woord *Mnl. Wdb.* III kol. 1475 i. v. *clampe.* In dit dial. heeft het beide beteekenissen.

Klandizie, *kla*^{ə}*ndĭĕzəjə.*

Klank, *kla*^{ə}*nkə.*

Klant, *kla*^{ə}*ntə.*

Klap, *kla*^{ə}*p.*

Klappei, *kla*^{ə}*ppeijə.*

—— *Kla*^{ə}*ppeijkerəkə*, een deel van de kerk, inzonderheid een portaal, dat door nietgrage kerkgangers liefst wordt ingenomen en waar weinig geluisterd, des te meer gefluisterd wordt.

—— *Kla*^{ə}*pzwēpər*, een klein landbouwer, die, met wat land in eigendom en vrachtrijden, in hooi- en oogsttijd vooral, zijn paard een of twee aan 't werk kan houden.

Klaren, *klǣrə*, ook met de bet. van: *in orde brengen*, b.v. *Da*^{ə}*t ka*^{ə}*n zə ze*^{a}*ls we*^{a}*l klǣrə.*

Klateren, *klǣtərə.*

Klauteren, *klowtərə.*
Klauw, *klòwə.*
Klaver, *klā^{ə}vərə.*
Kleed, *klī^{e}d*, mv. *klī^{e}n* of *klī^{e}rən.*
Kleeden, *klī^e.*
Klef, *kle^{a}f*, niet goed doorbakken (van brood). — Zie o.a. Dr. G. J. Boekenoogen, *De Zaansche Volkstaal*, kol. 442 i. v.
Klein, *kleijnə.*
Kleinood, *kleijnō^{ə}d.*
Kleinsvat, *klī^{e}sva^{ə}t.*
Kleinzen, *klī^{e}zə.*
Klem, *kle^{a}mmə.*
Klep, *kle^{a}ppə.*
Klepel, *klēpəl.*
Klepper, *klippər.*
Klerk, *klerək.*
Kletsen, *kle^{a}ssə.*
Kletteren, *kle^{a}ttərə.*
Kleumen, *kleumə.*
Kleur, *kleurə.*
Kleuter, *kleutər.*
Kleven, *klēvə.*
Kliek (rest), *klitjə.*
Klier, *klīērə.*
Klimmen, *klimmə.*
—— *Klimsəl*, een soort van hek (meestal in een „*schurəvəlīēnk*; zie i. v.), dat van „*blòkkī^{e}l-howt*" is gemaakt en in de lengte gezien nevenstaanden vorm heeft: _/ ; op den ondersten balk ligt een dwarsplankje, dat aan zijn uiteinden steunt op een paaltje in den grond, dus in zijn lengte-doorsnede den vorm heeft: ┬┬.
Klingen (duinen), *klīēngən.*
Klink (van een deur), *klīēnkə.*— Dit woord is tevens de benaming voor de *scheede* eener koe.
Klinken, *klīēnkə.*
—— *Klippələ*, met een of ander voorwerp gooien.
Klis, *klissə.*
—— *Klistüg*, een stuk ijzer, meest in den vorm van een platte schakel, dat gebruikt wordt bij de *tintəldō^{ə}zə.* Zie i. v. *tonder* en voor de beteekenis van *klis* (uit **kluts*) V. Dale blz. 846 i. v. *klutsen.*
Klit, *klittə.*
Klodder, *klò^{a}ddər*, klomp van meer of minder vloeibare stoffen. — Zie Dr. G. J. Boekenoogen, *De Zaansche Volkstaal*, kol. 453 i. v.
Kloen, *klōēn.*
Klok (klokhen), *kloekə.*
Klok (voorwerp), *klòkkə.*
Klomp, *klò^{a}mpə.*
—— *Klò^{a}mpjəs*, kandijklontjes.
Klont, *klò^{a}ntə.*

Kloof, *klōvə.*

Klooster, *klŏᵊstər.*

Kloot, *klŏᵊtə.*

Klooven, *klŏvə.*

Kloppen, *klŏᵃppə.*

Klos, *klŏᵃssə.*

Klotsen, *klŏᵃssə.*

Kluit, *klütə.*

Kluiven, *klüvə.*

—— *Klusjə*, kleine vracht, geringe arbeid of kleine draf. — Vgl. Dr. G. J. Boekenoogen, *De Zaansche Volkstaal*, kol. 460 i. v. *kluts.*

Klutsen, *klussə.*

Knagen, *knǣgə.*

—— *Knǣkər*, vuil uit den neus.

Knallen, *knaᵊllə.*

Knap (bvnw.), *knaᵊp.*

Knaster, *knaᵊstər.*

Knauwen, *knāᵊwə.*

Knecht, *kneᵃcht*; behalve in de gewone beteekenis ook vaak gebruikt in: *mən kneᵃcht*, een uitdrukk., synoniem met Ndl. *vriend*, in aanspraak.

Kneden, *knīᵉ.*

Knekelhuis, *knēkəlhüs.*

Knersen, *knaᵊrsə.*

Knetteren, *kneᵃttərə.*

Kneu, *kneu.*

Kneukel, *kneukəl.*

Kneuzen, *kneuzə.*

Knevel, *knēvəl.*

Knie, *knīejə.*

Knielen, *knīelə.*

Knikken, *knikkə.*

Knikker, *knikkər.*

Knip (werktuig), *knippə.*

Knobbel, *knŏᵃbbəl.*

Knoeien, *knōejə.*

Knoest, *knōest.*

—— *Knōetəl*, een soort van gebak. — Vgl. De Bo *Westvl. Id.*[2] i. v. *knuttel* en Molema blz. 211 i. v. *knoedel.*

Knoflook, *knŏᵃflōk.*

Knoop, *knòpə*, waarnaast ook heel dikwijls: *knŏᵃppə.*

Knop, *knŏᵃppə.*

Knor, *knŏᵃrrə*, in de bet. van:
a. gezwel.
b. groote hoeveelheid.

Knot, *knŏᵃttə.*

Knuist, *knüstə.*

Knuppel, *knuppəl.*

Knutselen, *knussələ.*

Koe, *kōejə.*

Koek, *koekə.*

Koekoek, *koekoek.*

—— *Koekoekspīejə*, schuim aan sommige planten, afkomstig van de schuimcicade.

Koel, *kōel.*

Koen, *Kōen* (alleen bekend als eigenn.).

Koepel, *koepəl.*

Koers, *kōērsə.*

Koets, *kōēsə.*

Koffer, *kò^{a}ffər.*

Koffie, *kò^{a}ffəjə.*

Kogel, *keugəl.*

Koken, *kōkə.*

Koker (voorwerp), *kōkər.*

Kokmeeuw, *kòkmi^{e}wə.*

Kol (bles), *kò^{a}llə.*

Kolder, *kò^{a}ldər.*

Kolk, *kò^{a}ləkə.*

Kom, *kò^{a}mmə.* — *Də kò^{a}mmə lǣtə rò^{a}ndgō^{ə}*: een gebruik bij bruiloften, wanneer de bruidsmeisjes bij de gasten rondgaan met een kom, waarin een mengsel van brandewijn en bessenwijn is. Hierin worden rozijnen en beschuit gedaan. Elk der gasten is verplicht een door de bruidsmeisjes gevulden lepel hiervan te gebruiken.

Kombuis, *kəmbüs.*

Komen, *kòmmə.*

Komfoor, *kəmfōr.*

Komijn, *kəmīēn.*

Komijnekaas, *kəmīēndə kǣzə.*

Komkommer, *kò^{a}mkò^{a}mmər.*

Kommer; *kò^{a}mmər*; ook bekend als *voornaam* voor mannen; met den verkleiningsuitgang *-tje* ook voor vrouwen.

Kommies, *kəmīēs.*

Komst, *kòmstə.*

Konijn, *knīēn.*

Koning, *keunək.*

Koningin, *keunəginnə.*

Kont, *kò^{a}ntə.*

Kontrei, *kò^{a}ntreijə.*

Kooi, *kō^{ə}jə.*

Kool (brandstof), *kōl.*

Kooltje vuur, *kōltjə vīēr*, een ranonkel, die dezen naam kreeg door haar sterk gekleurde bloempjes. — Bij Van Dale, blz. 865 i. v. *kooltje vuur*; *adonis autumnalis.*

Kool (gewas), *kō^{ə}lə.*

Koon, *kō^{ə}nə.*

Koopen, *kōpə.*

Koord, *kōrd.*

Koorts, *kōrsə.*

Koot, *kōtə.*

Kop, *kò^{a}p.*

—— *Kò^{a}pbōm*, knotwilg.

Koper, *kōpər.*

Koppel, *kò^{a}ppəl.*

—— *Kò^{a}ppəltjəduikələ.* — Vgl. Boekenoogen. *De Zaansche Volkstaal*, kol. 497 i. v. *koppeltjetuimelen.*

Koren, *kōrən.*

Korf, *kurəvə.*

Kornuit, *kərnuit.*

Korporaal, *kəprā^{ə}l.*

Korrel, *kò^{a}rrəl.*

Korren (oesters, mosselen en garnalen vangen), *kò^{a}rrə.* — Vgl. De Bo, *Westvl. Id.*[2] i. v. *korre.*

Korset, *kò^{a}rsje^{a}t.*

Korst, *kò^{a}rstə.*

Kort, *kò^{a}rt.*

Kost, *kò^{a}st.*

Kosten, *kò^{a}stə.*

Kot, *kò^{a}t.*

Kotter, *kò^{a}ttər.*

Koud, *kowd.*

Kous, *kowsə.*

Kozijn, *kərzīēn.*

Kraag, *krǣgə.*

Kraai (vogel), *kr*ȍ*jə.*

Kraaien, *kr*ȍ*jə.*

Kraal (koraal), *krǣlə.*

Kraam (tent), *krǣmə.*

Kraam (bevalling), *krǣm.*

Kraan (werktuig), *krǣnə.*

Krab, *kra^{ə}bbə.*

Kracht, *kra^{ə}cht.*

Kraf, *kra^{ə}ffə.*

Krakeel, *krəkī^{e}l.*

Krakeling, *krǣkəlīēnk.*

Kraken, *krǣkə.*

Kram, *kra^{ə}mmə.*

Kramp, *kra^{ə}mpə.*

Krans, *kra^{ə}nsə.*

Krant, *kra^{ə}ntə.*

Krap (mee —), *kra^{ə}p* (*mī^{e}* —).

Krap (varkensrib), *kra^{ə}bbə,* doch bijna uitsluitend is hiervoor in gebruik het Meerv. van 't verkleinw.: *kra^{ə}pjəs.* Na het slachten van een varken heeft een soort feestmaal (onder de huisgenooten) plaats, waarbij dezelfde vleeschspijs wordt gegeten onder den naam van: *vò^{a}rschə kribbən.* Aan familie en goede vrienden worden ze als proef van de slacht vaak gezonden.

Krap (bijw.), *kra^{ə}p.*

Kras (znw.), *kra^{ə}ssə.*

Kras (bvnw. en bijw.), *kra^{ə}s.*

Krassen, *kra^{ə}ssə.*

Krat, *kra^{ə}t,* doch alleen bekend in de samenstelling *a^{ə}chtər-kra^{ə}t* (onz.). Vgl. *Mnl. Wdb.* III kol. 2065 i. v. *cratte.*

Krauwel, *kr*ȍ*wəl,* ook in de beteekenis van *krab,* b.v. *Wa^{ə}t heij joe ən kr*ȍ*wəls ò^{a}p jə ha^{ə}nd.*

Krauwen, *kr*ȍ*wə.*

Krediet, *krədīēt.*

Kreeft, *krēftə.*

Kreek, *krēkə.*

Kregel, *krēgəl.*

Krekel, *krīēkəl.* Vgl. voor de dial. vocaal. van dit woord *Mnl. Wdb.* III, kol. 2078 i.v. *crekel.*

Kreng, *kringə.*
Krenken, *krīenkə.*
Krent, *krintə.*
Kreunen, *kreunə.*
Kreupel, *krēpəl.*
Krib(be), *kribbə.*
Kriebelen, *krïebələ.*
Kriek (kers), *krīekə.*
Kriel (klein goed), *krīel.*—Vgl. Kil. i. v. *kriel.*
Krieuwen, *krīewə.*
Krijgen (ontvangen), *krïegə.*
Krijt (stof), *krïet.*
—— *Krikkən,* houtskool, dat in nog glimmenden toestand uit het aschgat van de haardplaat wordt geschept en in een vuurpan, die een stoof moet verwarmen, wordt gedaan. Zie Kil. i. v. *krick-kolen.*
Krimp, *krimp.*
Krimpen, *krimpə.*
Krioelen, *kərjōelə.*
—— *Krō,* menigte. Zie *Mnl. Wbd.* III, kol. 2115 i.v. *crode.*
Kroeg, *kroegə.*
—— *Krōelə,* koesteren (zich —). Vgl. Boekenoogen, *De Zaansche Volkstaal,* kol. 519 i. v. *kroelen.*
Kroep, *kroep.*
Kroes, *krōes.*
Krols, *krò^{a}ls.*
Krom, *krò^{a}m.*
Kronkel, *krò^{a}nkəl.*
Kroon, *krô^{ə}nə.*
Kroos (waterlinze), *krô^{ə}st.*
Kroosje, *krô^{ə}sjə.*
Kroot (beetwortel), *krōtə.*
Krop (voor maag, gezwel en salade), *krò^{a}ppə.*
Krop (meel), *krò^{a}p*; vandaar: *krò^{a}pbrô^{ə}d,* dwz. brood, gebakken van zuiver, ongebuild meel.
Krot, *krò^{a}t.*
Kruid, *krüd.*
Kruiden, *krūjə.*
Kruidenier, *krūjənīer.*
Kruidnoot, *krüneutə.*
Kruidnagels, *krünǣgəls.*
Kruien, *krūjə.*
Kruik, *krükə.*
Kruim, *krüm.*
Kruin, *krünə.*
Kruipen, *krüpə.*
Kruis, *krüs.*
Kruit, *krüt.*
Kruiwagen, soms: *krüwǣgən.* Meestal evenwel:
—— *Kò^{a}rəwǣgən,* voor welken vorm men raadplege *Mnl. Wdb.* III, kol. 2117 i. v. *crodewagen.*
Kruizemunt, *krüzəmunt.*
Kruk (krukstok), *krikkə.*
—— *Krükəl,* huisje van zee-

slakken, zooals die aan 't strand worden gevonden.

—— *Krükəlǣr*, visscher, die uitgaat op de mosselvangst.

—— *Krükələ*, uitvaren op de mosselvangst.

Krul, *krullə*.

—— *Krulslē*, in 't Ned. beter bekend onder den naam: *bakslede*.

Kuchen, *kuchə*.

—— *Kudümə*, bij het knikkerspel den schietknikker houden tusschen het bovenste lid van den omgebogen duim en de kromming, die gevormd wordt door de binnenwaartsche ombuiging der overige vier vingers.

Kuieren, *kuijərə*. Zie Dr. J. te Winkel, *Gramm. fig.*[2] blz. 199 i. v.

—— *Kuijərstòk*. — Zie ook Dr. G. J. Boekenoogen, *De Zaansche Volkstaal*, kol. 531 i. v. *kuierstok*.

Kuif, *küvə*.

Kuip, *küpə*.

—— *Kuishǣmər*, een hamer om te *kuizen*. Zie bened. i. v. *kuizen*.

Kuit, *kēētə*.

Kuizen, *kuizə*, een rund dooden met den *kuishǣmər*. Vgl. voor de uitspraak en de schrijfwijze De Bo *Westvl. Id.*[2] i. v. *kuischen*, alin. 8.

Kunnen, *kunnə*.

Kunst, *kunstə*.

Kurk, *kurəkə*.

Kus, *kȍ^{a}s*. Vgl. Van Helten *Mnl. Spr.* p. 61 boven.

—— *Küs*, schoon, bv. *küs lēg*. — Vgl. De Bo, *Westvl. Id.*[2] i. v. *kuischen*, alin. 6.

—— *Küska^{ə}ləf*. Vgl. Dr. G. J. Boekenoogen, *De Zaansche Volkstaal*, kol. 531 i. v. *kuikalf*. — In dit dial. heeft het steeds de bet. van een vrouwelijk *kalf*. — Vgl. voor deze beteekenis Oprel, Dial. v. Oudb. blz. 66 i. v. *kȫis*.

Kussen (ww.), *kȍ^{a}ssə*.

Kussen (znw.), *kȍ^{a}ssən*.

Kust, *kust*.

Kut, *kuttə*.

Kuur, *kürə*.

—— *Kuzzəbutərə*, een mengsel van boter en reuzel, soms nog met bijvoeging van stroop. — Vgl. Ndl. *kuddeboter*. (Van Dale, blz. 894 i. v.).

—— *Kwa^ə*, uitroep tot aansporing met de beteekenis van *komaan*; zie ook i. v. *kwi*.

Kwaad, *kwǣd*.

Kwaal, *kwǣlə*.
Kwab(be), *kwa^{ə}bbə*.
Kwak, *kwa^{ə}k*.
Kwaken, *kwǣkə*.
Kwakkelen, *kwa^{ə}kkələ*.
Kwal, *kwa^{ə}llə*.
Kwansijs, *kwa^{ə}nsĭēs*.
Kwart, *kwa^{ə}rt*.
Kwartel, *kwa^{ə}rtəl*.
Kwartier, *kərtīēr*.
Kwast, *kwa^{ə}stə*.
Kwee, *kwē*.
Kweek (plant), *kwēkə*.
Kweeken, *kwēkə*.
Kweelen, *kwi^{e}lə*.
— —*Kwi*, uitroep tot aansporing.
—— *Kwibbə*, kin.
Kwijl, *kwĭēl*.
Kwijnen, *kwĭēnə*.
Kwijt, *kwĭēt*.
Kwikstaart, *wipstǣrtjə*; zie ook i. v. *bö^{ə}nzŏjərtjə*.
Kwispedoor, *kwispəldōr*.

L.

Laag (bvnw.), *li^{e}g*.
Laag (znw.), *lǣgə*.
—— *Lā^{ə}j* (van zand), mul b.v. *ən lā^{ə}jə we^{a}gt* = een mulle zandweg. Is dit oorspr. hetzelfde woord als *lŏgə*? Zie i. v.
Laan, *lǣnə*.
Laars, *lǣrzə*.
Laat, *lǣtə*.
Laatst, *le^{a}st*.
Lachen, *la^{ə}chə*.
Ladder, *la^{ə}ddər*, zoowel de naam van het klimwerktuig als die van de losse zijkanten van een boerenwagen.
Lade, *lǣ*.
Laden, *lǣ*.
Lak (o.), *la^{ə}k*.
Laken (znw.), *lǣkən*.
Lam, *la^{ə}m*.
Lamp, *la^{ə}mpə*.
Land, *la^{ə}nd*.
Lang, *la^{ə}nk*.
Langen, *la^{ə}ngə*.
Langs, *la^{ə}ngs*.
Langwerpig, *la^{ə}nkwurəpəg*.
Langzaam, *la^{ə}ngzǣm*.
—— *La^{ə}nkə*, 't weeke gedeelte van 't onderlijf, inzonderheid bij paarden. Zie *Mnl. Wdb.* IV, kol. 105 i. v. *lanke* en voor de beteekenis vooral De Bo, 609 i. v. *lanke*.
Lantaren, *la^{ə}ntǣrən*.
Lap, *la^{ə}ppə*.
Larie, *lā^{ə}rəjə*.
Lasschen, *la^{ə}sschə*.
Last, *la^{ə}st*.
Laster, *la^{ə}stər*.
Lat, *la^{ə}ttə*.
Laurier, *lərīēr*.

Lauw, *lǣw*.
Laveeren, *ləvērə*.
Laven, *lǣvə*.
Lawaai, *la^əwā^əj*.
Ledekant, *lēdəka^ənt*.
Leder, *lēr*.
Ledig, *lēg*.
Leed, *līᵉd*.
Leelijk, *līᵉlək*.
Leen, *līᵉn*.
Leenen, *līᵉnə*.
Leep (bvnw.), *līᵉp*.
Leer (leering), *līᵉrə*.
Leest, *līᵉst*.
Leeuw, *līᵉw*.
Leeuwerik, *ləwerəkə*. Zie voor dit woord *Mnl. Wdb.* IV kol. 304 i. v. *leewerike* en de aldaar aangehaalde *Wwddbb.*, alsmede Dr. J. te Winkel, *Gramm. Fig.*² blz. 296 en V. d. Helm *Proeven van Woordgronding* I, 40—56.
Leger, *lēgər*.
Leggen, *leᵃggə*.
Lei, (stof en voorw.), *leijə*. — Bovendien heeft dit woord de beteekenis van *vloertegel*.
—Lei (achterv.), *leijə*.
—— *Leijtjə* in: *ən leijtjə speᵃk*, een zekere maat voor de dikte van het ruggespek bij een varken. Moeten we in dit woord misschien een diminutief zien van 't znw. *lage*?
Leidstar, *leijsta^ərrə*.
Leisel, *leijsəl*.
Lek (znw. en bvnw.), *leᵃk*.
Lekken, *lēkə*.
Lekker, *leᵃkkər*.
Lel, *leᵃllə*, tevens ook gebruikt i. pl. v. *huig*.
Lelie, *lēləjə*.
Lemmer, *leᵃmmər*.
Lemoen, *ləmōēn*.
Lende, *leᵃndə*.
Leng (visch), *lingə*.
Lengen, *lingə*.
Lenig, *lēnəg*.
Lens (glas), *leᵃnzə*.
Lente, *leᵃntə*.
Lepel, *lēpəl*.
Les, *leᵃssə*.
Letten, *leᵃttə*.
Letter, *leᵃttər*.
Letteren, *leᵃttərə*, 't meest gebruikte woord voor: *borduren*.
Leugen, *leugən*.
Leuter, in de uitdr.: *a^ən də leutər howə* = aan den praat houden.
Leunen, *leunə*.
—— *Leunəs*, alleen nog bekend als voornaam. Zie Van Dale i. v.
Leven, *lēvə*.
Lever, *lēvərə*.

Lezen, *lēzə*; ook in de beteekenis van *verzamelen*, nl. van korenaren; vandaar de persn. *lēzərs*.
Liberaal, *bieldərāəl* of *liebərāəl*.
Lichaam, *lichæm*.
Licht (helder), *lichtə*.
Licht (niet zwaar), *lòchtə*.
—— *Lichtə*, longen van slachtvee. — Zie *Mnl. Wdb.* IV, kol. 475 i. v. *lichte* en Kluge, *Etym. Wdb.*[6] i. v. *lunge*.
—— *Lichtəbillə*, op den wipstoel zitten.
Lichten, *lichtə*.
Lid, *lid*, mv. *lēn*.
Lidmaat, *lidmæt*.
Liederlijk, *liedərlək*.
Liedje, *liedjə*.
Lief, *lief*.
Liegen, *liegə*.
—— *Liejə*, een aan weerszijden met boomen beplante, blind loopende weg; oorspronkelijk *lijde*. Vgl. *Mnl. Wdb.* IV kol. 492 i. v. *lide*, alsmede Kil. i. v. *lijd* (*lijde*, *lijd-wegh*).
—— *Liep*, uitgelubberd. — Vgl. De Bo, *Westvl. Id.*[2] blz. 542 i. v. *leep*.
Lier, *lierə*.
Lies, *liesə*.
Lieverlede (van —), *lievərlē* (*vaən* —).
Liggen, *liggə*.
Lij (beschutting), *leijə*.
Lijden, *liejə*.
Lijf, *lief*.
Lijk (dood lichaam), *liek*. In de beteekenis van *begrafenisplechtigheid* vinden we dit woord in de uitdr[n] *tə liekə gōə* en *tə liekə wēzə*. Zie ook *Mnl. Wdb.* IV, *kol.* 621 i.v. *lijc*.
—lijk (achterv.), —*lək*.
Lijken, *liekə*.
Lijm, *liem*.
Lijn (touw), *lienə*. 't Meerv. *lienən* beteekent steeds: (paarden)leidsels b.v. *Hie mòt noe aən də lienən*, fig. voor: hij wordt nu in de zaak (nl. boerderij) genomen.
Lijnzaad, *lienzæd*.
Lijst, *liestə*; ook als laatste lid der samenst. *schowliestə* d. i. schoorsteenmantel.
Lijster, *liestər*.
Likdoren, *likdōrən*.
Likken, *likkə*.
Lindeboom, *lindəbōm*.
Linker, *lienkər*.
Linksch, *lienksch*.
Linnen, *linnə*.
Lint, *lint*.
Lip, *lippə*.
List, *list*.

Litteeken, *litteijkən.*
Lodder, *Lòªddər*, alleen bekend als familienaam.
—— *Lòªdəreijn* (of *lōtəleijn*). — Zie Hildebrand, *Na vijftig jaar*[2], blz. 105.
Loeder, *lōēdər.*
Loef, *loef.*
Loeien, *lōējə.*
Loeren, *lōērə.*
—— *Lògə*, wasem, b.v. *Də lògə slēg dər òf.* — Vgl. *Fri. Wdb.* II, blz. 131 i. v. *loge.*
Lok, *lòkkə.*
Lokaal, *ləkāªl.*
Lokken, *lòkkə.*
Lol, *lòªl.*
Lommer, *lòªmmər.*
Lommerd, *lòªmmərd.*
Lomp (znw.), *lòªmpə.*
Lomp (bvnw.), *lòªmp.*
Long, *lòªngə.*
Lont, *lòªntə.*
Loochenen, *lòchənə.*
Lood, *lŏªd.*
Loods, *lŏªs.*
Loof, *lòf.*
Loog, *lòg.*
Looien, *lŏªjə.*
Look, *lòk.*
Loom, *lòm.*
Loon, *lŏªn.*
Loopen, *lòpə.*
Loos, *lŏªs.*
Loot, *lōtə.*
Lor, *lòªrrə.*
Los (bvnw.), *lòªs.*
Lot, *lòªt.*
—— *Lōtə*, dotje, fopspeen.
Louwmaand, *Lowmǣnd.*
Lubben, *lubbə.*
Lucht, *lòcht.*
Luchten, *lòchtə.*
Lui (znw.), *lui.*
Lui (bvnw.), *lui.*
Luiden, *lǖjə.*
Luier, *lǖrə.*
Luifel, *lüfəl.*
Luis, *lüs.*
Luisteren, *lüstərə.*
Lukken, *lòkkə.*
Lul, *lul.*
Lummel, *lumməl.*
Lurken, *lurəkə.*
Lust, *lust.*

M.

Maag (krop), *mǣgə.*
Maaien, *mòjə.*
Maak, *mǣk.*
Maal (maaltijd), *mǣl.*
Maan, *mǣnə.*
Maand, *mǣnd.*
Maandag, *Mǣndaªg.* Zie *Tijdschr.* XVIII, 21.
Maankop, *maªnəkòªp.*

Maar (voegw. en bijw.), *maᵊr.*
Maart, *Mǣrt.*
Maat (v.), *mǣtə.*
Maat (m.), *mā̆ᵊt.*
Maatjesharing, *mǣtjəshǣrənk.*
Macht, *maᵊcht.*
Mager, *mǣgər.*
Mak, *maᵊkkə.*
Maken, *mǣkə.*
Makkelijk, *maᵊkkələk.*
Makreel, *məkrīᵉl.*
Mal (bvnw.), *maᵊl.*
Malen (fijn maken en lastig zijn), *mǣlə.*
Malkaar, *məkā̆ᵊrə.* — Als wederkeerig pers. vnw. is geen andere vorm in gebruik dan deze; *elkander, malkander* en *elkaar* worden nooit gebezigd.
Malloot, *maᵊllṓᵊt.*
Malsch, *maᵊlsch.*
Maltentig, *maᵊlteᵃntəg.*
Mam, *maᵊmmə.*
Man, *maᵊn.*
Mand, *mò̄*, mv. *mò̄n.*
Manen (haren), *mǣnən.*
Manen, *mǣnə.*
Mangel (m.), *maᵊngəl.*
Manier, *mənīērə.*
Mank, *maᵊnk.*
Mantel, *maᵊntəl.*
Manteling, *maᵊntəlīēngə.*
Maria, *Mərīējaᵊ.*

Markt, *maᵊrt.*
Marmer, *maᵊrəmər.*
Mars, *maᵊrs.*
Marsepein, *maᵊrsəpeijn.*
Martelaar, *maᵊrtəlǣr.*
Mast, *maᵊst.*
Masteluin, *maᵊzəlün.*
Mat (vlechtwerk), *maᵊttə.*
Matig, *mǣtəg.*
Matras, *mətraᵊssə.*
Matroos, *mətrṓᵊs.*
Mauwen, *mā̆ᵊwə.*
Mazelen (mv.), *mǣzəls.*
Mee (drank en plant), *mīᵉ.*
Mee (bijw.), *mē.*
Meel, *mēl.*
Meenen, *mīᵉnə.* — Vgl. Te Winkel in *Feestbundel-De Vries,* 161.
Meer (znw.), *mēr.*
Meer (telw. en bijw.), *mīᵉr.*
Meerle, *mǣrəl.*
Mees, *mīᵉzə.*
Meest, *mīᵉst.*
Meester, *mīᵉstər.*
Meesteren (onder geneeskundige behandeling zijn), *mīᵉstərə.*
—— *Mīᵉstərsgōēd,* geneesmiddelen.
Meet, *mēt* in de uitdr.: *vaᵊn mēt òf aᵊn* = van 't begin af.
—— *Mīᵉtə,* elk van de stukken, waarin een door slooten enz.

omgeven stuk wei- of bouwland wordt verdeeld door greppels. Zeer waarschijnlijk is dit hetzelfde woord als *-meet* in *Ellemeet* e. d. Vgl. *Mnl. Wdb.* IV kol. 1332 i. v. 2 *meet* en ibid. kol. 943 i. v. *made*.

Meeuw, *mi'wə*.

Meewarig, *mēwærəg*.

Mei (maand), *Meijə*.

Meid, *meijd*.

—— *Meakkə*, deeg zoo ver bereiden, dat de bakker 't alleen behoeft te bakken.

Melaatsch, *məlæsch*.

Melk, *mealək*.

Melken, *mealəkə*.

Mengen, *mingə*.

Menie, *mēnəjə*.

Menig, *meanəg*; vgl. voor de voc. Molema, blz. 261 i. v. *mennig*, alsmede Van Helten, *Mnl. Sprkk.* § 116.

Mennen, *meannə*.

Mensch, *meanschə*.

Merel. Zie *meerle*.

Meren, *mērə*.

Merg, *murəg*.

Merinos, *Merənōas*.

Merk, *merək*.

Merrie, *merrəjə*.

Mes, *meas*.

Mest, *mis*.

—— *Mispit*, mestvaalt.

Mesten, *missə*.

Met (voorz.), *mit*.

Metaal, *mətæl*.

Meteen, *mədi'nə*.

Meten, *mētə*.

Meter (m.), *mētər*.

Metselen, *measselə*.

Meug, *meug*.

—— *Meulənær*, een Meikever, waarvan de schilden als met meel bestoven zien. — Vgl. De Bo, *Westvl. Id.*[2] i. v. *meulenaar*, alin. 2.

—— *Meutjə*, tante.

—— *Meuzəg*, tamelijk rijk. Is dit woord een afleiding van *moos* (= geld; vgl. Molema blz. 270 i. v. *moos*) of hetzelfde als *meezig* (lekker; zie Molema i. v.)?

Middag, *midda'g*.

—— *Middə*, een kwart H. L. Vgl. voor deze waarde *Mnl. Wdb.* IV kol. 1999 i. v. *mudde* en *muddekijn*.—Wat de vocaal betreft, behoort het tot den regel, genoemd in § 88.

Middel, *middəl*. In de beteekenis van *middellijf* is dit woord meestal Vrouwelijk.

Midden, *middən*.

Mier (insect), *mīerə*.

—·— *Mĭĕzələ*, stofregenen; cf. Molema, blz.263 i.v. *mieseln*.

—— *Mĭĕzərəg*, regenachtig; vgl. Boekenoogen, *De Zaansche Volkstaal*, kol. 638 i. v.

Mij, *mĭĕn* of *mən*.

Mijden, *mīējə*.

Mijl, *mĭĕlə*.

Mijmeren, *mĭĕmərə*.

Mijn (bez.vnw.), *mĭĕn* of *mən*.

Mijt (worm), *mĭĕtə*.

Mijter, *mĭĕtər* (verkorting van *Sodomiter*), eigenlijk alleen bekend in platte uitdr^{n} als: *ge^{a}kkən mĭĕtər*: dwaas.

Mikken, *mikkə*.

Milt, *miltə*.

Min (zoogster), *minnə*.

Minder, *mindər*.

—— *Minkə(ən-)*, eenige weinige.

Mis (znw.), *missə*.

Mis- (voorvoegsel), *mis-*.

Misbaar, *misbǣr*.

—— *Miskwǣm* (*Va^{ə}n īētəwa^{ə}t miskwǣm he^{a}* = onpasselijk zijn), onpasselijkheid. Vgl. voor den overgang tot deze beteekenis *Mnl. Wdb.* IV, kol. 1686 i. v. *miscomen* II^{2}, alsmede *N. Kl.* II, 4, 27.

Mispel, *mispəl*.

Misschien, *məschĭĕ*.

Misselijk, *missələk*.

Missen, *missə*.

Mist, *mist*.

Modder, *mò^{a}ddər*.

Moed, *mōēd*.

Moede, *mōēwə*.

Moeder, *mōēdər*.

Moer (van een schroef), *mōēr*.

Moerbezie, *mōērəbēzəm*.

Moes, *moes*.

Moeten (verplicht zijn), *mòttə*.

Mof (Westfaling), *Mò^{a}f*.

Mof (bontwerk), *mò^{a}ffə*.

Mogelijk, *meugələk*.

Mogen, *ma^{ə}gə*.

Moker, *mōkər*.

Mokkel, *mòkkəl*.

Mol (m.), *mò^{a}llə*.

—— *Mò^{a}lbò^{a}rd*, landbouwwerktuig. Zie De Bo *Westvl. Id.*^{2} i. v. *molberd*.

Molen, *meulə*.

Molm, *mò^{a}ləm*.

Mond, *mò^{a}nd*.

Monnik, *mò^{a}nnək*.

Monster, *mò^{a}nstər*.

Mooi, *mŏ́^{ə}j*.

Moor (m.), *Mōr*.

Moord, *mōrd*.

Moorden, *mōrə*.

Moordenaar, *mōrdənǣr*.

Moot, *mŏ́^{ə}tə*.

Mop (v.), *mò^{a}ppə*, alleen in de beteekenis van *koekje*.

Morel, *mərellə*.

Morgen (bijw.), *merəgə*.

Morgen (ochtend), *murəgə*, alleen in de uitdrukking: *gōejə murəgə* = goeden morgen.

Mormel, *murəməl*.

Morrelen, *mòarrələ*.

Morsdood, *mòarsdòəd*.

Mortier, *mərtīer*.

Morzel, *mòarzəl*.

Mos, *mòas*.

Mossel, *mòassəl*.

Mot (insect), *mòattə*.

Mot(regen), *mòat(rēgən)*.

Mout, *mowt*.

Mouw, *mowə*.

Mud, *mud*.

Mug, *mòggə*.

Muil (m.), *mül*.

Muil (v.), *mülə*.

Muildier, *müldīer*.

Muilezel, *mülēzəl*.

Muis, *müs*.

Muiten, *mütə*; dit woord is alleen bekend in de beteekenis van *ruien* (van vogels).

Muizenis, *müzənis*.

Mul, *mul*. — Zie Kil. i. v. *mul*.

Munt (geld), *munt*.

Munt (kruid), *munt*.

—— *Murəpəl*, marmeren knikker, die alleen gebruikt wordt als schietknikker.

Murw, *murəg*.

Musch, *mòassche*.

Muts, *mustə*.

Mutsaard, *mustərək*.

Muur (m.), *mūrə*.

Muziek, *məzīek*.

N.

Na, *næ*.

Naad, *næd*.

Naaf, *næf*.

Naaien, *nòjə*.

Naakt, *nækənd*.

Naald, *nældə*.

Naam, *næm*.

Naar (voorz.), *næ*.

Naar (bvnw.), *nāər*.

Naast, *næst*.

Nacht, *naəcht*.

Nachtegaal, *naəchtəgæl*.

Nachtmerrie, *naəchtmerrəjə*.

Nagel, *nægəl*.

Nar, *naərrə*.

Narreslede, *naərrəslē*.

—— *Naəssəlīengən*, nestels. Zie voor dezen vorm *Mnl. Wdb.* IV, kol. 2190 i. v. *nastelinc*.

Nat, *naət*.

Nauw, *nāəw*.

Navel, *næbəl*.

—— *Næbəlhüsjə*, het driehoekig stukje katoen of linnen, dat ter versterking in een split

(van een hemd b.v.) wordt gezet.
Navenant, *nævənaᵊnt.*
Neder, *nēr.*
Neef, *nēf.*
Neen, *nīᵉ*, maar *nīᵉnt* = *neen het.*
Neet (luizenei), *nētə.*
Neffens, *neᵃffəs.*
Negen, *nēgənə.*
Negentig, *tnēgəntəg.*
Neger, *nēgər.*
—— *Nēgəreᵃt*, langwerpige, dunne koekjes pruimtabak; cf. Molema, blz. 277 i. v. *negerrit.*
Nek, *nikkə.*
—— *Neᵃkkə*, zelfkant. — Vgl. De Bo, *Westvl. Id.*² i.v. *negge.*
Nemen, *nēmə.*
Nerf, *nerəvə.*
Nergens, *nīēvərs.* Vgl. De Bo² i. v. *nievers.*
Nering, *nērəgə.*
Nest, *nist.*
Nestelen(een nest maken), *nistələ.*
Net, *neᵃttə.*
—— *Neukə*, coïre; ook in de beteekenis van *zeuren*, b.v. *līēt nīēt tə neukənə.*
Neus, *neuzə.*
Neusdoek, *neusdoek*, 't gewone woord i. pl. v. *zakdoek.*
Nevel, *nēvəl.*

Nicht, *nichtə.*
Niemand, zie § 172.
Niemendal, *nimənd $\bar{a}^{\partial}$ lə.*
—— *Nīēmeugər*, iemand, die niet gemakkelijk te onthalen is, een lekkerbek.
Nier, *nīērə.*
Niet (bvnw. en znw. = *lot*), *nīētə.*
Opm. Niet = *nit* in *nimən-dāᵊlə.* — Ook in: *ət is nīētə.* Vgl. *wel.*
Niets, *niks.*
Nieuw, *nīēw.*
Niezen, *nīēzə.*
Nijd, *nīēd.*
Nijnagel, *nīēnægəl.*
Nijpen, *nīēpə.*
Nikker, *nikkər.*
Nis, *nissə.*
Noch, *nòch.*
Noemen, *noemə.*
Nog, *nòg.*
Nog niet eens, *nòg gīᵉn īᵉns.*
Nok (van het dak), *nòkkə.*
Nommer, *nòᵃmmər.*
Nood, *nôᵊd.*
Nooden, *nôᵊ.*
Noodweer (hevig onweder), *nôᵊd-wēr.*
Nooit, *nôᵊjt.*
Noord, *Nōrd.*
Noot (zangnoot en vrucht), *neutə.*
Nop, *nòᵃppə.*

Nu, *noe.*

Nuchter, *nòchtər.*

Nuf, *nuffə.*

Nul, *nul.*

Nut, *nut.*

O.

Och, *òch.*

Ochtend, *òchənd.*

Oester, *ōestər.*

Of, *òf.*

Oker, *ōkər.*

Okkernoot, *òkkərneutə.*

Oksel, *òksəl.*

Okshoofd, *òkshōᵊd.*

Olie, *ōləjə.*

Olifant, *ōljəfaᵊnt.*

—— *Ôᵒləkə*, vleien. Vgl. *Taalk. Bijdr.* II, 211; en Winkler *Dial.* II, 173.

Olm, *òᵃləm.*

Om, *òᵃm.*

—— *Òᵃməndəbīē*, ongeveer.

Ommezien, *òᵃmməzīēn*; het diminutief is als znw. in gebruik b.v. *ək kòmmə ən òᵃmməzīēntjə bīē jə* = ik kom heel even bij je. — Vgl. *Nav.* 1875 blz. 348.

Omtrent, *òᵃmtreᵃnt.*

Onbeschoft, *òᵃmbəschòᵃft.*

Onbesuisd, *òᵃmbəsüsd.*

Onder, *òᵃngər*; evenwel *òᵃngərə* in *vaᵊn òᵃngərə* = onderaan.

Ondershands, *òᵃngərshaᵊns.*

Onderweg (bijw.), *òᵃngərwēgə.*

Ongansch, *òᵃngaᵊnsch.*

On, gevolgd door 't Praef. van 't Part. Perf. *ge* wordt: *òᵃngə*, b.v. *òᵃngədǣ* = ongedaan, met een uitspraak der *ng* als in Ndl. *zingen.*

—— *Òᵃngərleᵃstən*, laatst. — Zie Oprel *Dial. v. Oudb.* blz. 74 i. v. *onderlest.*

Ongeveer, *òᵃngəvēr*, waarin de *ng* wordt uitgesproken als in Ndl. *ingewand.*

Onmacht, *òᵃmmaᵊcht.*

Onnoozel, *òᵃnnōᵊzəl.*

Onraad, *òᵃnrǣd.*

Ons (znw.), *òᵃns.*

Ons (vnw.), *üs.*

Onstuimig, *òᵃnstüməg.*

—— *Òᵃnt* = vies, vuil; geregeld in de staande uitdr. *òᵃntən stīēnkərd*, een minachtende uitdrukking voor een vuil mensch. — Zie voor de verklaring van dit Adj. *Taalgids* IV, blz. 40.

Ontberen, *òᵃmbērə.*

Ontbreken, *òᵃmbrēkə.*

Ontdaan, *òᵃndǣ.*

Ontrieven, *òᵃntrīēvə.*

Ontzag, *òᵃmzaᵊg.*

Ontzien, *òᵃmzīējə.*

—— *Òᵃnwīēs* (accent op de 1ᵉ

lettergreep), dwaas. — Vgl. Molema blz. 305 i.v. *onwies*.
Ooft, *ǒft*.
Oog, *ǒgə*.
Ooglijk, *ǒchələk*.
Oogst, *oest*.
Ooievaar, *ǒəjəvǣr*.
Ooit, *ǒəjt*. — Vgl. voor de voc. Franck in *Tijdschr*. XVII, 83 en Kern in *Tijdschr*. XIX, 201.
Ook, *ǒk*; als tusschenw. *ǒ*. Zie § 227.
Oolijk, *ǒələk*.
Oom, *nǒm*.
Oor, *ǒərə*.
Oord, *ōrd*, alleen bekend uit plaats- en familienamen.
Oordeel, *ǒərdīel*.
Oorlam, *ǒərlaəm*.
Oorlog, *ōrlǒg*.
Oorsprong, *ǒərsprǒank*.
Oorveeg, *ǒərvǣgə*.
Oorzaak, *ǒərzǣkə*.
Oost, *ǒəst*.
Ootmoed, *ǒətmōed*.
Op, *ǒap*.
Open, *ōpə*.
Opgaan, *ǒapgǒə*; alleen gebruikt in: *ǒapgǒə bīē dən īen ǒf ǒr* d. i. vóór de godsdienstoefeningen naar een familielid of kennis gaan, ten einde zich daar te kleeden enz. voor de kerk, wat alleen gedaan wordt door de buiten het dorp wonenden.
Opgaren, *ǒapgǣrə*, met de beteekenis van *oprapen, verzamelen* (de laatste vooral gebezigd van eieren, die niet worden verkocht).
——— *Ǒapklīe*, kleeden na het werk of, om uit te gaan. — Vgl. Molema, blz 310 i. v. *opkled*.
Opper, *ǒappər*.
——— *Ǒaprīe* (uit: **opreiden*), opruimen.
Opril, *ǒapreal* (fra. *appareil*); vgl. De Bo², 51 en *Taal- en Letterbode* I, 280 vgl.
Oprispen, *ǒaprispə*.
——— *Ǒapsuddərə*, kliekjes een korten tijd stoven. — Zie De Bo, *Westvl. Id.*² i. v.
Oranje, *Ōraənjə*.
Orde, *ǒardə*.
Orgel, *urəgəl*.
Orthodox, *ǒattərdǒks*.
Os, *ǒassə*.
Otter, *ǒattər*.
Oud, *owd*. — Veelvuldig in gebruik als vocatief is *owən*, dat in beteekenis overeenkomt met Ndl. vocatieven

als *vriend*, *meisje*, *dame*, enz.

—— *Owdtə*, leeftijd.

Oven, *ōvən*.

Over (voorz.), *ōvər*.

—— *Ōverrōēst*, gehemelte. Dit woordt raakt bijna geheel en al in onbruik; alleen de ouderen van dagen bedienen er zich nog vrij regelmatig van. De jongeren kennen bijna uitsluitend *verhemelte*. — 't Tweede lid dezer samenst. is 't Mnl. *roest*. Vgl. Dr. E. Verwijs, *Bloemlezing uit Middelned. dichters*, IV, Woordenlijst blz. 332 i. v. *roest* en voor de beteekenis van *over* *Mnl. Wdb.* V kol. 2062 i. v. *over*.

—— *Owən* (?) (*tən* — *kòmmə*), te land komen.

P.

Paaien, *pāᵊjə*.

Paal, *pǣlə*.

Paap, *pǣp*; alleen als scheldwoord in gebruik, waarvoor met dezelfde beteekenis ook vaak dient *Ròmschən kikkər*.

Paar, *pǣr*.

Paard, *pǣrd*.

Paars, *pǣrs*.

Paasch-, *Pǣsch-*.

Pacht, *paᵊcht*.

Pad (o.), *paᵊd*.

Pad (v.), *paᵊddə*.

Pak, *paᵊk*.

Pal (znw.), *paᵊllə*.

Pal (bijw.), *paᵊl*.

Paleis, *pəleijs*.

Paling, *pǣlənk*.

Palm, *paᵊləm*.

Pan, *paᵊnnə*.

Pand, *paᵊnd*.

Paneel, *pənīᵉl*.

Pantoffel, *pəntòᵃffəl*.

Pap, *paᵊppə*.

Papaver, *pəpāᵊvər*.

Papegaai, *paᵊpəgāᵊjə*.

Papier, *paᵊmpīēr*.

Paradijs, *pərədīēs*.

Paradijsappel, *pərədīēsaᵊppəl*, een soort van zeer vroegen, zoeten of zuren appel.

Paraplu, *pərəplǖ*.

Parasol, *pərəsòᵃl*.

Pardoes, *pərdoes*.

Parel, *pǣrəl*.

Parelmoer, *pǣrəlmōēr*.

Park, *paᵊrək*.

Parmantig, *pərmaᵊntəg*.

Part (deel), *paᵊrt*.

Partij, *pərtīējə*.

Pas (tred en tijdstip), *paᵊs*. Ook in de uitdrukking: *òᵃp daᵊt paᵊs* = op dat oogenblik en

als verkleinw. met de bijwoordel. *s* in: *pa*^{ə}*sjəs* = kort (geleden).

Paschen, *Pǣschə*. Vgl. *Mnl. Wdb.* VI, kol. 37 i. v. *Paesschen* en *Tijdschr.* XVIII, blz. 22.

Pastei, *pəsteijə*.

Patrijs, *pətrĭĕs*.

Paus, *pows*.

Pauw, *pòwə*.

Peen, *pē*, mv. *pējən*, ook in de beteekenis van *tuinwortelen*.

Peer, *pērə*.

Pees, *pēzə*.

Peet, *pēt*.

Pegel, *pēgəl*.

Peil, *peijl*.

Peinzen, *peijnzə*.

Pek, *pik*.

Pekel, *pēkəl*.

Pellen (ww.), *pe*^{a}*llə*.

Pen (schrijfpen), *pe*^{a}*nnə*.

Pen (houten nagel), *pinnə*.

Penning, *pe*^{a}*nnək*.

Pens, *pe*^{a}*ns*.

Penseel, *pəsī*^{e}*l*.

Peper, *pēpərə*.

Peperhuisje, *pēpərhüsjə*.

Pepermunt, *pēpərəme*^{a}*nt*.

Perceel, *pərsī*^{e}*l*.

Perk, *perək*.

Perkament, *perəkəme*^{a}*nt*.

Perzik, *pirəksə*. Vgl. met dezen vorm 't Middelnederl. *peseker*; zie Te Winkel, *Gramm. fig.*^{2} blz. 175.

Pest, *pe*^{a}*st*.

Pet, *pe*^{a}*ttə*.

Peterselie, *pīētərsēləjə*.

Peul (zaaddoos), *peulə*.

Peul (peuluw), *peulə*.

Pezerik, *pēzdərək*.

—— *Pĭĕlə*, jonge eend. — In Groningen ook gebruikt als lokwoord. Zie Molema, blz. 322 i. v. *piel* en hier i. v. *poelə*.

—— *Pĭĕlō*, bombazijn. — Vgl. Gallée, *Wdb. van het Geld. en Overijs. Dial.* i. v.

Piepen, *pīēpə*.

Pieterman, *pīētərma*^{ə}*n*.

Pij, *peijə*.

Pijjakker, *pĭĕje*^{a}*kkər*.

Pijl, *pĭĕlə*.

Pijn (smart), *pĭĕnə*. — Evenzoo in: *ət is də pĭĕnə nīēt wǣrd* = 't is de moeite niet waard.

Pijp, *püpə*.

Pijpedopje, *püpədò*^{a}*pjə*. — Meestal wordt hiervoor echter gebezigd 't volgende woord.

—— *Püpəslüfjə*, pijpedop. Zie voor *slüfjə* Franck *Etym. Wdb.* i. v. *sloven*.

Pikken (bijten), *pikkə*. — Ook

gezegd van *erwten maaien*; het werktuig, hiervoor gebruikt, heet dan ook *ertəpikkər* of *pikkər*.

—— *Pikkər*, kleine zeis, om erwten mede te maaien. Vgl. *Nav.* 1875 Jaarg. XXV blz. 313 i. v. *pik*.

Pil, *pillə*.

Pilaar, *pəlǣrə*.

Pimpelmees, *pimpəlmiᵉzə*.

Pimpelpaars, *pimpəlpǣrs*.

Pink (vinger en jong rund), *pīēnkə*.

Pinksteren, *Pīēnstərə*.

Pip (vogelziekte), *pip*.

Pis, *pis*.

Pissebed, *pissəbeᵃddə*.

Pissen, *pissə*.

Pit (van een lamp en kern), *pittə*.

Plaag, *plǣgə*.

Plaat, *plǣtə*.

Plaats, *plǣsə*.

Plagge, *plaᵊggə*.

Plamuren, *pləmūrə*.

Plan, *plaᵊn*.

Plank, *plaᵊnkə*.

Plant, *plaᵊntə*.

Plas, *plaᵊssə*.

Plassen, *pluᵊssə*.

Plat (bvnw.), *plaᵊt*.

Plecht, *pleᵃchtə*.

—— *Pleijn* (fra. *plaine*), vrijuit, b.v. *Zə lōpə dīᵉr maᵊr pleijn nǣ binnə*.

Pleister, *plōᵊstər*.

Plek, *pleᵃkkə*, meer in gebruik dan *plǣsə*; zoo regelmatig in: *īētəwaᵊt ōᵃp zən pleᵃkkə zeᵃttə*.

Plezier, *pləzīēr*.

Plicht, *plicht*.

Plint, *plintə*.

Ploeg (werktuig), *ploegə*.

Ploeg (verzamelnaam), *ploeg*.

Plok (plokgeld), *plòk*.

—— *Plòkkə*, ruif. — Zie O p r e l *Dial. v. Oudb.* blz. 77 i. v. *plòk*.

Plomp, *plòᵃmp*.

Plonzen, *plòᵃnzə*.

Plooi, *plōᵊjə*.

Pluim, *plümə*; meestal ook gebruikt in plaats van *vērən* (van vogels).

Pluis (werk), *plüzə*.

Pluis (bvnw.), *pluis*.

Pluizen, *plüzə*.

Pluk, *plòk*.

Plukken, *plòkkə*.

Poeder, *poējər*.

—— *Poelə*, lokwoord voor jonge eenden.

Poep (Duitscher), *Poep*.

Poes, *püs*, doch, behalve in den voc., ook in de andere Casus

in gebruik voor *kat*. Vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v. 1 *poes*.

Poespas, *poespaᵊs*.

Poetsen, *pōēsə*.

Pok, *pòkkə*.

—— *Pōkə*, lichaam, buik, in 't bijzonder van dieren b.v. *ət pæ̅rd heijt zēkər pīēnə in də pōkə*. — Hoewel dit woord ook van den mensch wordt gebezigd, klinkt het dan plat.

Poken, *pōkə*.

Polder, *pòᵃldər*.

Pollepel, *pòᵃllēpəl*.

Pols, *pòᵃlsə*.

Polsstok, *pòᵃlstòk*.

Pompoen, *pəmpōēn*.

Pond, *pòᵃnd*.

Pondspeer, *pòᵃnspērə*.—Vgl. Van Dale blz. 1327 i. v. *pondspeer*.

—— *Pòᵃngərbòm*, boom, waarmede een wagenvracht hooi of graan vastgesjord wordt. Vgl. Kil. i. v. *ponterboom*.

—— *Pòᵃngərlīēnə*, het eind touw, dat noodig is, om vast te sjorren.

—— *Pòᵃngərə*, werken met *pòᵃngərbòm* en *-līēnə(n)*.

Pook, *pōkə*.

Poort, *pōrtə*.

Poos, *pòᵊs*. Het mv. van dit woord, steeds voorafgegaan door 't lidw. *de*, dus: *də pòᵊzən* is het meest gewone woord voor *stuipen*. — Vgl. voor de beteekenis het Gron. woord *terminen*.

Poot, *pòᵊt*.

Pop, *pòᵃppə*.

Populier, *pòᵃpəlīērə*.

Porie, *pōrəjə*.

Porselein (groente en aardewerk), *pòᵃssəleijn*.

Port (vracht), *pòᵃrt*.

Portaal, *pərtæ̅l*.

Post (stijl), *pòᵃstə*.

Post (alle andere beteekⁿ), *pòᵃst*.

Pot, *pòᵃt*.

Poten, *pōtə*.

Poter, *pōtər*.

Praaien, *prāᵊjə*.

Pracht, *praᵊcht*.

—— *Praᵊkkə*, fijn maken en mengen van eten, vaak met de bijvoeging: *deur məkāᵊrə*. Vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v. *prachen* en Molema blz. 335 i. v. *praksel*.

Pram, *praᵊmmə*.

Prangen, *praᵊngə*.

Praten, *præ̅tə*.

Preek, *prēkə*.

Preeken, *prēkə*.

Prei, *preijə.*
Prent, *preᵃntə* of *printə.*
Present, *pərzeᵃnt.*
Prieel, *pərjīᵉl.*
Priem, *prīemə.*
—— *Priegə,* zich inspannen; vgl. Mnl. *prighe.*
Priem, *prīemə.*
Priester, *prīestər.*
Prijken, *prīekə.*
Prijs, *prīes.*
Prik, *prikkə.*
Prikslee, *prikkəslē.*
Prins, *prins.*
Probeeren, *pərbērə.*
Proesten, *prōestə.*
Proeven, *prōvə.*
Profeet, *prəfēt.*
Professor, *pərfeᵃstər.*
Profijt, *pərfīet.*
Profijtertje, *pərfīetərtjə.*
Prompt, *prōᵃnt.*
Pronken, *prōᵃnkə.*
Prooi, *prōᵊjə.*
Prop, *prōᵃppə.*
Proper, *prōpər.*
Pruik, *prükə.*
Pruim, *prümə.*
Psalm, *saᵊləm.*
Pui, *puijə.*
Puik, *puik.*
Puilen, *pülə.*
Puimsteen, *pümstīᵉn.*
Puin, *pün.*
Puist, *püstə.*
Puit (kikvorsch), *püt.* — Ook in het kinderrijm:

Pīetərneᵃllə
Zaᵊt in də weᵃllə;
Zə sprōᵃng dər üt
Aᵊs ən grōᵊtə püt.

Puitaal, *pütǣlə.*
—— *Pütəblōmə,* hondsdraf. Glechoma hederacea Linn.
Punt, *punt.*
Purper, *purəpər.*
Put, *pittə.*
Puts, *puzə.*
Putten, *pittə,* alleen gebruikt in de beteekenis van *scheppen van vloeistoffen.*
—— *Puzə,* etter, (lat. *pūs*).

Q.

Quasi, *kwāᵊsəjə.*
Quitantie, *kwīetaᵊnsjə.*

R.

Ra, *rāᵊ.*
Raad, *rǣd.*
Raadsel, *rǣsəl.*
Raaf, *rāᵊvə.*
Raaghoofd, *rǣgshōᵊd.*
Raak (bijw.), *rǣk.*
Raam (venster), *rǣm.*
Raap, *rāᵊpə.*

Raar, *rā^ər.*

Raat, *rǣt.*

Rad (vlug), *raᵊd.*

Raden, *rǣ.*

Radijs, *rədĭĕs.*

Rafel, *rǣfəl.*

Rag, *raᵊggə.*

Ragebol, *rǣgəbòᵃl.*

Raken, *rǣkə.*

Rakker, *raᵊkkərd.*

Ram, *raᵊm.*

Ramen, *rǣmə.*

Ramenas, *raᵊmənaᵊs.*

Rammelen, *raᵊmmələ.*

Ramp, *raᵊmpə.*

Rand, *raᵊnd*, mv. *rȍn.*

Rang, *raᵊnk.*

Rank (twijg), *raᵊnkə.*

Ransel, *raᵊnsəl.*

Ransig, *raᵊnzəg.*

Rantsoen, *raᵊnsōēn.*

Rapen (ww.), *rǣpə.*

Rarekiek, *rāᵊrəkĭĕk.*

Ras (geslacht), *raᵊs.*

Rasp, *raᵊspə.*

Rastering, *raᵊstərĭĕnk.*

Rat, *ròᵃttə.*

Ratel, *rǣtəl.*

Ratelen, *rǣtələ.*

Ratjetoe, *raᵊtjətoe.*

Rauw, *rǣw.*

Ravotten, *rəvòᵃttə.*

Razen, *rǣzə.*

Recht (bvnw.), *reᵃchtə.*

Recht (znw.), *reᵃcht.*

Rechtvaardig, *reᵃchtvǣrdəg.*

Redden, *reᵃddə.*

Redderen, *riddərə.*

Redelijk, *rēdələk.*

Reden, *rēdə.*

Redeneeren, *ridənērə.*

Rederijker, *rēdərĭĕkər.*

Reede, *rīᵉ.*

Reeden, *rīᵉ.*

Reef, *rīᵉf.*

—— *Rīᵉkaᵊmmə*, haarkam. — Cf. Molema blz. 342 i. v. *redkam.*

Reeling, *rēlənk.*

Reep (smalle strook), *rīᵉpə.*

Reet (spleet), *rīᵉt.*

Regeeren, *rəgērə.*

Regel, *rēgəl.*

Regen, *rēgən.*

Reiger, *reijgər.*

Reiken, *rīᵉkə.*

Reis, *reizə.*

Reizen, *reisə.*

Rek (latwerk), *reᵃk.*

Rekel, *rēkəl.*

Rekenen, *rēkənə.*

Rekken, *reᵃkkə.*

Renet, *rəneᵃttə.*

Rente, *reᵃntə.*

Repel, *rēpəl.*

Reu, *reu.*

Reuk, *rōkə.*
Reus, *reuzə.*
Reuzel, *reuzəl.*
Reven, *rïevə.*
Rib, *ribbə.*
Richel, *richəl.*
—— *Rīek*, drietandige mestvork.
Riem, *rīemə.*
Riet, *rīet.*
Rij, *rïe.*
Rijden, *rīejə.*
Rijf, *rïevə*; 't Ndl. *hark* is onbekend, zoodat ook i. pl. v. Ndl. *harken* in gebruik is: *rïevə.*
Rijgen, *rïegə.*
Rijk (bvnw.), *rïekə.*
Rijkelijk, *rïekələk* (ruim), b.v. *'k Hea rïekələk gənògt* = 'k Heb ruim genoeg. — Vgl. Molema blz. 347 i. v. *riekelk.*
Rijm, *rïem.*
Rijp (bvnw.), *rïepə.*
Rijp (znw.), *rïep.*
Rijpen, *rïepə.*
Rijs, *rïes.*
Rijst, *rïest.*
Rijtuig, *rïetüg.*
Rijven (harken), *rïevə.*
Rijzen, *rïezə.*
Rillen, *rillə.*
Rimpel, *rimpəl.*
Ring, *rīenk.*
Rinkelen, *rīenkələ.*
Rinsch, *rinsch.*
Rist, *rissə.*
Ritselen, *rissələ.*
Rivier, *rəvīerə.*
Rochel, *ròchəl.*
Roede, *rōewə* of *rōeə.*
Roef, *roef.*
Roeien, *rōejə.*
Roekeloos, *roekəlōəs.*
Roem, *roem.*
Roep, *rōp.*
—— *Roepæ̈rd*, vandehandsche paard. — Zie ook i. v. *haənd-pæ̈rd.*
Roepen, *rōpə.*
Roer (stuur), *rōer.*
Roeren, *rōerə.*
Roes, *roes.*
Roest, *rōest.*
Roet, *rōet.*
Roezemoezen, *roezəmoezə.*
Rog, *ròggə.*
Rogge, *ròggə.*
Royaal, *rəjāəl.*
Rok (kleedingstuk), *ròkkə.*
Rol, *ròallə.*
Rollaag, *ròallæ̈g.*
Rome, *Rōmə.*
Rommel, *ròamməl.*
—— *Ròaməlòammə*, rondom.
Romp, *ròampə.*
Rond, *ròand.*

Rood, *rŏ°d.*
Roodvonk, *rŏ°jŏ^a^nk.*
Roof (korst), *rȍf.*
Rooien, *rŏ°jə.*
Rook (m.), *rȍk.*
Room, *rȍm.*
Roomsch, *Rȍmsch.*
Roos, *rōzə.*
Rooster, *rŏ°stər.*
Rooven, *rȍvə.*
Rot (bvnw.), *rŏ^a^ttə.*
Rotten, *rōtə.*
Rouw, *rowə.*
Rozijn, *rəzīēnə.*
Rug, *rik*; ook het hooge middengedeelte eener *mīᵉtə*; zie aldaar.
Ruif, *rüvə.*
Ruig, *roeg.*
Ruiken, *rükə.*
Ruilen, *ruilə.*
Ruimschoots, *rümschŏ°s.*
Ruin, *rün.*
Ruineeren, *vərrinəwērə.*
Ruischen, *rüschə.*
Ruit (glas), *rütə.*
Ruk, *rȍk.*
Rukken, *rȍkkə.*
Rumoer, *rəmōēr.*
Rund, *rund.*
Rups, *rispə.* — Vgl. voor dezen vorm De Bo[2] i.v. *ripsem.*
Rust (het rusten), *rustə.*
Rusten, *rustə.*
Ruw, *roeg.*
Ruzie, *rüzəjə.*

S.

Saai, *sā°j.*
Sabel (zwaard), *sā°bəl.*
Saffraan, *stŏ^a^ffræn.*
Sajet, *səjeᵃt.*
Salade, *slǣ.*
Salie, *sā°ləjə.*
Salpeter, *sa°lpētər.*
Samen, *sǣmə.*
Sap, *sŏ^a^p.*
Sas (o.), *sa°s.*
Satan, *Sā°ta°n.*
Satijn, *sətīēn.*
Saus, *sows.* Zie ook i. v. *sop.*
Schaaf, *schǣvə.*
Schaak, *schǣk.*
Schaal, *schǣlə.*
Schaap, *schǣp.*
Schaar (werktuig), *schīᵉrə.* Vgl. Van Helten *Mnl. Sprkk.* § 21, Opm. 2.
Schaars(ch), *schǣrs(ch).*
Schaats, *schǣsə.*
Schacht, *scha°chtə.*
Schade, *schǣ.*
Schaden, *schǣ.*
Schaduw, *schǣ.*
Schakel, *schǣkəl.*
Schaken, *schǣkə.*

Schako, *sja^{ə}kō.*
Schalk, *scha^{ə}lək.*
Schallebijter, *scha^{ə}lləbīētər.*
Schalm, *scha^{ə}ləm.*
Schaloos, *schǣlō^{ə}s.*
Schamen, *schǣmə.*
—— *Scha^{ə}mpəljōēn*, voorbeeld.— Vgl. Oudemans. *Bijdr. tot een Middel- en Oudnederl. Woordenb.* VI, blz. 112 i. v. 1 *schampeljoen* en Kiliaen, blz. 554 i. v. 2 *schampelioen.*
Schandalig, *scha^{ə}ndā^{ə}ləg.*
Schande, *scha^{ə}ndə.*
Schans, *scha^{ə}nsə.*
Schar, *scha^{ə}rrə.*
Scharnier, *schərnīēr.*
Scharrelen, *scha^{ə}rrələ.*
Schat, *scha^{ə}ttə.*
Schateren, *schǣtərə.*
Schaven, *schǣvə.*
Schavot, *schəvō^{a}t.*
Schavuit, *schəvüt.*
Scheede, *schī^e.*
Scheef, *schī^{e}f.*
Scheel (znw. en bvnw.), *schēl.*
Scheen, *schī^{e}nə.*
Scheiden, *schī^e.* — Zie Te Winkel in *Feestbundel-De Vries*, 157.
Schelden, *sche^{a}llə.*
Schelf, *sche^{a}ləft.*
Schelling, *sche^{a}llənk.*
Schelm, *sche^{a}ləm.*
Schelvisch, *sche^{a}ləvisch.*
Schemer, *schēmər.*
Schenken, *schīēnkə.*
Schep, *sche^{a}ppə.*
Schepel, *schēpəl.*
Scheppen, *sche^{a}ppə.*
Scheren, *schērə.* — *Schērəns gō^ə* is de gewone uitdrukking voor: *zich gaan laten scheren.*
Scherf, *scherəvə.*
Scherm, *scherəm.*
Scherp, *scherəp.*
Scheur, *schōrə.*
Scheuren, *schōrə.*
Scheut, *schōtə.*
Schicht, *schichtə.*
Schichtig, *schichtəg.*
Schielijk, *schīērlək.*
Schieten, *schīētə.*
Schiften (van vochten), *schiftə.*
Schijf, *schīēvə.*
Schijn, *schīēn.*
Schijnen, *schīēnə.*
Schijten, *schīētə.*
Schik, *schik.*
Schil, *schillə.*
Schildpad, *schildpa^{ə}ddə.*
Schilfer, *schiləfər.*
Schim, *schimmə.*
Schimmel, *schimməl.*
Schimpen, *schimpə.*
Schink (dijstuk), *schīēnkə.*

Schinkel(lichaamsdeel), *schīēnkəl*.
Schip, *schip*.
Schipperij, *schippərdərīējə*.
Schobbejak, *schò^{a}bbəja^{ə}k*.
Schoeiing, *schōējənk*.
Schoen, *schōēwə*, mv. *schōēnən*.
Schoer, *schōērə* (schouder).
—— *Schōērma^{ə}ntəl*, een wijd hangende mantel, die om den hals sluit en verder als een zak het lichaam omgeeft. — Zie ook Nav. 1855, *Bijblad* CXLIV.
Schoft (schouder), *schò^{a}ft*.
Schoft (rusttijd), *schò^{a}ft*. Zie ook i. v. *schōvə*.
Schok (stoot), *schòk*.
Schokken, *schòkkə*.
Schol, *schò^{a}llə*.
Schonk, *schò^{a}nkə*.
Schoof, *schòvə*.
Schooien, *schò^{ə}jə*.
School, *schōlə*.
Schoon (helder), *schò^{ə}nə*.
Schooner, *schōēnər*.
Schoot, *schò^{ə}t*.
Schop (stoot), *schò^{a}p*.
Schop (spade), *schò^{a}ppə*.
Schoppen, *schò^{a}ppə*.
Schor, *schò^{a}rrə*.
Schoren, *schōrə*.
Schorre, *schò^{a}rrə*.
Schorremorrie, *schò^{a}rrəmò^{a}rrəjə*.
Schors, *schò^{a}rsə*.
Schorseneer, *schò^{a}rsənērə*.
Schort, *schò^{a}rtə*.
Schot (voortgang en het schieten), *schò^{a}t*.
Schotel (vaatwerk), *schutəl*. Zie Van Helten, *Mnl. Sprkk.* blz. 62 Opm. 2.
Schoteldoek, *schutəldoek* (vaatdoek).
—— *Schutəlētən*, gestampte spijzen.
—— *Schōtəvischjə*, stelkelbaarsje; zeker zoo genoemd om zijn snelle bewegingen.
Schots, *schò^{a}sə*.
Schotsch, *schò^{a}sch*:
—— *Schò^{a}ttəkò^{ə}jə*, een door hekwerk afgebakende ruimte, waarin losloopend vee wordt bewaard, tot de eigenaar het opeischt. — Vgl. Molema blz. 375 i. v. *schutten*.
Schouder, *schōērə*. Vgl. ook N. Kl. III *Huygens' Boer*, 99, 10.
Schouw (schoorsteen), *schowə*. — *Schowlīēstə*, schoorsteenmantel.
Schouw (toezicht), *schowə*.
—— *Schōvə*, rusten tusschen de werktijden. — Vgl. De Bo *Westvl. Id.*[2] blz. 874 i. v. 2 *schoven*.
Schraag, *schrǣgə*.

Schraal, *schrā^əl.*

Schram, *schra^əmmə.*

Schrap (bijw.), *schra^əp.*

Schrap (streep), *schra^əppə.*

Schrapen, *schrǣpə.*

Schreeuw, *schrīᵉw.*

Schreeuwen, *schrīᵉwə.*

—— *Schrēpəl,* wiedmes; cf. ags. *screpan.*

Schrift, *schriftə.*

Schrijven, *schrīēvə.*

Schrik, *schrik.*

Schroef, *schroevə.*

Schroeien, *schrōējə.*

Schroeven, *schroevə.*

Schroken, *schrǒkə.*

Schroom, *schrǒm.*

Schroot, *schrǒ^ət.*

Schubbe, *schubbə.*

Schuchter, *schòchtər.*

Schudden, *schòᵃddə.*

Schuif, *schüvə.*

Schuilen, *schülə.*

Schuim, *schüm.*

Schuins (bijw.), *schuins.*

Schuinte, *schüntə.*

Schuit, *schütə.*

Schuiven, *schüvə.*

Schuld, *schuld.*

Schulp, *schuləpə.*

Schuren, *schǖrə*, ook in de bet. van *schrobben,* b.v. *də strǣtə schǖrə.*

Schurft, *schurəft.*

Schurk, *schurək.*

—— *Schurəvəlīēnk*, een dijk, opgeworpen van graszoden en bezet met braamtakken, die *hǣmētən* omgeeft.

Schutting, *schuttənk.*

Schuur, *schǖrə.*

Schuw, *schōēwə.*

Selderij, *seᵃldərīējə.*

Sering, *sərīēngə.*

Servet, *serəveᵃt.*

Servies, *serəvīēs.*

Sidderen, *siddərə.*

Sieraad, *sīērǣd.*

Signet, *singəneᵃt.*

Sijpelen, *zīēpələ.*

Sijsje, *seijsjə.*

Sik, *sikkə;* alleen in den voc. tegen een geit: *sik.*

Sikkel (maaiwerktuig), *zēkəl.*

Sinds, *sins.*

Sintel, *zintəl.*

Sissen, *sissə.*

Sits, *sis.*

Sjaal, *sjā^əl.*

Sjees, *sēs.*

Sjerp, *serəp.*

Sjouwen, *sowə.*

Slaaf, *slǣf.*

Slaag, *slǣg.*

Slaan, *slǒ^ə.*

Slaap (van het hoofd), *slǣpə.*

Slabbakken, *sla^əbba^əkkə.*

Slabbe, *sla°bbə.*
Slacht, *sla°chtə.*
Slachten, *sla°chtə.*
Slag, *sla°g.* Ook in de uitdr.: *ò^a^p sla°g* = terstond.
Slak, *sla°kkə.*
Slang, *sla°ngə.*
Slap (letterl. bet.), *slò^a^p,* b.v. *Wa°t ha°ngt da°t towə tòch slò^a^p,* doch in figuurl. bet. *sla°p* b.v. *ək vōēlə mən eijgə erəg sla°p.*
Slapen, *slǣpə.*
Slecht, *sle^a^cht.*
Slede, *slē.*
Sleep (werkingsnaam), *slēp.*
Sleep (deel eener japon), *slēpə.*
Sleepen, *slēpə.*
Slepen, *slēpə.*
Slet, *sle^a^ttə.*
Sleuf, *sleuvə.*
Sleuren, *sleurə.*
Sleutel, *slōtəl.*
—— *Slīējə,* schuw; alleen gebruikt van runderen, b.v. *ən slīējə kōējə.*
Slieren, *slīērə.*
Sliet, *slīētə.*
Slijm, *slīēm.*
Slijpen, *slīēpə.*
Slijten, *slīētə.*
Slik, *slik.*
Slikken, *slikkə.*
—— *Slikva°ngərs,* slobkousen van linnen, door de boerenarbeiders gebruikt.
Slim, *slim.* Vaak ook gebruikt in de beteekenis van *scheef,* b.v. *zə heijt slimmə* (d. i. *scheeve*) *schōērən.*
Slinger, *slīēngər.*
Slinken, *slīēnkə.*
Slip, *slippə.*
Slobkous, *slò^a^bkowsə,* naast *slikva°ngərs* in gebruik.
Sloep, *sloepə.*
Slok, *slòk.*
Slons, *slò^a^nzə.*
Sloof, *slōvə.*
Sloop, *slōpə.*
Sloot, *slō°t.*
Slop, *slò^a^p.*
Slordig, *slò^a^rdəg.*
Slot, *slò^a^t.*
Sloven (zwoegen), *slōvə.*
—— *Slüfjə,* dat, behalve in de samenst. *püpəslüfjə* (zie i. v.), alleen voorkomt met de beteekenis van *dopje;* vgl. bovendien *vīēngərslüfjə.*
Sluiken, *slükə.*
Sluipen, *slüpə.*
Sluis, *slüs.*
Sluiten, *slütə.*
Slurpen, *slurəpə.*
Smaak, *smǣkə.*

Smaken, *smǣkə.*
Smakken, *sma^{ə}kkə.*
Smal, *sma^{ə}l.*
Smeden, *smē.*
Smeer, *smǣr.*
Smelt, *sme^{a}lt.*
Smelten, *sme^{a}ltə.*
Smeren, *smǣrə.*
Smeulen, *smeulə.*
Smid, *smid.*
Smidse, *smissə.*
Smijdig, *smīējə*; zie voor dezen vorm Franck *Etym. Wdb.* i. v. *smijdig* en Molema blz. 387 i. v. *smui.*
Smoel, *smōēl.*
Smokkelen, *smòkkələ.*
Smoren, *smōrə.*
Smous, *smows.*
Smout, *smowt.*
Snaar, *snǣrə*; zelden nog voorkomende in de beteekenis van *schoonzuster.*
Snauwen, *snā^{ə}wə.*
Snavel, *snǣvəl.*
Snede, *snē.*
Snees (twintigtal), *snī^{e}s.*
Sneeuw, *snī^{e}w.*
Snert, *snert.*
Snibbe, *snibbə,* gebruikt van en tegen een zeer kattig meisje.
Snibbig, *snibbəg.*
Snijden, *snīējə.*
Snikken, *snikkə.*
—— *Snikkərə,* hout, zonder doel, aan kleine stukjes snijden.
Snip, *snippə.*
Snoeien, *snōējə.* — Zie voor de beteekenis *eten,* Van Dale i. v. *snoeien.*
Snoek, *snoekə.*
Snoepen, *snōpə.*
Snoet, *snoet.*
—— *Snòkkə,* rukken.
Snor (knevelbaard), *snò^{a}rrə.*
Snorken, *snurəkə.*
Snorren, *snò^{a}rrə.*
Snot, *snò^{a}t.*
Snottebel, *snò^{a}ttəbe^{a}llə.* Naast de letterl. beteekenis heeft dit woord die van *vrucht* en wel vrucht van een *naaldboom* (Taxis baccata). Deze vrucht heeft een zachtroode schil en is gevuld met een slijmachtig, bijna helder vocht. — Vgl. Gallée, *Wdb. van het Geld. en Overijs. Dial.* blz. 62 i. v. *snòtterbèze.*
Snuif, *snuf.*
Snuit (lichaamsdeel), *snüt.*
Snuiven (snuif gebruiken), *snuffə.*
Snuiven (ademen), *snüvə.*
Soep, *soepə.*
Soes (gebak), *soes.*
Sok, *sòkkə.*

Soldaat, *sò^{a}ldā^{ə}t.*

Solliciteeren, *stò^{a}lləstērə.*

Som, *sò^{a}mmə.*

Sommige, *sò^{a}mməstə,* een analogon naar *eenigste.*

Somtijds, *sò^{a}mtīes.*

Soort, *sōrt.*

Sop (uitgeperst vruchtensap), *sò^{a}p.*

—— *Zo^{a}ppə,* saus.

Spaak, *spī^{e}kə.*

Spaak loopen, *spǣk lòpə.*

Spaan, *spò^{ə}n.*

Spaander, *spò^{ə}ndər.*

Spaansch, *Spǣnsch,* behalve in:

Spaansche zeep, *Spa^{ə}nsjə zī^{e}pə.*

Spade (znw.), *spǣ.*

Span (v.), *spa^{ə}nnə.*

Span (o.), *spa^{ə}n,* ook in de bet. van *een paar verloofden* of *gehuwden.*

Spannen, *spa^{ə}nnə.*

Spant, *spa^{ə}nt.*

Spar, *spa^{ə}rrə.*

Sparen, *spǣrə.*

Spartelen, *spa^{ə}rtələ.*

Spat (aderspat), *spa^{ə}ttə.*

Spat (druppel), *spī^{e}tə.*

Spatten, *spī^{e}tə.*

Specht, *spe^{a}chtə.*

Speeksel, *spī^{e}ksəl.*

Speen, *spēnə.*

Speer, *spērə.*

Spek, *spe^{a}k.*

Spel (vermaak), *spe^{a}l.*

Spel (zaak), *spil,* b.v. *ət is ən rā^{ə}r spil* = 't is een rare zaak.

Spel (voorwerp, vooral paard en wagen, boerderij, enz.), *spul,* b.v. *Zə he^a dər hī^{e}lə spul vərkòcht.*

Speld, *spe^{a}ldə.*

Spelden, *spe^{a}llə.*

Spelen, *spēlə.*

Spellen, *spe^{a}llə.*

Sperwer, *spa^{ə}rəwər.*

Spichtig, *spichtəg.*

Spie (bout of wig), *spīejə.*

Spiegat, *spīega^{ə}t.*

Spiegel, *spīegəl.*

Spier (musc.), *spīerə.*

Spiering, *spīerənk.*

Spijker (nagel), *spīekər.*

Spijl, *spīelə.*

Spijt, *spīet.*

Spikkel, *spikkəl.*

Spil, *spillə.*

Spin, *spinnə,* doch meestal:

—— *Kò^{a}ppəspinnə.* Denzelfden vorm treft men ook aan in 't Middelnederl. — Zie *Mnl. Wdb.* III kol. 1889 i. v. 1 *coppespinne.*

Spinazie, *spīenā^{ə}zəjə.*

Spinde, *spinnə.*

Spinnen, *spinnə.*

Spitten, *spıttə.*

Spleet, *splī^{e}tə.*
Splijten, *splī^{e}tə.*
Splinter, *splintər.*
Spoelen, *spōēlə.*
Spoken, *spōkə.*
Spon, *spò^{a}nnə.*
Sponde, *spò^{a}ngə*, maar steeds in samenstell., nl. *be^{a}stēspò^{a}ngə.*
Spons, *spò^{a}nzə.*
Spook, *spōk.*
Spoor (v.), *spōrə.*
Spoor (o.), *spōr.*
Sport, *spò^{a}rtə.*
Spotten, *spò^{a}ttə.*
Spraak, *sprǣkə.*
Sprank, *spra^{ə}nkə.*
Spreeuw, *sprī^{e}wə.*
Sprei, *spreijə.*
Spreiden, *sprī^{e}.* — Zie Te Winkel in *Feestbundel-De Vries*, 161.
Spreken, *sprēkə.*
Sprenkelen, *sprīēnkələ.*
Spreuk, *spreukə.*
Spriet, *sprīētə.*
Springen, *sprīēngə.*
Sprinkhaan, *sprīēnkhǣn.*
Sproeien, *sprōējə.*
Sproet, *sprōētə.*
Sprokkelen, *spròkkələ.*
Sprong (m.), *sprò^{a}nk.*
Sprong (borstbeen van een vogel), *sprò^{a}ngə.*
Spruw, *sprōēwə.*
Spui, *spui.*
Spuit, *spuitə.*
Spurrie, *spurrəjə.*
Spuug, *spīējə.*
Spuwen, *spīējə.*
Staaf, *stǣvə.*
Staak, *stǣkə.*
Staal (metaal en monster), *stǣl.*
Staan, *stò^{ə}.*
Staart, *stǣrtə.*
—— *Stǣrtbī^{e}n*, stuit.
Staat, *stǣt.*
Staatsie, *stā^{ə}sjə.*
Stad, *sta^{ə}d*, mv. *stēn.*
Stakkerd, *sta^{ə}kkərd.*
Stal, *sta^{ə}l.*
Stam, *sta^{ə}mmə.*
Stamelen, *stǣmələ.*
Stampen, *sta^{ə}mpə.*
Stand, *sta^{ə}nd.*
Stander, *sta^{ə}ndər.*
Stang, *sta^{ə}ngə.*
Stank, *sta^{ə}nk.*
Stap, *ste^{a}p.*
Stapel, *stǣpəl.*
Stappen, *ste^{a}ppə.*
Stee (plekje), *stē*. Evenals op Flakkee is *stē* 't algemeene woord voor boerderij, b.v. *Va^{ə}n stē nǣ turəp kòmmə.*
Steek, *stēk.*
Steel, *stēlə.*

Steen, *stī*^{e}*n*.
Steiger, *steijgər*.
Steigeren, *steijgərə*.
Steil, *steijl*.
Stek (v.), *ste*^{a}*kkə*.
Stekel, *stēkəl*.
Steken, *stēkə*.
Stel, *ste*^{a}*l*.
Stelen, *stēlə*.
Stellen, *ste*^{a}*llə*.
Stem, *ste*^{a}*mmə*.
Stempel, *ste*^{a}*mpəl*.
Stengel, *stĭĕngəl*.
Ster, *sta*^{ə}*rrə*.
Sterk, *sterək*.
Sterven, *sturəvə*.
Steun, *steun*.
Steunen, *steunə*.
Steur (m.), *steurə*.
Steur (v.), *steur*.
Steven, *stēvən*.
Stevig, *stēvəg*.
Stiefbroeder, *stĭĕfbrōēr*.
Stier, *stĭēr*.
Stijf, *stĭĕf*.
Stijfsel, *stĭĕsəl*.
Stijgen, *stĭĕgə*.
Stijl (stut), *stĭĕlə*.
Stijven, *stĭĕvə*.
Stikken, *stikkə*.
Stil, *stillə*.
Stinken, *stĭĕnkə*.
Stip, *stippə*.

Stippel, *stippəl*. Ook in de uitdr.: *ət ŏ*^{a}*p də stippəl va*^{ə} *jə ŏgə he*^{a} = de staar hebben.
Stoeien, *stōējə*.
Stoel, *stōēlə*.
Stoep, *stoepə*.
Stof (stoffage en stuifzand), *stò*^{a}*f*.
Stok, *stòk*.
Stoken, *stōkə*.
Stollen, *stò*^{a}*ltə*.
Stolp, *stò*^{a}*ləpə*.
Stom, *stò*^{a}*m*.
Stomp (overblijfsel), *stò*^{a}*mpə*.
Stoof, *stōvə*, ook in de beteekenis van *meekrapfabriek*.
Stoom, *stŏm*.
Stoomboot, *stò*^{a}*mbŏ*^{ə}*tə*.
Stoop, *stōpə*.
Stoot, *stŏ*^{ə}*t*.
Stooter (munt), *stŏ*^{ə}*tər*.
Stop, *stò*^{a}*ppə*. Meestal ook gebr., waar in 't Ned. *kurk* voorkomt.
Stoppel, *stò*^{a}*ppəl*.
—— *Stò*^{a}*ppəlla*^{ə}*nd*, land, waarvan de vruchten zijn geoogst.
Stoppen, *stò*^{a}*ppə*, doch ook vaak gebruikt in de beteekenis van *op bezoek komen*, b.v. *Jə mòt əs kòmmə stò*^{a}*ppə*. — De oorsprong van deze uitdrukking is: onder het rooken van een pijp wat komen praten.
Storen, *steurə*.

Storm, *sturəm.*

Storten, *stòᵃrtə.*

Stotteren, *stòᵃttərə.*

Stout, *stowt.*

Stoven, *stōvə.*

Straal, *stræ̅lə.* — Zeer dikwijls komt, vooral onder de arbeiders, voor de uitdr.: *ən stræ̅lə bittərə* voor *een glas bitter.*

Straat, *stræ̅tə.*

Straf (znw.), *straᵊffə.*

Straf (bvnw.), *straᵊf,* in de verbogen vormen: *straᵊvə.*

Strak, *streᵃk.*

Strakjes, *straᵊkjəs.*

Straks, *straᵊk.*

Stralen, *stræ̅lə.*

Stram, *straᵊm.*

Stramien, *strəmi̅en.* — Zie Franck, *Etym. Wdb.* i. v. *stamet.*

Strand, *strangə.*

Streek (landstreek), *strēkə.*

Streelen, *strīᵉlə.*

Streep, *stri̅epə.* Vgl. Kluge⁶ i. v. *streifen.*

Streng (znw. en bvnw.), *stringə.*

Strepen, *stri̅epə.*

Striem, *stri̅emə.*

Strijd, *stri̅ed.*

Strijden, *stri̅ejə.*

Strijken, *stri̅ekə.*

Strik, *strikkə.*

Stronk, *stròᵃnkə.*

Stront, *stròᵃnt.*

Stroo, *strṑᵊ.*

Strooien (bvnw.), *strṑᵊn,* b.v. *ən strṑᵊn hōed.*

Strooien (ww.), *strṑjə.*

Strook, *strṑkə.*

—— *Strṑkə,* de „keuvel" opzetten; vooral gezegd van jonge meisjes, die haar gaan dragen.

Stroom, *strṑm.*

Stroop, *strōpə.*

Stroopen, *strṑpə.*

Strop, *stròᵃppə.*

Strot, *stròᵃttə* of *strṑᵊtə.*

Struif, *strüf.*

Struik, *strükə.*

Struikelen, *strükələ,*ook gebruikt van iemand, die niet slaagt voor een examen.

Struis (m.), *strüs.*

Stug, *stug.*

Stuiken, *stükə,* alleen in: *in məkāᵊrə stükə,* d. i. *ineenzakken.*

Stuip, *stüpə.* Zie i. v. *poos.*

Stuiter, *stuitər.*

—— *Stuitjə,* klein poosje. Zie *Taal- en Letterb.* III, blz. 176.

Stuiven, *stüvə.*

Stuiver, *stüvər.*

Stuk, *stik,* ook vaak in de bet. van: *boterham.* Vandaar:

—— *Stikkəzaᵊkjə*, boterhammenzakje.
Sturen, *stīērə*.
Stut, *stuttə*.
Stuur, *stīēr*.
Stuursch, *stūrsch*.
Suf, *suf*.
Suiker, *sükərə*.
—— *Sükərpē*, suikerbiet.
Suizen, *süzə*.
Sukade, *səkāᵊdə*.
Sukkel, *sòkkəl*.
Sulfer, *sòᵃləfər*; ook de ouderwetsche zwavelstok heette en heet nog: *sòᵃləfər*.

T.

Taai, *tòi*.
Taak, *tǣkə*.
Taal, *tǣlə*.
Taan, *tǣn*.
Taart, *tǣrtə*.
Tabak, *təbaᵊk*.
Tachtig, *taᵊchtəg*.
Taf, *taᵊf*.
Tafel, *tǣfəl*.
Tak, *taᵊk*.
Takel, *tǣkəl*.
Talie (1/16 el), *tǣləjə*.
Tam, *teᵃm*.
Tamelijk, *tǣmələk*.
Tand, *taᵊnd*; mv. *tòn*.
Tang, *taᵊngə*.
Tante, *taᵊntə*; dit woord verdringt hoe langer hoe meer *meutjə*; zie i. v. *meutjə*.
Tapijt, *təpīēt*.
Tappen, *taᵊppə*.
Tarbot, *taᵊrəbòᵃt*.
Tarwe, *terəvə*.
Tas, *taᵊs*.
Tasch, *taᵊsschə*.
Tassen, *taᵊssə*.
Tast, *taᵊst*.
Te, *tə*.
Teeder, *tīᵉr*.
Teef, *tēf*.
Teek, *tēkə*.
Teeken, *teijkən*.
Teelt, *tēlt*.
Teen (van den voet), *tīᵉ*, mv. *tīᵉnən*.
Teen (twijg), *tīᵉn*.
Teer (znw.), *tēr*.
Tegel, *tēgəl*.
Tegen, *tēgə*.
Teil, *teijlə*.
Tekst, *teᵃkstə*.
Telen, *tèlə*.
Tellen, *teᵃllə*.
Tengel, *tingəl*.
Tent, *teᵃntə*.
Tepel, *tēpəl*.
Terdege, *tərdēgə*.
Teren, *tērə*.
Tergen, *terəgə*.

Terpentijn, *terəpəntīēn.*
Terrein, *təreijn.*
Test, *teᵃstə.*
Testament, *teᵃstəmeᵃnt.*
Teugel, *teugəl.*
Teuten, *teutə.*
Tevreden, *təvrē.*
Thans, *aᵊnthaᵊns* of *ənthaᵊns.*
Thee, *thē.*
Tichel, *tichəl.*
Tien, *tīēnə.*
Tier, *tīēr.*
Tieren, *tīērə.* Dit ww. wordt bijna uitsluitend gebezigd in de beteekenis van *razen.*
Tiet, *tīētə,* borst of tepel.
—— *Tīētə,* kuiken.
Tij, *tīējə.*
Tijd, *tīēd.*
Tijding, *tīējə.*
Tijger, *tīēgər.*
Tijk, *tīēk.*
Tikken, *tikkə.*
Tikker, *tikkər;* persoon en arreslede voor 2 personen.
Tiktak, *tikətaᵊk.*
Tilbury, *tilbərīē.*
Tillen, *tillə.*
Timmeren, *tummərə.*
Tin, *tin.*
—— *Tintəl,* alleen voorkomende in de samenst. *tintəldōᵊzə* of *tintəltunnə*(tonderdoos). —Vgl. voor *tintəl* Franck *Etym. Wdb.* i. v. *tondel* en Kluge *Etym. Wdb.*[6] i. v. *zünden.*
Tintelen, *tīēntələ.*
Tjalk, *tjaᵊləkə.*
Tjingelen, *tjīēngələ.*
—— *Tjoekə,* kuiken. Figuurlijk wordt dit woord gebruikt in: *geᵃkkə* (*dwēēzə*) *tjoekə* d. i. grappenmaker of onnoozele ('t laatste in ironischen zin).
Tobbe, *tòᵃbbə.*
Toch, *tòch.*
Tocht, *tòcht.*
Tochtig, *tòchtəg.*
a. tocht (van lucht).
b. van koeien in den paartijd; b.v. *dīē koējə mòt nēē dən stīēr; hīē is tòchtəg.*
Todde, *tòᵃddə.*
Toe, *toe.*
Toen, *toe.*
Toer, *toērə.*
Toets, *toēsə.*
Tol, *tòᵃllə.*
Ton, *tunnə.*
Tonder; zie *tintəl.*
Tong, *tòᵃngə.*
Toom, *tōm.*
Toon (teen), *tōᵊn.*
Toon (klank), *tōᵊnə.*
Toonen, *tōᵊnə.*

Tooveren, *tòvərə.*
Tor, *tòarrə.*
Toren, *tōrən.*
Tornen, *tòarənə.*
Tortel, *tòartəl.*
Tot, *tòat.*
Touter(en), *towtər(ə).*
Touw, *towə.*
Traag, *trǣg.*
Traan (m.), *trǣnə.*
Traan (v.), *trǣn.*
Tralie, *trǣləjə.*
Trap (m.), *traəp.*
Trap (v.), *traəppə.*
Trappen, *traəppə.*
Tras (o.), *traəs.*
—— *Traəs*, regenbak.
Travalje, *prəvǣləjə.* — Zie *Taal- en Letterbode*, I, blz. 286 vlgg.
Trechter, *treachtər.*
Tred, *tread.*
Trede, *trē.*
Treden, *trē.*
Treeft, *trēft.*
Tref, *treaf.*
Treiteren, *treijtərə.*
Trekpot, *treakpòat.* Zoo heet ook altijd een theepot.
Trens, *treans.*
Treuren, *treurə.*
Trijp, *trïept.*
Trillen, *trillə.*
Troef, *troef.*
Troep, *troep.*
—— *Troētəlaəchtəg*, nuffig, b.v. *Waət klïedt zə dər eijgə tòch troētəlaəchtəg!*
Troetelen, *troētələ.*
Troffel, *tròaffəl.*
Trog, *tròggə.*
Troggelen, *tròggələ.*
Trommel, *tròamməl.*
Tronie, *tròənəjə.*
Troon, *tròən.*
Troost, *tròəst.*
Tros, *tròassə.*
Trots(ch), *tròas(ch).*
Trouw (v.), *trow.*
Trouwen, *trowə.*
Trui (jak), *trui.*
Tuig, *tüg.*
Tuimelen, *tümələ.*
Tuin, *tün*, ook de benaming van de ruimte in een kerk binnen 't doophek.
Tuit, *tütə.*
Tuitlamp, *tütlaəmpə.*
Tule, *tülə.*
Tulp, *tuləpə.*
Turen, *tǖrə.*
Turf (m.), *turəvə.*
Turf (v.), *turəf.*
Tusschen, *tusschə.*
Tusschenbeide, *tusschəbïe.* Vgl. *beide.*
Twaalf, *twealəvə.*

Twee, *twīᵉ*.

Tweeling, *twīᵉlĭēnk*.

Twijfel, *twüfəl*.

Twijn, *twĭēn*.

—— *Twint*, ondertusschen. Waarschijnlijk is *twint* ontstaan uit *te wind* = terloops.

Twintig, *twintəg*.

Twist, *twist*.

U.

Uil, *ül*, (de naam voor *vogels* en *vlinders*; 't laatste woord is zelfs onbekend).

Uit, *üt*.

—— *Ütrīᵉ*, uitkammen met de bijvoeging van *hǣr*, b.v. *Kwi, ək zaᵊl mən hǣr əs ütrīᵉ*. — *Ütrīᵉ* staat voor **uitreiden*. — Vgl. ook Molema blz. 290 i. v. *oetreien*.

Ulevel, *üləveᵃl*.

Urmen, *urəmə*.

Uur, *ūrə*.

Uw, *jōēw*.

V.

—— *Vāᵊj*, suf, slaperig; ook van den geest gebruikt.

Vaak (znw.), *vǣkə*. *Vǣkə heᵃ* enz. is de gewone uitdrukking voor Ndl. *slaap hebben*.

Vaal, *vǣl*.

Vaarkoe, *vǣrə kōējə*.

Vaars, *vǣrzə*.

Vaart, *vǣrt*.

Vaas, *vǣzə*.

Vacant, *fĭēkaᵊnt*.

Vacht, *vaᵊchtə*.

Vadem, *vǣm*.

Vader, *vāᵊdər*.

Vagevuur, *vǣgəvĭēr*. Vgl. ook *vegen*.

Vak, *vaᵊk*.

Val (m.), *vaᵊl*.

Val (v.), *vaᵊllə*.

Valies, *fərlĭēs*.

Valk, *vaᵊləkə*.

Vallen, *vaᵊllə*.

Valsch, *vaᵊlsch*.

Van (voorz.), *vaᵊn*.

Vang, *vaᵊngə*.

Vangen, *vaᵊngə*.

Vangst, *vaᵊngstə*.

Varen (znw.), *vǣrən*.

Varen (ww.), *vǣrə*.

Varken, *verəkə*. In overdrachtelijken zin gebezigd voor: Ndl. *stoffer*, dat, evenals Ndl. *schuier*, niet gebruikt wordt.

Vast, *vaᵊst*.

Vastenavond, *Vaᵊstənǣvənd*. — Aan de oude Carnavalfeesten herinnert nog te Ouddorp, waar sedert jaren geen Katholieken zelfs meer zijn, het volgende rijm:

Va⁹stənæ̅vənd, hōērəkind,
'k Heᵃ nòg īᵉnən ma⁹n,
'k Heᵃ nòg īᵉn kleijn kīēkəltjə,
Da⁹t mòt ər va⁹n æ̅vənd a⁹n;
In a⁹s mən kīēkəltjə nīēt kōkə wil,
Da⁹n wōrt mən pòᵃtjə vül;
In a⁹s ək mən pòᵃtjə schūrə wil,
Da⁹n tintəlt mīēnən düm;
In a⁹s ək mən dümpjə werəmə wil,
Da⁹n va⁹lt mən deurtjə in slòᵃt;
In a⁹s ək mən deurtjə ōpənə wil,
Da⁹n va⁹l ək mit mən ga⁹t in 't
[*verəkənskòᵃt.*
Hīēr ən stōēl in dīᵉr ən stōēl,
Òᵃp īēləkən stōēl ən kòᵃssən;
Meijsjə, how jə kinnəba⁹k toe,
Òf ək slò⁹ ər mit də koekəpa⁹n
[*tusschən.*
A⁹chtər in də eᵃsschə,
Dīᵉr liggə də eijtjəs zeᵃssə,
Vrowtjə, nēm dər vüvə va⁹n
In læ̅t ər īᵉntjə liggə.
A⁹chtər in də òᵃssə,
Dīᵉr ha⁹ngə də la⁹ngə wòᵃrstən;
Vrowtjə, snīēj ma⁹r nīēt tə dīēp,
Snīēj ma⁹r in jə dümpjə nīēt.
'k Heᵃ zò⁹ la⁹ngə mit də ròᵃmməl-
[*pòᵃt əlōpə,*
'k Heᵃ nòg gīᵉn geᵃld òᵃm brò⁹d tə
[*kōpə.*
A⁹llə ba⁹kkərīējə, stōēlən òᵃp zīējə!
Gēf mə ən duitjə, da⁹n gò⁹ ək
vərbīē.

Vastenavondzotje, *va⁹stənæ̅vənd-zòᵃtjə* (sneeuwklokje). Zie ook *Fēbrəwā⁹rīēgeᵃkjəs.*
Vat, *va⁹t.*
Vechten, *veᵃchtə.*
Veder, *vērə.*
Vee, *vīᵉ.*
Veel, *vēl.*
Veelvraat, *vēlvræ̅t.*
Veen, *vēn.*
Veer (overvaart), *vēr.*
Veertien, *vīᵉrtīēnə.*
Veertig, *fīᵉrtəg.*
Vegen, *væ̅gə.*
Veilen, *veijlə.*
Veilig, *veijləg.*
Veinzen, *veijnzə.*
Vel, *veᵃl.*
Veld, *veᵃld.*
Velen (ww.), *vēlə.*
Velerlei, *vēldərleijə.*
Velg, *veᵃləgə.*
Vellen, *veᵃllə.*
Venijn, *fərnīēn.*
Venkel, *fīēnkəl.*
Venster, *veijnstər.*
Vent, *veijnt.*
Ver, *vā⁹rdə.*
Verder, *vā⁹rdər* (verder in afstand); *vòᵃrdərs* (daarna, vervolgens).
—— *Vərdistələwērə,* vernielen; fra. *détruire.*

Verdriet, *vərdrīet*.

Verdwijnen, *vərdwĭenə*.

Verf, *verəvə*.

Verfomfaaien, *vərfò^{a}mfā^{ə}jə*.

Vergen, *vərəgə*.

Vergift, *vərgift*.

Verkeering, *vərkī^{e}rəngə*, ook in de uitdr.: *vərkī^{e}rəngə he^{a} ōvər* = verloofd zijn met.

Verklaren, *vərklǣrə*.

Verkouden, *vərkowərd*.

Verkoudheid, *vərkowərdheijd*.

Verlangen, *vərla^{ə}ngə*.

Verleden, *flē*.

Verlegen, *vərlēgə*.

Verleppen, *vərle^{a}ppə*.

Verlies, *vərlīers*.

Verliezen, *vərlīerzə*.

Verminken, *vərmīenkə*.

Vermoeden, *vərmōedə*.

Vermogen (znw.), *vərmeugən*.

Vernielen, *vərnīelə*.

Vernis, *vərnis*.

Verrel, *verrəl*.

Verrot, *vrò^{a}t*.

Vers, *vers*.

Versch, *va^{ə}rsch* (vooral van eieren: *va^{ə}rschə eijərs*); *vò^{a}rsch* (vooral van brood: *vò^{a}rsch brō^{ə}d*).

Verscheiden (bijw. en telw.), *vərschī^{e}*.

Verschil, *vərschil*.

Verschoonen, *vərschō^{ə}nə*.

Verstaan (begrijpen), *vərstō^{ə}*.

Verstand, *vərsta^{ə}nd*.

Verte, *vā^{ə}rtə*.

Verteren, *vərtērə*.

Vertier, *vərtīer*.

Vertrek, *vərtre^{a}k*.

Vervelen, *vərvēlə*.

Verwaand, *vərwā^{ə}nd*.

Verwaarloozen, *vərwǣrlō^{ə}zə*.

Verward, *vərwa^{ə}rd*. Ook gebruikt in de bet. van *onhandelbaar* b.v. *Dīe veijnt is zō^{ə} vərwa^{ə}rd*.

Verweerd, *vərwērd*.

Verwelken, *vərwe^{a}ləkə*.

Verweren, *vərwērə*.

Verzuim, *vərzüm*.

Vest (kleedingstuk), *ve^{a}st*.

Vesting, *ve^{a}stəngə*.

Vet, *ve^{a}t*.

Veter, *fētər*.

Vezel, *vēzəl*.

Vier, *vīerə*.

Vieren, *vīerə*.

Vies, *vīes*. 't Ndl. *vies* heeft dial. lange *ī*. Vgl. Franck *Etym. Wdb.* i. v.

Viezevazen, *vīezəvǣzən*.

Vijand, *vīeja^{ə}nd*.

Vijf, *vüvə*.

Vijftig, *füftəg*.

Vijg, *vīegə*.

Vijl, *vīelə*.

Vijver, *vīevər*.
Vijzel, *vīezəl*.
Villen, *villə*.
Vilt, *vilt*.
Vin, *vimmə*. Zie Franck *Etym. Wdb.* i. v. 2 vin.
Vinden, *vində*.
Vinger, *vīengər*.
Vingerling, *vīengərlīenk*.
—— *Vīengərslüfjə*, een handschoenvinger of voorwerp in dien vorm van een of andere stof, gebruikt wordend voor gewonde vingers.
Vink, *vīenkə*.
Vinnig, *vinnəg*.
Violet, *fleᵃttə* (muurviolier).
Viool, *fīejōlə*.
Visch, *visch*.
Visscher, *vischtər*.
Vlaag, *vlǣgə*.
Vlaamsch, *Vlǣmsch*.
Vlag, *vlaᵊggə*.
Vlak (bvnw. en bijw.), *vlaᵊk*.
Vlam, *vlaᵊmmə*.
Vlas, *vlaᵊs*.
Vlecht, *vleᵃchtə*.
Vleermuis, *vlērmüs*.
Vleesch, *vleijsch*.
Vlegel, *vlēgəl*, alleen in de beteekenis van *lomperd*; *vluijə* (fra. *fléau*?) in de samenstelling *dòᵃrschvluijə* (dorschvlegel).
Vleien, *vleijə*.
Vlek (vlak), *vleᵃkkə*.
Vlerk, *vlerəkə*.
Vlet, *vleᵃttə*.
Vleug, *vleugə*.
Vlieg, *vlīegə*.
Vliegen, *vlīegə*.
Vlier, *vlēr*.
Vliering, *vlīerənk*.
Vlies, *vlīes*.
Vlijm, *vlīemə*.
Vloed, *vlōed*.
Vloeien, *vlōejə*.
Vloek, *vloek*.
Vloer, *vlōer*.
Vlok, *vlòkkə*.
Vloo, *vlòᵊjə*.
Vloot, *vlòᵊtə*.
Vlot, *vlòᵃt*.
Vlucht, *vluchtə*.
Vlug, *vlug*.
Vocht, *vòcht*.
Vod(de), *vòᵃd(də)*.
Voederen, *vōerə*.
Voedsel, *vōesəl*.
Voedster (vrouwelijk konijn), *voestər*.
Voeg, *voegə*.
Voelen, *vōelə*.
Voer, *vōer*. Zie Nav. 1855. Bijblad CXLIV.
Voeren (opvullen), *vōerə*.
—— *Vōesələ*, met 2 voeten ge-

lijk springen in de hinkebaan (uit **voetselen*?).

Voet, *vōēt*; ook een vierde van een geslacht rund of varken.

Vogel, *veugəl.*

Vol, *vò^{a}l.*

Volk, *vò^{a}lək.* De uitdrukking *vò^{a}lək he^{a}* beteekent: *gasten hebben.*

Vondst, *vò^{a}ngstə.*

Vonk, *vò^{a}nkə.*

Vonnis, *vò^{a}nnəs.*

Vont, *vò^{a}nt.*

Voogd, *vōgd.* Ook als familienaam bekend.

Voor (znw.), *vōrə.*

Voor (voorz.), *vōr*, soms *veur* of *vər.*

Voorbeeld, *vōrbēld.*

Voorbij, *vərbīē.*

Voordat, *vōrda^{ə}t.*

Voorhoofd, *veurhò^{ə}d.* Ook met de beteekenis van: *uiteinde eener „mī^{e}t.*"

Voorlijk, *vōrlək*, bv. *ən vōrlək kind.*

Voorman, *vōrma^{ə}n* d. i. het hoofd der arbeiders, die bij één boer in dienst zijn.

Voornaam (m.), *vōrnǣm.*

Voornaam, *vərnǣm.*

Voorraad, *vōrrǣd.*

Voort, *vò^{a}rt*; in samenstellingen gebruikt met de beteekenis van *verder*, doch meestal die van *weg*, b.v. *vò^{a}rtgò^{ə}* d. i. *weggaan.*

Voos, *vò^{ə}s.*

Vorderen, *vò^{a}rdərə.*

Voren, *vōrən.*

Vork, *vurəkə.*

Vorm, *vurəm.*

Vormen, *vurəmə.*

Vorst (v.), *vò^{a}rst.*

Vos, *vò^{a}s.*

Vouw, *vowə.*

Vouwen, *vowə.*

Vraag, *vrǣgə.*

—— *Vrā^{ə}gəboekjə.* — Zie 't volgende woord.

—— *Vrā^{ə}gkerəkə*, catechisatie. De leerboekjes, daar gebruikt, dragen den naam van *vrā^{ə}gəboekjəs.*

Vraat, *vrǣt.*

Vracht, *vra^{ə}cht.*

Vragen, *vrǣgə.* Cf. Tijdschr. XVIII, 21.

Vrede, *vrēdə.*

Vreemd, *vrēmd* of *vre^{a}md.*

Vrees, *vrī^{e}zə.*

Vrek, *vre^{a}k.*

—— *Vrī^{e}kə*, wringen. Vgl. got. *wraiqs.*

Vreten, *frī^{e}tə.*

Vriend, *vrind.*

Vriezen, *vrīēzə.*
Vrij, *vrīē.*
Vrijdag, *Vrīēdaᵊg.*
Vrijen (liefde betoonen), *vrīējə.*
Vrijpostig, *vrīēpòᵃstəg.*
Vroedvrouw, *vrōēdvrowə.*
Vroeg, *vroeg.*
Vroolijk, *vrōlək.*
Vroom, *vrōm.*
Vrouw, *vrowə. Də vrowə* is in 't bijzonder *de boerin,* terwijl *de boer* heet *dən bǣs,* b.v. *Binnə dən bǣs in də vrowə nīēt thüs?* — 't Meest gewone mv. van dit woord is: *vrowlīēn.*
Vrouwmensch, *vròᵃmməsə.* Hieraan wordt volstrekt geen minachtende beteekenis gehecht, b.v. *ət is ən gōēd vròᵃmməsə.*
Vrucht, *vruchtə.*
Vuil, *vül.*
Vuilik, *vülək.*
Vuilnis, *vüləs.*
Vuist, *vüst.*
Vullen, *vullə.*
Vuren (bvnw.), *vūrə.*
Vuren (ww.), *vūrə* (ags. *fyran,* lat. *castrare*).
Vuur, *vīēr.*

W.

Waag ('t wagen), *wǣg,* bv. *ət is ən hīᵉlə wǣg vōr zən.*
Waaien, *wòjə.*
—— *Wǣkhüs,* een huis, waar jongelieden van beide seksen een deel van den nacht, volgende op een *hògdaᵊg* (zie i.v.), doorbrengen.
Waar (znw. en bvnw.), *wǣr.*
Waar (vrag. bijw.), *wīᵉr.*
Waard, *wǣrd.*
Waarnemen, *wǣrnēmə.*
Waarschuwen, *wǣrschōēwə.*
Waas, *wǣs.*
Wacht, *waᵊchtə.*
Wafel, *wǣfəl.*
Wagen (znw.), *wǣgən.*
Wagenschot, *wǣgənschòᵃt.*
Waggelen, *waᵊggələ.*
Wak (znw.), *waᵊk.* — Vgl. Molema blz. 464 i. v. *wak.*
Wak (bvnw.), *waᵊk.*
Waken, *wǣkə.*
Wakker, *waᵊkkər.*
Wal, *waᵊl.*
Walm, *waᵊləm.*
Walvisch, *waᵊləvisch.*
Wan (v.), *waᵊnnə.*
Wandel, *waᵊndəl;* zelden voorkomende en dan nog slechts in de uitdr.: *aᵊn də waᵊndəl.*
Wankel, *waᵊnkəl.*
Wanmolen, *waᵊnmeulə.*
Wanneer, *hoenīᵉr.*
Want (v.), *waᵊntə.*

Want (o.), *wa^{ə}nt.*

Want (voegw.), *wa^{ə}nt.*

Wapen, *wǣpən.*

Wapperen, *wa^{ə}ppərə.*

War (in de —), *wa^{ə}rrə (in də —).*

Warm, *werəm.*

Was, *wa^{ə}s.*

Wasch, *wa^{ə}sschə* of *wa^{ə}schtə.*

Wasem, *wǣsəm.*

Wasschen, *wa^{ə}sschə.*

Wassen, *wa^{ə}ssə.*

Wat, *wa^{ə}t*; zonder er op volgend woord: *wa^{ə}ttə.*

Water, *wǣtər.*

—— *Wǣtərdruk,* druk met Gotische letter.

—— *Wǣtərə,* drenken (alleen 't vee). — Vgl. Molema blz. 477 i. v. *woatern.*

Watering, *wǣtərĭengə.*

Watten (znw.), *wa^{ə}ttən.*

Wauwelen, *wā^{ə}wələ.*

Webbe, *we^{a}bbə.*

Wedden, *we^{a}ttə.*

Weder (znw.), *wēr.*

Weder (bijw.), *wī^{e}r.* In samenstelling met werkw. wordt evenwel, evenals in plaats van *terug*, steeds gebruikt *vrǒ^{a}mmə.*

Weduwe, *wēvə.*

Weduwnaar, *wēvənǣr.*

Wee, *wī^{e}.*

—— *Wī^{e}gə,* houten schuurwand.

Weegluis, *wī^{e}glüs.*

Week (het weeken), *wī^{e}kə.*

Week (zeven dagen), *wēkə.*

Week (bvnw.), *wī^{e}k.*

Weel, *wī^{e}lə.*

Weelde, *wēldə.*

Weer (in de —), *wēr (in də —).*

Weerlicht, *wērlicht.*

Weerwolf, *wērwǒ^{a}ləf.*

Wees, *wī^{e}s.*

Weet, *wēt* in de uitdrukking: *a^{ə}n də wēt kǒmmə* = te weten komen.

Weg (m.), *we^{a}gt,* mv. *wēgən.*

Weg (bijw.), *weijg* of *vǒ^{a}rt.* (Ook in ww., die met dit bijw. zijn samengesteld).

Wegen, *wēgə.*

Wegge, *we^{a}ggə.* Zie ook i. v. *kǒ^{a}rsəwe^{a}ggə.*

Weide, *weijə.*

Weifelen, *wüfələ.*

Weigeren, *weijgərə.*

Weinig, *weijnəg.*

Wel (v.), *we^{a}llə.*

Wel, *we^{a}llə,* alleen in de uitdrukking: *ət is we^{a}llə.* Vgl. *niet.*

Wel, wel, *be^{a}l, be^{a}l.*

Welig, *wēləg.*

Welneen, *be^{a}lnī^{e}nt.*

Welven, *we^{a}ləvə.*

Wemelen, *wēmələ.*

Wenkbrauw, *wīensbrīewə.*
Wenken, *wīenkə.*
Wennen, *weanna.*
Wensch, *weanschə.*
Wenschen, *weanschə.*
Wereld, *wærəld.*
Weren, *wērə.*
Werf, *wurəft.*
Werk, *werək.*
Werkdag, *werəkəndaəg.*
Werken, *werəkə.*
Wervel, *wurəvəl.*
Wesp, *weaspə.*
West, *weast.*
Wet, *weattə.*
Weten, *wētə.*
Weven, *wēvə.*
Wezel, *wēzəl.*
Wezen (znw.), *wēzən* (schepsel en aangezicht).
Wezen (ww.), *wēzə.*
Wicht, *wichtə.*
Wie, *wīe* of *wīe.*
Wieden, *wīejə.*
Wieg, *wīegə.*
Wiegen, *wīegə.*
Wiek, *wīekə.*
Wiel, *wīel.*
Wier, *wīer.*
Wierook, *wīerǒk.*
Wij, *wīelə* of *mən.*
Wig, *wiggə.*
Wijd, *wīed.*
Wijf, *wŭf.* Zie V. Helten *Mnl. Sprkk.* blz. 71 Opm. 4.
Wijn, *wīen.*
Wijngaard, *wīengərd* of *wīegərd.*
Wijs, *wīes.*
Wijten, *wīetə.*
Wijzen, *wīezə.*
Wik (peulvrucht), *wikkə.*
Wil, *wil.*
Wild, *wild.*
Wilg, *wiləgə.*
Willem, *Wulləm.*
Willen, *willə.*
Wimpel, *wimpəl.*
Wind, *wind.*
Winkel, *wīenkəl.*
Winnen, *winnə.*
Winst, *winstə.*
Winter, *wintərə.*
Winteren, *wintərə.*
—— *Wintərnēvə,* 's winters gaan logeeren.
Wip (zwaai), *wip.*
Wip (werktuig), *wippə.*
Wis, *wis.*
Wisch (twijg), *wisschə.*
Wissel, *wissəl.*
Wit (bvnw.), *wit.*
Woede, *wōedə.*
Woeker, *woekər.*
Woelen, *wōelə.*
Woensdag, *Weunsdaəg.*
Woerd (eend), *wōerd.*

Woest, *wōēst*.
Wol, *wò^{a}llə*.
Wolf, *wò^{a}ləf*.
Wolk, *wò^{a}ləkə*.
Wond, *wò^{a}nd*.
Wonder, *wò^{a}ndər*.
Wonen, *weunə*.
Woning, *weunənk* of *weunək*.
Woord (o.), *wōrd*.
Worden, *wōrə*.
Worgen, *wurəgə*.
Worm, *wurəm*.
Worst, *wò^{a}rstə*.
Wortel, *wò^{a}rtəl*.
Wrak (bvnw.), *vra^{ə}k*.
Wrak (znw.), *vra^{ə}k*.
Wrat, *wǣrt*.
Wreed, *vrī^{e}d*.
Wreken, *vrī^{e}kə*.
Wricht, *vricht*. Ndl. *wreef* is niet bekend.
Wrijfwas, *vrĭēfwa^{ə}s*, doch veel meer dan dit woord is hiervoor in gebruik: *bōēngōēd*.
Wrijven, *vrĭēvə*.
Wrikken, *vrikkə*.
Wringen, *vrīēngə*.
Wroeten, *vrōētə*.
Wrok, *vròk*.
Wuiven, *wüvə*.

Z.

Zaad, *zǣd*.
Zaag, *zǣgə*.
Zaaien, *zōjə*.
Zaak, *zǣkə*.
Zaal, *zǣlə*.
Zacht, *zòchtə*.
Zadel, *zǣl*.
Zagen, *zǣgə*.
Zak, *za^{ə}k*.
Zakken (dalen), *za^{ə}kkə*.
Zalf, *za^{ə}ləvə*.
Zalig, *zǣləg*.
Zalm, *za^{ə}ləm*.
Zand, *za^{ə}nd*.
Zang, *za^{ə}nk*.
Zanik, *zā^{ə}nək*.
Zat, *za^{ə}t*.
Zaterdag, *Zǣtərda^{ə}g*. Zie Tijdschr. XVIII, blz. 22.
Zee, *zi^{e}*.
Zeef, *zēvə*. Zie ook i. v. *zift*.
Zeem, *zi^{e}m*.
Zeep, *zi^{e}pə*.
Zeer, *zi^{e}r*.
Zeeuw, *Zi^{e}w*.
Zegel, *zēgəl*.
Zegen (m.), *zēgən*.
Zeggen, *ze^{a}ggə*.
Zeiken, *zi^{e}kə*.
Zeil, *zeijl*.
Zeis, *zeijsə*.
Zeker, *zēkər*.
Zelf, *ze^{a}ləf*.
Zelfs, *ze^{a}ls*.— *Va^{ə}n ze^{a}ls* (van zelf) evenals *va^{ə}n eijyəs* (zie i. v. *eigen*)

is op te vatten als bijwoordel. uitdr. op *s*.
Zemels, *zēməls*.
Zengen, *zingə*.
Zenuw, *zēn*, mv. *zēnən*.
Zerk, *zerəkə*.
Zes, *zeassə*.
Zestig, *seastəg*.
Zet, *zeat*.
Zetten, *zeattə*.
Zeug, *zeugə*.
Zeulen, *zeulə*.
Zeuren, *zeurə*.
Zeven, *zēvənə*.
Zeventig, *sēvəntəg*.
Zicht (v.), *zichtə*.
Zicht (o.), leeft alleen nog in de uitdrukking *int zichtə kòmmə*, waarin *zichtə* ongetwijfeld datief is. Uit dezen vorm kunnen we besluiten tot een nominatief **zicht*.
Ziek, *zīek*.
Ziel, *zīelə*.
Zien, *zīejə*.
Zift, *ziftə*.
Zijde (stof), *zīejə*.
Zijl, *zīel*.
Zijn (bez.vnw.), *zīen* of *zən*.
Zilver, *zuləvər*.
Zin, *zin*.
Zindelijk, *zindələk*.
Zingen, *zīengə*.
Zink, *zīenk*.
Zinken, *zīenkə*.
Zitten, *zittə*.
Zode, *zō*.
Zoeken, *zoekə*.
Zoel, *zōel*.
Zoet, *zōetə*.
Zoetelaar, *zōetəlǣr*.
Zoetelen, *zōetələ*.
Zog, *zòg*.
Zolder, *zòaldər*.
Zomer, *zeumərə*.
Zon, *zunnə*.
Zonde, *zòangə*.
Zonder, *zòangər*.
Zoo, *zòə*.
Zoogen, *zògə*.
Zooi, *zōj*.
Zool, *zōlə*.
Zoom, *zòm*.
Zoon, *zeunə*.
Zooveel, *zoevəl* of *zòavəl*.
Zorg, *zurəg*. Zie Van Helten *Mnl. Sprkk.* blz. 63, § 37.
Zot, *zòat*.
Zout, *zowt*.
Zucht (m.), *zuchtə*.
Zucht (v.), *zucht*.
Zuid, *Züd*.
Zuiden, *Züjən*.
Zuigen, *zügə*.
Zuinig, *zünəg*.
Zuipen, *züpə*.

Zuiver, *züvər.*

Zulk, *zòk.*

Zullen, *zullə.*

Zult, *zult.*

Zuring, *zǖrənk.*

Zustcr, *zustər.*

Zuur, *zǖr.*

Zwaaien, *zwāᵊjə.*

Zwaan, *zwǣnə.*

Zwaar, *zwǣr.*

Zwaard, *zwǣrd.*

Zwabberen, *zwaᵊbbərə.*

Zwachtel, *zwaᵊchtəl.*

Zwager, *zwǣgər.*

Zwak, *zwaᵊk.*

Zwaluw, *zwǣməl.*

Zwam, *zwaᵊm.*

Zwang (in —), *zwaᵊnk (in —).*

Zwart, *zwaᵊrtə.*

Zwavel, *zwǣvəl.*

Zweem, *zwīᵉm.*

Zweep, *zwēpə.*

Zweer, *zwērə.*

Zweet, *zwīᵉt.*

Zwellen, *zweᵃllə.*

Zwemmen, *zweᵃmmə.*

Zwengel, *zwingəl.*

Zwenken, *zwi͞enkə.*

Zweren, *zwērə.*

Zwerm, *zwerəm.*

Zwerven, *zwurəvə.*

Zweven, *zwēvə.*

Zwezerik, *zwēzdərək.*

Zwiepen, *zwi͞epə.*

Zwijgen, *zwi͝egə.*

Zwijm, *zwi͝em.*

Zwijn, *zwi͝en,* komt alleen voor in een paar uitdrukkingen, b.v. *ən zwi͝en vaᵊn ən veijnt; waᵊt ən zwi͝en!* enz.

Zwikken, *zwikkə*; meestal echter in de samenst. *deurzwikkə.* Vgl. voor dit woord en zijn bet. Molema blz. 73 i. v. *deurswikken.*

Zwingelen, *zwingələ.*

Zwingelkooi, *zwingəlkŏ̄ᵊjə.*

Zwoegen, *zwoegə.*

III.

De Middelnederlandsche uitdrukking: *minnen met minnen bestaen* heeft de beteekenis van: *liefdesbetrekkingen aanknoopen.*

IV.

In *om-gheband* (*Costel. Mal,* vs. 39) is *gheband* door Huygens gevormd naar het voorbeeld van Bijvnw. als *gelaarsd* en is *om* = rondom.

V.

Ndl. *meesmuilen* is ontstaan uit *mee* en *smuilen* (voor: **smoelen*).

VI.

Ndl. *wreekte* (Praet. van *wreken*) wijst op een werkwoord **wreeken,* dat de zwakke conjugatie volgde.

VII.

Praet. *kneedde* en Part. *gekneed* (van Ndl. *kneden*) wijzen, in verband met Westvoornsch *knīᵉ*, op een zwak Praesens **kneeden.*

VIII.

Franck (*Zacher's Zeitschr. für Deutsche Phil., Band* 36, *Heft* 1, blz. 125) levert niet het overtuigend bewijs van de stelling: *„Willem van Afflighem is de vertaler van „Vita St.-Lugardis" van Thomas van Cantimpré."*